

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM VE TASARIM ANABİLİM DALI
İLETİŞİM SANATLARI VE TASARIM BİLİM DALI

**ORTA ÇAĞ GEMİ SANATININ GRAFİK TASARIM
AÇISINDAN: ARMA VE FİĞÜRLERİNİN SEMİYOTİK
İNCELENMESİ**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Gülşah GÜNDÜZ

İstanbul, 2025

T.C.

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM VE TASARIM ANABİLİM DALI
İLETİŞİM SANATLARI VE TASARIM BİLİM DALI

**ORTA ÇAĞ GEMİ SANATININ GRAFİK TASARIM
AÇISINDAN: ARMA VE FİGÜRLERİNİN SEMİYOTİK
İNCELENMESİ**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Gülşah GÜNDÜZ

Öğrenci No
2220027015

ORCID ID
0009-0000-3154-3049

Danışman
Doç. Dr. Nihat DURSUN

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Projesi / Tezi - Doktora Tezi olarak sunduğum “**Orta Çağ Gemi Sanatının Grafik Tasarım Açısından: Arma Ve Figürlerinin Semiyotik İncelenmesi**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. ..17../02/2025
(Tarih)

Öğrencinin Adı SOYADI
Gülşah Gündüz

İmzası



T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

17/02/2025

Enstitümüz *İletişim ve Tasarım* Anasanat Dalı *İletişim Sanatları ve Tasarım* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2220027015** numaralı **Gülşah GÜNDÜZ**'ün "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Ortaçağ Gemi Sanatının Grafik Tasarım Açısından; Arma ve Figürlerinin Semiyolojik İncelenmesi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 14/01/2025 tarih ve 2025/02 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ni*** DU***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Se*** ÇE*** BI***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ha*** AS***
(İstanbul Topkapı Üniversitesi)

Ad Soyadı : Gülşah GÜNDÜZ
Danışmanı : Doç. Dr. Nihat Dursun
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Grafik Tasarım
Anahtar Kelimeler : Semiyotik, Orta çağ, Gemicilik, Figür, Tasarım, Armalar

ÖZ

ORTA ÇAĞ GEMİ SANATININ GRAFİK TASARIM AÇISINDAN: ARMA VE FİGÜRLERİNİN SEMİYOTİK İNCELENMESİ

Orta Çağ dönemi, denizcilik tarihinde önemli bir evreyi temsil etmektedir. 5. ve 15. yüzyıllar arasında, gemi üstündeki figürler ve işlemler, gemilerin sahiplerinin kültürel, dini ve ticari bağlamlarını yansıtarak, denizcilik pratiğinin ve gemi tasarımının birer ifadesi olarak öne çıkmaktadır. Gemi üstündeki süslemeler, genellikle o dönemin kültürel çeşitliliği ve etkileşimini yansıtmaktadır.

Denizciliğin; ticaret ve savaşta etkili bir rol oynadığı bilinmekle birlikte, gemiciliğin ulaşım aracı olmanın ötesine geçtiği, sahiplerinin sosyal statüsünü ve kültürel kimliğini yansıtan bir sanat nesnesi haline de geldiği anlaşılmaktadır.

Bu tez gemi ve gemi kullanıcılarının sembol, biçim ve iletişim değerleri ile oluşan marka değerinin bir statü unsuru olarak kullanılmasına semiyotik açıdan değerlendirerek odaklanmaktadır. Nitel bir araştırma metodu kullanılarak, literatür taraması yapılmakta ve tartışmaya açılmaktadır. Bununla birlikte, tarihsel bir düzlemde irdelenerek literatüre katkı sağlamaktadır.

Name and Surname : Gülşah GÜNDÜZ
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Nihat Dursun
Degree and Date : Master's (Thesis), 2025
Major : Graphic Design
Keywords : Semiotics, Medieval, Seafaring, Figure, Design, Coats of Arms

ABSTRACT

THE SEMIOTIC ANALYSIS OF HERALDRY AND FIGURES IN MEDIEVAL SHIP ART FROM A GRAPHIC DESIGN PERSPECTIVE

The Medieval period represents a significant phase in the history of seafaring. Between the 5th and 15th centuries, the figures and embellishments on ships reflected the cultural, religious, and commercial contexts of their owners, standing out as expressions of maritime practice and ship design. The decorations on ships often mirrored the cultural diversity and interactions of that era. While it is known that seafaring played an effective role in trade and warfare, it is also understood that ships transcended being mere transportation vehicles, becoming art objects that reflected the social status and cultural identity of their owners.

This thesis focuses on the semiotic evaluation of how the symbolic, formal, and communicative values of ships and their users formed a brand value used as a status element. Using a qualitative research method, a literature review is conducted and discussed, contributing to the literature by examining it within a historical context.

İÇİNDEKİLER

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ.....	vii
-----------------------	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
-----------------------	------

SÖZLÜK.....	xi
-------------	----

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	2
--	---

1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
------------------------------	---

1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
--------------------------------	---

1.4. Araştırmanın Kapsamı.....	3
--------------------------------	---

2. ORTA ÇAĞ DÖNEMİ GEMİLERİ

2.1. Orta Çağ Dönemi.....	4
---------------------------	---

2.1.1. Ortam.....	4
-------------------	---

2.1.1.1. Vikingler.....	4
-------------------------	---

2.1.1.2. İslam Medeniyetleri.....	7
-----------------------------------	---

2.1.1.3. Batı Avrupa.....	7
---------------------------	---

2.1.2. Sanat.....	10
-------------------	----

2.1.2.1. Vikingler.....	10
-------------------------	----

2.1.2.2. İslam Medeniyetleri.....	11
-----------------------------------	----

2.1.2.3. Batı Avrupa.....	12
---------------------------	----

2.1.3. Din ve Ritüeller.....	14
------------------------------	----

2.1.3.1. Vikingler.....	14
-------------------------	----

2.1.3.2. İslam Medeniyetleri.....	16
-----------------------------------	----

2.1.3.3. Batı Avrupa.....	17
---------------------------	----

2.1.4. Gemicilik.....	19
-----------------------	----

2.1.4.1. Vikingler.....	19
-------------------------	----

2.1.4.2. İslam Medeniyetleri.....	19
-----------------------------------	----

2.1.4.3. Batı Avrupa.....	19
---------------------------	----

2.2. Orta Çağ Dönemi Medeniyet Gemileri.....	20
2.2.1. Vikingler.....	20
2.2.2. İslam Medeniyetleri.....	22
2.2.3. Batı Avrupa.....	24
2.2.4. Kazı Bulgularında Medeniyet Gemileri.....	26
2.1.4.1. Viking Orta Çağ Gemi Enkazları.....	26
2.1.4.2. İslam Medeniyetlerinde Orta Çağ Gemi Enkazları.....	32
2.1.4.3. Batı Avrupa’da Orta Çağ Gemi Enkazları.....	35

3. GEMİ TASVİRLERİ

3.1. Amaca Göre Gemilerin İncelenmesi.....	37
3.1.1. Savaş Gemileri.....	37
3.1.1.1. Vikingler ’de Kullanılan Savaş Gemileri.....	37
3.1.1.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Savaş Gemileri.....	40
3.1.1.3. Batı Avrupa’da Kullanılan Savaş Gemileri.....	42
3.1.2. Ticaret Gemileri.....	46
3.1.2.1. Vikingler ’de Kullanılan Ticaret Gemileri.....	46
3.1.2.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Ticaret Gemileri.....	47
3.1.2.3. Batı Avrupa’da Kullanılan Ticaret Gemileri.....	49
3.1.3. Saltanat Gemileri.....	50
3.1.3.1. Vikingler ’de Kullanılan Saltanat Gemileri.....	50
3.1.3.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Saltanat Gemileri.....	51
3.1.3.3. Batı Avrupa’da Kullanılan Saltanat Gemileri.....	51
3.1.4. Keşif Gemileri.....	52
3.1.4.1. Vikingler ’de Kullanılan Keşif Gemileri.....	52
3.1.4.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Keşif Gemileri.....	52
3.1.4.3. Batı Avrupa’da Kullanılan Keşif Gemileri.....	53
3.1.5. Gemi Türlerinin Karşılaştırılması.....	55
3.1.5.1. Biçimsel Özellikler.....	55
3.1.5.2. Kullanım Alanları.....	56
3.1.5.3. Renk Kullanımı.....	57
3.1.5.4. Ahşap Türleri.....	57

4. GEMİ FİGÜRLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. Gemi Tasarımları.....	58
4.1.1. İşlemeler ve Motifler.....	58
4.1.1.1. Viking Figürleri.....	58
4.1.1.2. İslam Medeniyet Figürleri.....	80
4.1.1.3. Batı Avrupa Figürleri.....	87
4.1.2. Armalar.....	90
4.1.2.1. Viking Armaları.....	91
4.1.2.2. İslam Medeniyet Armaları.....	96
4.1.2.3. Batı Avrupa Armaları.....	99
4.1.3. Gemi Yapımı.....	103
4.1.3.1. Viking Gemi Yapım Süreci.....	103
4.1.3.2. İslam Medeniyetleri Gemi Yapım Süreci.....	109
4.1.3.3. Batı Avrupa Gemi Yapım Süreci.....	113
4.1.4. Ritüel ve Dinsel Süreçler.....	117
4.1.4.1. Vikingler 'de Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller.....	117
4.1.4.2. İslam Medeniyetleri'nde Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller.....	118
4.1.4.3. Batı Avrupa Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller.....	120
4.2. Grafik Tasarımda Gemi.....	122
4.2.1. Sanatçılar ve Üslupları.....	130
4.2.2. Günümüz Gemilerinde Figürlerin İşlevi ve Anlamı.....	132
4.2.3. Gemi Figürleri ve Sembolizmi.....	132
4.2.4. Grafik Tasarımda Kullanılan Teknikler.....	133
4.2.5. Günümüz Sanatçıları ve Projeleri.....	135
4.3. Semiyotikte Gemi.....	138
4.3.1. Ferdinand de Saussure ve Gösterge Teorisi.....	143
4.3.2. Roland Barthes ve Mit Çözümlemesi.....	144
4.3.3. Gemi Sembolizminin Semiyotik Analizi.....	144
4.4. Grafik Tasarım ve Semiyotik Açından Gemilerin Karşılaştırılması.....	146

4.5. Orta Çağ Döneminden Günümüze Gemilerin

Karşılaştırılması.....	149
4.5.1. Orta Çağ'da Gemiler: Temellerin Atılması.....	150
4.5.2. Rönesans ve Erken Modern Dönem: Bilimsel ve Estetik Değişim.....	150
4.5.3. Sanayi Devrimi ve Modernleşme.....	151
4.5.4. 20. ve 21. Yüzyılda Gemiler: Fonksiyonel ve Minimalist Tasarımlar.....	152
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA.....	157



TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Orta Çağ Dönemi Medeniyet Özellikleri.....	14
Tablo 2: Grafik Tasarım ve Semiyotik Açısından Gemilerin Karşılaştırılması.....	149
Tablo 3: Orta Çağ Döneminden Günümüze Gemilerin Karşılaştırılması.....	153



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Viking Yerleşim Yeri Kazısı.....	6
Şekil 2. Saint Olaf at the Battle of Stiklestad.....	7
Şekil 3. As-Saffah'ın Halife İlan Edilmesi.....	8
Şekil 4. Viking yayılması.....	21
Şekil 5. Gokstad Gemisi.....	23
Şekil 6. Kalyon dönemi Tersane-i Amire.....	24
Şekil 7. Gokstad Gemisi 2.....	28
Şekil 8. Tune Gemisi.....	29
Şekil 9. Ladby Gemisi Kazı Görüntüsü.....	30
Şekil 10. Skuldelev Gemisi Teknik Görüntüsü.....	30
Şekil 11. Skuldelev Gemisi Yeniden İnşa Edilmiş Hali.....	31
Şekil 12. Birka Gemi Kalıntıları Arkeoloji Kazısı.....	32
Şekil 13. Roskilde Gemi Kazı Buluntusu.....	33
Şekil 14. Belitung Gemisi Kazı Buluntusu sonrası Yeni İnşası.....	34
Şekil 15. Sadana Adası Batığı.....	35
Şekil 16. Hanseatic League'e Ait Gemi Enkazları.....	37
Şekil 17. Viking Longship.....	39
Şekil 18. Baghlah Ship.....	42
Şekil 19. Tunus'tan Roma İmparatorluğu Döneminde Bir Trireme Gemisini Gösteren Roma Mozaïği.....	44
Şekil 20. 18. Yy. Antik Roma Trireme Gemi Çizimi.....	45
Şekil 21. Santa Catarina de Monte Sinai Portekiz Kalyonu.....	47
Şekil 22. Knaar Gemi Modeli.....	48
Şekil 23. Sambuk Yük Ticaret Gemi Modeli.....	49
Şekil 24. Elbing Şehrinin Pirinç Mühründeki Cog Tasviri.....	50
Şekil 25. Drakkar Gemi Yeni İnşası.....	52
Şekil 26. Bucentaur Tasviri.....	53
Şekil 27. Jan Huygen Van Linschoten'in Kitabından Portekiz Fustası.....	54
Şekil 28.: João Serrão Komutasındaki Bir Filoya Ait karavela Gemisi.....	55
Şekil 29. Pieter Bruegel'in MS 1558 Civarında Yaptığı Bir Tablonun Detayı.....	56
Şekil 30. Oseberg Gemisi.....	60

Şekil 31. Bayeux Duvar Halısındaki Viking Gemi Yapımı.....	60
Şekil 32. Oseberg Gemisi Teknik Desen Çizimi.....	63
Şekil 33. Norveç'teki Urnes Stave Kilisesi'ndeki Nadir Bir Ahşap Oyması.....	63
Şekil 34. Edda'nın Geç Dönem El Yazmasının Kapağı.....	64
Şekil 35. Edda Oblongata'da Jörmungandr'ın (Dünya Yılanı) Çizimi.....	68
Şekil 36. Ringerike Tarzında Bir Haç Bulunan Run Taşı.....	70
Şekil 37. Hylestad Çıtalı Kilisesinin Kapısı.....	76
Şekil 38. 18. Yüzyıldan Kalma Bir İzlandaca El Yazması.....	77
Şekil 39. Göz Motifi.....	83
Şekil 40. Şemse Motifi.....	84
Şekil 41. Yıldız Motifi.....	84
Şekil 42. Rumi Motifi.....	85
Şekil 43. Hatai Motifi.....	85
Şekil 44. Akrep Motifi.....	86
Şekil 45. Bukağı Motifi.....	86
Şekil 46. Pıtrak Motifi.....	88
Şekil 47. Canavar Öldüren Adamlar- Teolojik El Yazması.....	90
Şekil 48. Gemi Baş Fügürleri Çizimleri.....	92
Şekil 49. Viking Osenbeg Gemi Pruvası.....	94
Şekil 50. Viking Gemi Pruvası.....	94
Şekil 51. Viking Gemi Pruvası 2.....	95
Şekil 52. Viking Gemi Figürü.....	95
Şekil 53. İslam Dönemi Gemi Pruvası.....	96
Şekil 54. İslam Dönemi Gemi Pruvası 2.....	98
Şekil 55. İslam Dönemi Gemi Pruvası 3.....	99
Şekil 56. Geleneksel Balıkçı Kayığı.....	101
Şekil 57. Dümen Başı Süslemesi.....	102
Şekil 58. Kraliyet Tören Kayığı (Scalè Reale) ve San Markos Aslanı.....	102
Şekil 59. Yarı At Yarı Balık Biçimli Gemi Süslemesi.....	102
Şekil 60. Gemi İnşasında Kullanılan Malzemeler.....	104
Şekil 61. Resimleştirilmiş Cenaze Töreni.....	108
Şekil 62. Lindisfarne İncilleri İllüstrasyonu.....	122
Şekil 63. Oseberg Gemisi İşlemeleri.....	124

Şekil 64. İsfendiyar'ın Gürkser'i attan düşmesi.....	126
Şekil 65. Piri Reis Kitap-ı Bahriye.....	127
Şekil 66. Lindisfarne İncilleri İllüstrasyonu 2.....	128
Şekil 67. USS Constitution Gemisi.....	129
Şekil 68. "Norwegian Bliss" Ve "Norwegian Joy" Gemileri.....	131
Şekil 69. Jeff Koons- Guilty Gemisi.....	131
Şekil 70. Deniz Ticareti Tarihi Müzesi Logosu.....	133
Şekil 71. Sailing into Innovation Poster.....	133
Şekil 72. FC Lojistik Logo Tasarımı.....	134
Şekil 73. Yelken ve Yat Yarış Afiş Tasarımı.....	135
Şekil 74. Uluslararası Yelken Yarışı Afiş Tasarımı.....	136
Şekil 75. Vietnam'lı sanatçı Rong Pham'ın Gemi Çalışması.....	136
Şekil 76. The Return Of Neptune.....	139
Şekil 77. Kitab-ı Bahriye- Rodos Adası.....	140
Şekil 78. Devrim Gemisi SS Great Britain'ın 1843'te Bristol'da Suya İndirilmesi.....	151
Şekil 79. İngiliz Gemisi Cutty Sark.....	152

SÖZLÜK

Arduvaz: Kolayca ince yapraklar halinde ayrılabilen ya da yarılabilen ince taneli ve killi, mikalı, kloritli, kuvarslı, kara, gök ve kül rengi olabilen başkalaşım kayasıdır.

Bordalama: Saldırmak amacıyla ya da kazayla gemiler yan yana gelmek.

Borda: Geminin dış yanlarının su yüzünde kalan bölümü.

Fiyort: Denizin buzul vadilerini basması sonucunda oluşan ve çoğunlukla iç kesimlere kadar sokulan; ince, uzun, genellikle çok derin ve kenarları çok dik körfez.

İptidai: İlkel.

Küpeşte: Gemilerde güverte hizasında bulunan bağlara tutturulan dikmelerin dışında bulunan siper, güvertenin yukarıda kalan bölümü.

Latin Yelken: Bir serene bağlanarak direğe eğik bir durumda kaldırılan üçgen yelken.

Litürjik: Hristiyanlıkta, halka açık dinî ibadetlerin (ayinlerin) nasıl yapılacağını belirleyen formlar (metot ve prosedürler) bütünü.

Lapis Lazuli: Lapis lazuli veya lacivert taşı, çok eski çağlardan beri mücevher olarak kullanılan bir taş türü. Koyu mavi renkte, yarı şeffaf-opak niteliğinde, özellikle Antik Mısır'da firavunlar tarafından çok önem verilmiş kıymetli bir taştır.

Muhasım: Birbirine düşman olanlardan her biri.

Mukabil: Bir şeyin karşısına veya karşıtına getirilen.

Overlapping: Örtüşme, üst üste binme.

Pupa: Geminin tam arka yanı, geminin kış bodoslamasının baktığı yön.

Ruhban: Ruhban, insanlardan uzaklaşıp, dünya zevklerini terk eden ve kendini aşırı bir şekilde ibadete veren kişiler anlamına gelir. Rahip kelimesi ve ruhban kelimesi aynı kökten gelen sözcüklerdir.

Sambuk: Geleneksel ahşap yelkenli bir gemi olan dhow'un bir türüdür. Başının hemen altında keskin bir eğri bulunan karakteristik bir omurga tasarımına sahiptir.

Sekstant: Yerküre üzerinde bulunulan yerin enlemini ve boylamını belirlemek amacıyla, bir gök cismiyle ufuk düzlemi arasındaki açısal mesafeyi ölçmekte kullanılan optik seyir cihazı.

Seyrüsefer: Gidişgelis, trafik.

Tonoz: Zemine yerleştirilen kalıcı bağlanma sistemleridir.

Tekâmül: Gelişme.

Usturlap: Astronomi ölçümlerinde kullanılmış tarihi bir ölçüm cihazıdır. Kullanım alanları arasında güneş, ay, gezegen ve yıldızın konumlarını belirlemek yer alır.

Vahyin: Tanrısal esin.

Vasallar: Avrupa feodal sistemi içerisinde, derebeyine hizmet karşılığında, kendisine toprak ya da köylü tahsis eden kişi ya da kişiler olarak ifade edilir.

Vitrail: Vitray, hem renkli camların birleşmesiyle oluşturulan yapıyı hem de bunu yapma sanatını ifade etmek için kullanılır.

Zıvana: Yelkenlilerin direklerinin girdiği oluğa denir. Tekne üzerinde dik olarak durması gereken yelken direği veya ağaç, metal gibi malzemelerden yapılmış dikmelerin topuk kısımlarının kare veya yuvarlak şekilde yontulması ile meydana gelen uç kısım.



GİRİŞ

Denizcilik faaliyetlerinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek mümkündür. Çok eski dönemlerden itibaren insanoğlunun iptidai deniz vasıtalarıyla bir yerden başka bir yere gidip geldiği bilinmektedir. Başlangıçta denizlerden yiyecek ve ticarî amaçlarla faydalanan toplumlar bu vesile ile ticaret gemilerinin oluşması ve gelişmesine katkı sunarlarken, askerî amaçla gemi inşasının tekâmülü de zaman içinde şekillenmeye başlamıştır (Öztürk, 2023, s. 5). Gemi ile olan yolculuklar ve yapılan gemilerin tasarımları çeşitlendikçe, kültürel ve inançlar özelinde gemilere tasarımlar eklenmiştir.

Deniz ve nehirde faaliyet gösteren toplumlara ait gemilerde de kültürlerinin değerlerine ve simgesel gücüne inandıkları çeşitli gemi baş figürleri kullanılmıştır. Gemilerde at, deve, aslan, kuş, boğa veya koç gibi hayvanlara ait gemi baş figürleri bulunmaktadır. Bu da kullanıldığı dönem, kültür ve inançlara göre çeşitlilik göstermiştir. İnsanoğlu yaşadığı coğrafya, kültür, iklim, dini vb. nedenlerle gemilerine farklı semboller eklemiştir. Aslında her ne kadar denizleri aşmış güçlü bir varlık gibi görünse de deniz korkusunu ve denizle ilgili mitlerini asla unutmamıştır. Bu açıdan bakıldığında gemilerini inşa ederken biraz önce saydığımız faktörlere bağlı olarak gemilerini şekillendirmiş ve süslemiştir (Beydiz, 2019, s. 6).

1. ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu araştırma, Orta Çağ dönemi gemilerindeki arma ve figürlerin semiyotik açıdan incelenmesini amaçlamaktadır. Orta Çağ'da gemi süslemeleri, sadece denizcilik ve seyahat amacı taşımakla kalmamış, aynı zamanda gemi sahiplerinin kültürel kimliklerini, toplumsal statülerini ve dini inançlarını yansıtan sembolik öğeler olarak da önemli bir yer tutmuştur. Gemilerdeki süslemeler, zamanın kültürel çeşitliliğini ve etkileşimini ifade eden bir sanat biçimi haline gelmiştir. Bu çalışma, gemi üzerindeki figür ve armaların sosyal, kültürel ve ticari bağlamda nasıl bir anlam taşıdığını çözümlmeyi ve denizcilik sanatının, özellikle gemi süslemelerinin, semiyotik düzeyde nasıl bir anlam ifade ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma, Orta Çağ'da gemilerin sadece taşımacılık aracı olmanın ötesine geçtiğini ve bu figürlerin statü sembollerine dönüştüğünü göstermeyi hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Orta Çağ gemi sanatını, gemi üstündeki arma ve figürlerin semiyotik incelemesiyle anlamaktır. Gemi süslemeleri, dönemin sosyal, kültürel ve dini yapısını yansıtan önemli göstergeler olduğu için, bu süslemelerin derinlemesine analiz edilmesi, gemi sahiplerinin kimliklerinin, toplumsal rollerinin ve kültürel bağlamlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, gemi üzerindeki semboller aracılığıyla dönemin denizcilik pratiği ile kültürel değerler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, gemi tasarımındaki grafik unsurların statü, güç ve kültürel bağlamda nasıl bir anlam taşıdığını semiyotik bakış açısıyla irdelemektir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, nitel bir araştırma metodu kullanılacaktır. Literatür taraması yapılarak, Orta Çağ gemi sanatına dair mevcut akademik çalışmalar ve tarihsel belgeler incelenecektir. Gemilerdeki arma ve figürlerin semiyotik çözümlemesi, metin ve görseller üzerinde gerçekleştirilecek. Süslemelerin hem sembolik anlamlarını hem de sosyal ve kültürel bağlamdaki işlevlerini ortaya koymak için sembolizm, ikonografi ve görsel analiz tekniklerinden yararlanılacaktır. Ayrıca, tarihsel kaynaklardan yararlanarak, gemi tasarımlarındaki değişimlerin dönemsel ve bölgesel etkileri üzerinde durulacak ve gemi tasarımlarının toplumsal yapıyı nasıl yansıttığı değerlendirilecektir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, Orta Çağ dönemi (5.-15. yüzyıl) gemilerinde kullanılan süslemeleri kapsayacaktır. Bu kapsamda, Avrupa gemilerinde yer alan figürler ve armalar üzerinde durulacak, özellikle Orta Çağ boyunca önemli denizcilik kültürlerine sahip olan bölgelerde (Akdeniz, Kuzey Avrupa vb.) kullanılan semboller analiz edilecektir. Çalışma, gemilerdeki süslemelerin sadece estetik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir işlev taşıyan anlamlarını da ele alacaktır. Araştırma, Orta Çağ gemi süslemelerinin tasarımını ve semiyotik anlamlarını derinlemesine ele alarak, dönemin denizcilik sanatı üzerindeki kültürel etkileri ve izlerini irdelemeyi hedeflemektedir.

2. ORTA ÇAĞ DÖNEMİ GEMİLERİ

2.1. Orta ağ Dönemi

Orta ağ dönemi, milattan sonra yaklaşık 5. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar süren, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden Rönesans'a kadar geçen dönemi kapsayan tarihsel bir ağdır. Bu dönem, Avrupa, İslam dünyası ve diğer bölgelerde sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemlerin yeniden şekillendiğı bir süreci ifade eder (Hollister, 2002, s. 25). Orta ağ'ın tarihsel özellikleri hem yerel hem de uluslararası bağlamlarda toplumların geçirdiğı değışimler üzerinden ele alınır.

Orta ağ, yalnızca Avrupa tarihine özgü bir dönem değıl, aynı zamanda İslam medeniyetlerinin Altın çağını ve Asya'da Tang ile Song Hanedanları gibi güçlü imparatorlukların yükselişini içerir. Dolayısıyla bu dönem, farklı medeniyetlerin etkileşime geçtiğı ve küresel ticaretin şekillendiğı bir zaman dilimidir. Orta ağ boyunca, Avrupa'da tarım devrimleri, İslam dünyasında bilimsel ilerlemeler ve Asya'da matbaanın icadı gibi önemli teknolojik gelişmeler yaşanmıştır (McNeill, W. H., 1963, s. 431). Bu gelişmeler, kazılarda bulunan eserler ve yazılı kayıtlar üzerinden takip edilebilir. Kazılarda ortaya çıkan bulgular, tarihsel olayların yalnızca yazılı kaynaklardan değıl, aynı zamanda maddi kültürden de anlaşılmasını sağlar. Örneğın, Viking gemi mezarları, İslam medeniyetlerine ait seramik ve metal işçiliğı örnekleri veya Batı Avrupa'da bulunan kiliseye ait mozaikler, bu dönemin ekonomik, dini ve kültürel yapısını aydınlatmaktadır (Bloch, 1961, s. 27).

2.1.1. Ortam

Orta ağ dönemi, yalnızca toplumların siyasi ve ekonomik yapılarındaki değışikliklerle değıl, aynı zamanda dönemin kültürel, dini ve doğal ortamlarıyla da şekillenmiştir. Orta ağ'da insanlar, çevreleriyle etkileşimde bulunarak farklı yaşam biçimleri geliştirmiş, bu etkileşimler de günlük yaşamlarını ve toplumsal yapıları etkilemiştir. Orta ağ'daki ortam, özellikle tarım, kentleşme, iklim koşulları ve dini inançlar gibi unsurlarla biçimlenmiştir. Gemiler bu dönemin en önemli unsuru olmuştur. Avrupa, İslam ve Viking Medeniyetlerinin en önemli ulaşım aracı olarak görülen gemiler Orta ağ dönemindeki en önemli gelişmelerdendir (Hollister, 2002, s. 25).

2.1.1.1.Vikingler

Vikingler, 8. yüzyıl ile 11. yüzyıl arasında İskandinavya'dan (Norveç, Danimarka ve İsveç) çıkıp Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada iz bırakan, denizcilikte ileri seviyede olan bir toplum olmuştur. Vikingler, sadece yağmacılar olarak değil, aynı zamanda tüccarlar, denizciler, kaşifler ve yerleşimciler olarak biliniyordur. Viking toplumu, güçlü bir klan yapısına sahiptir. Toplum, büyük ailelerden oluşan klanlar tarafından yönetiliyordur. Toplumun başında krallar, jarlar (soylu savaşçılar) ve şefler bulunurken, alt sınıflarda köylüler, zanaatkarlar ve köleler (thrallar) vardır. Vikingler, savaşçı bir kültüre sahiptir ve sosyal statü büyük ölçüde savaşta gösterilen başarıya dayanıyordu (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s.48). İskandinav topoğrafyasındaki büyük farklılıklar dolayısıyla insanların topraktan nasıl geçim sağladığını tartışırken genelleme yapmak zordur. Oldukça kuzeyde ve Norveç'in batı sahil kıyıları boyunca hayatta kalmak için balıkçılık, avcılık ve hayvanların otlayacağı yeteri kadar çayırılık alana sahip olmak gerekiyordu. Buna mukabil birçok çiftlik uzaktadır ve birbirinden ayrı bölgelere dağılmıştır (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s. 68). Danimarka'da ve Güney İsveç'te ise hem ekilebilir araziler hem de zengin otlak alanları bolca bulunuyordu. Arkeolojik kanıtlar bu bölgelerde, büyük ve küçük olmak üzere çok sayıda tarlanın Viking Çağı boyunca arttığını göstermektedir. Bazı örneklerde küçük araziler ortak bir fayda için bir araya geliyor ve bir topluluk ve köy gibi bir arada hareket ediyordu.



Şekil 1: Viking Yerleşim Yeri Kazısı (2020-İzlanda)

Kaynak: Einarsson, B. (2005). Viking yerleşim yeri sırasında yapılan kazı. *Viking yerleşim yeri kazısı esnasında fotoğraf çekimi*. <https://arkeofili.com/izlandada-en-eski-viking-yerlesimi-ortaya-cikarildi/>

Vikinglerin sahip olduğu en büyük stratejik avantaj hareketlilikleri ve yabancı bölgelerde operasyon düzenleyebilme özgürlükleri olmuştur. Herhangi bir anlaşmaya veya geleneklere bağlı olmadıklarından erken dönem akıncı grupları, sayılarıyla orantısız şekilde yıkıcı sonuçları elde edebilmek adına yağmalama içgüdülerine kapılabiliyor ve zamanının İskandinav kültürünün simgesi haline gelen şiddet eğilimlerini uygulayabiliyorlardı. Dönem boyunca Vikinglerin eylem özgürlüğü İskandinav denizcilik yeteneklerindeki üstünlükte yatıyordu. Nesilden nesile aktarılan deniz yolculuğu öğretilerinin birleşmesi, seyrüsefer için ileri yöntemler ve muhteşem denizcilik yetenekleriyle Vikingler, Avrupa'nın herhangi bir yerinde yüzeysel gemi omurgalarının deniz üzerinde batmadan yüzmesini sağlayarak tehdit saçmayı başarmıştır.



Şekil 2: Saint Olaf at the Battle of Stiklestad

Kaynak: Arbo, P. N. (1831–1892). Sağdaki Tore Hund, Stiklestad savaşında Olaf'ı mızraklıyor. Yağlıboya Tablo. *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Viking-people>

2.1.1.2. İslam Medeniyetleri

İslam dünyası, Orta çağ boyunca geniş bir coğrafyada etkili olmuştur. Abbasiler (750-1258), Emevîler (661-750) ve Selçuklular (1037-1194) gibi büyük İslam devletleri bu dönemin siyasi güçleri arasında olmuştur. Şariat (İslam hukuku) toplumun sosyal ve hukuki düzenini belirlemiştir (Kennedy, H., 2004, s.123). Devletin başında bulunan halife hem dini hem de siyasi bir otorite olmuştur. Abbasiler döneminde Bağdat, dünyanın en büyük ve en zengin şehirlerinden biri haline gelmiş ve İslam dünyasında bilim, kültür ve ticaretin merkezi olmuştur.

İslam dünyasında, Batı Avrupa'dan farklı olarak şehirleşme ve ticaret çok daha gelişmiştir. Bağdat, Şam, Kahire gibi şehirler, ticaretin yanı sıra bilim, kültür ve sanatın merkezi olmuştur. Bu şehirlerde esnaf ve zanaatkâr loncaları sosyal ve ekonomik yaşamın temel taşlarını oluşturmuştur (Lapidus, 2002, s. 105).



Şekil 3: As-Saffah'ın Halife İlan Edilmesi (10. yy)

Kaynak: Üçok, B. (1979). Ebû'l-'Abbâs "es-Seffah" 'Abd Allâh ibn-i Muhammed "el-İmâm" bin Ali'nin Abbâsî Halifesi olmasının ilânı (Çizim). *İslam Tarihi Emeviler-Abbâsiler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

https://www.academia.edu/36207981/BAHR%C4%B0YE_%C3%9C%C3%87OK_%C4%B0SLAM_TAR%C4%B0H%C4%B0_EMEV%C4%B0LER_ABBAS%C4%B0LER_pdf

Tarım, İslam ekonomisinin temelini oluştururken sulama teknikleri ve tarımsal üretimdeki yenilikler sayesinde verimlilik artışı sağlanmıştır (Watson, 1983). Özellikle Mezopotamya ve Mısır'da büyük ölçekli tarım uygulamaları, ticaret yollarını ve şehirleşmeyi desteklemiştir.

Deniz ticareti, İslam medeniyetlerinin ekonomik gelişiminde merkezi bir rol oynamıştır. Basra, Kahire, İskenderiye ve Zeytun gibi liman şehirleri, Akdeniz ve Hint Okyanusu ticaret ağlarında önemli duraklar haline gelmiştir. İslam tüccarları, İpek Yolu üzerinden Doğu Asya'dan gelen ürünleri Batı'ya ulaştırmış, aynı zamanda baharat, kumaş ve değerli madenlerin ticaretini yapmıştır (Hourani, 1951).

İslam medeniyetleri, bilimsel gelişim açısından Orta Çağ'ın en ileri toplumlarından biri olarak kabul edilmiştir. Abbasiler döneminde kurulan Beytü'l Hikme (Bilgelik Evi), matematik, astronomi, tıp ve felsefe gibi alanlarda önemli çalışmaların yapıldığı bir merkez haline gelmiştir. Bilimsel ilerlemelerin yanında sanat ve edebiyat da büyük bir gelişim göstermiştir. İslam mimarisi, cami, medrese ve saray gibi yapılarla zirveye ulaşmış;

geometrik desenler ve kaligrafi, bu dönemdeki estetik anlayışın temel unsurlarını oluşturmuştur (Bloom & Blair, 2009). İslam medeniyetleri, Batı Avrupa ile olduğu kadar Doğu Asya, Hindistan ve Afrika ile de yoğun kültürel etkileşimde bulunmuştur. Endülüs'teki İslam varlığı, Batı Avrupa'nın bilimsel ve kültürel gelişimine önemli katkılarda bulunmuş, özellikle Rönesans'ın temellerinin atılmasında etkili olmuştur. Müslüman alimlerin Antik Yunan ve Roma eserlerini Arapçaya çevirmesi, bu bilgi birikiminin Avrupa'ya ulaşmasını sağlamıştır (Goody, 2004).

İslam medeniyetleri, denizcilik alanında özellikle Basra Körfezi ve Kızıldeniz'deki hakimiyetleriyle öne çıkmıştır. Arap gemileri (*dhow*) ve Çin'den alınan *junk* tipi gemiler, uzun mesafeli ticarete imkân tanımıştır. Navigasyon konusunda ilerleme kaydeden İslam denizcileri, yıldızları kullanarak seyrüsefer yapabilmiş ve Hint Okyanusu ticaret ağında etkin bir rol oynamıştır. Bu süreçte denizcilik teknolojileri ve haritacılık alanındaki gelişmeler, Avrupa'nın keşif çağı öncesindeki denizcilik faaliyetlerini derinden etkilemiştir (King, 2001, s. 78).

2.1.1.3. Batı Avrupa

Batı Avrupa'da feodalizm, toplumsal ve ekonomik yapının temelini oluşturan bir sistemdir. Soylular (lordlar ve vassallar), köylüler ve ruhban sınıfı arasındaki hiyerarşi, toprağa dayalı bir ekonomi ile şekillenmiştir. Katolik Kilisesi, Batı Avrupa'da sadece dini değil, aynı zamanda siyasi ve sosyal hayatta da büyük bir rol oynamıştır. Şövalyeler, feodal toplumun askeri elit sınıfını oluşturmuştur. Feodal beylerin vasalları olarak, askeri hizmet karşılığında toprak elde etmişlerdir (Bloch, 2014, s. 42).

Tarım, Batı Avrupa'nın temel ekonomik faaliyeti olmuştur. Tarım tekniklerindeki yenilikler, üretimi artırmış ve ticaretin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Üç Tarla Sistemi ile toprağın üçe bölünerek her yıl bir kısmının dinlenmeye bırakılması, verimliliği artırmıştır. Bu sistem özellikle Fransa ve İngiltere'de yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte, demir pulluklar ve at koşum

takımları gibi yenilikler, tarımsal üretimde verimi artırmıştır. Tarımdaki gelişmeler, köy topluluklarının büyümesine ve pazar yerlerinin oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Denizcilik ve ticaret, Batı Avrupa ekonomisinin dönüşümünde kritik bir rol oynamıştır. Akdeniz, Atlantik ve Kuzey Denizlerinde ticaret yolları gelişmiş, bu süreçte Venedik, Cenova ve Pisa gibi İtalyan şehir devletleri önemli ticaret merkezleri haline gelmiştir. Kuzey Avrupa’da ise Hansa Birliği, Baltık ve Kuzey Denizi ticaretinde etkin bir rol oynayarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmuştur. Bu dönemde gemi yapım teknolojisindeki ilerlemeler, kargo taşıma kapasitesini artırmış ve uluslararası ticaretin genişlemesine imkân tanımıştır (Lopez, 1976, s. 148).

Kültürel açıdan Batı Avrupa, Orta Çağ boyunca Katolik Kilisesi’nin etkisi altında şekillenmiştir. Kilise, dini otoritesinin yanı sıra ekonomik ve sosyal kontrolü elinde tutmuş, aynı zamanda eğitimin ve sanatsal üretimin merkezi olmuştur.

Haçlı Seferleri, Batı Avrupa’nın dış dünyayla etkileşimini artırmış, Doğu ile Batı arasındaki ticaretin ve bilgi alışverişinin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Southern, 1953).

Vikinglerin Batı Avrupa üzerindeki etkisi hem yıkıcı hem de dönüştürücü olmuştur. Viking akınları, Avrupa’nın kıyı bölgelerinde savunma yapılarını güçlendirmiş ve feodal sistemin daha da sağlamlaşmasına yol açmıştır. Vikingler sadece yağmacılar olarak değil, aynı zamanda ticaret ve kültürel etkileşim sağlayıcıları olarak da Avrupa tarihine damga vurmuşlardır. Özellikle İngiltere ve Normandiya gibi bölgelerde Viking yerleşimleri, bölgesel kültür üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır (Sawyer, 2001).

2.1.2. Sanat

Orta Çağ sanatı, yaklaşık olarak 5. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar uzanan bir süreçte Avrupa'da, Bizans İmparatorluğu'nda ve İslam dünyasında gelişen, Kuzey'de Vikinglerin sanatsal üretimlerinin en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönem, sanatın dini ve toplumsal işlevlerinin ön planda olduğu, ikonografi, mimari ve el yazmaları gibi çeşitli sanat formlarının geliştiği bir zaman dilimidir (Gombrich, 2019, s. 110).

Orta Çağ sanatı sadece mimari ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda el yazmaları ve resim sanatı da büyük bir gelişim göstermiştir. Manastırlarda üretilen el yazmaları, detaylı süslemeleri ve minyatürleriyle dikkat çeker. Bu eserler, dini metinleri süslemek ve okuyucuya sanatsal bir deneyim sunmak için yapılmıştır. Orta Çağ'da sanat, sadece estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda dini ve sosyal mesajları iletme için bir araç olarak görülmüştür. Bu dönemin sanatı, bireysel sanatçı kimliğinden çok kolektif üretime dayanmakta olup, kilise ve hükümdarlar tarafından desteklenmiştir (Lapidus, 2002, s. 214).

2.1.2.1. Viking

Viking sanatı, soyut ve stilize edilmiş motiflere dayanır ve erken dönemlerinde büyük ölçüde pagan dininin etkisinde olmuştur. Viking sanatı genellikle taş, ahşap, metal ve kemik gibi dayanıklı malzemeler üzerine işlenmiştir. Zoomorfik (hayvan temelli) süslemeler, İskandinav sanatında en yaygın olan motiflerden biridir. Sanatlarında genellikle birbirine dolanmış hayvan figürleri ve ejderha, yılan gibi mitolojik yaratıklar öne çıkmıştır. Viking gemiciliği, yalnızca pratik değil, aynı zamanda sanatsal bir işçilikle de ilişkilendirilmiştir (Honour, Fleming, 2020, s. 323).

Oseberg Gemisi ve Gokstad Gemisi gibi Viking mezar gemileri, Vikinglerin hem mühendislik hem de sanatta ne kadar ileri olduklarını gösteren örneklerdir. Bu gemiler, denizcilik için oldukça işlevsel olmasının yanı sıra, son derece zarif ve detaylı oymalara sahiptir. Ejderha başları ve diğer hayvan figürleri, Vikinglerin gemilerine verdikleri özel anlamı ortaya koymuştur. Gemiler sadece ulaşım aracı değil, aynı zamanda dini ve ritüel amaçlarla da kullanılmıştır. Gemiler üzerindeki oymalar, Vikinglerin dini inançlarını yansıtmıştır (Gombrich, 2019, s. 115).

Viking sanatı, genellikle organik formlar ve soyut motifler kullanılarak tanımlanır. Hayvan figürleri (örneğin yılan, kurt, kuş) ve dolambaçlı geometrik desenler Viking sanatının en belirgin özelliklerindendir. Bu figürler hem süsleme hem de mitolojik anlamlar taşıyan semboller olarak işlev görmüştür (Price, 2020, s. 102). Ahşap oymacılığı, metal işçiliği ve taş üzerindeki rölyefler, Viking sanatında öne çıkan tekniklerdir.

Viking sanatında kullanılan renkler, genellikle doğadan elde edilen pigmentlere dayanıyordu. Boyaları genelde ağaç kabuklarını ezerek ya da tütüleyerek yarattıkları, yaprak ve kök bölümlerinden elde ettikleri renkler olmuştur. Boyamalar, ahşap gemilerde, tapınaklarda veya ev dekorasyonunda görüldü. Gösteriş, özellikle zengin mezar hediyelerinde ve gemi tasarımlarında öne çıkmıştır. Örneğin Oseberg Gemi Mezarı, karmaşık oyma süslemeleri ve estetik ayrıntılarıyla Viking sanatındaki gösterişin en iyi örneklerinden biridir (Winroth, 2018, s. 154).

Viking sanatında denge, genellikle simetrik düzenlemeler ve tekrar eden motifler aracılığıyla sağlanmıştır. Bu düzen hem estetik hem de işlevsel bir denge sunarak sanatın pratik yönlerini vurgulamıştır. Örneğin, silahlar üzerindeki süslemeler hem savaşta kullanışlı hem de statü göstergesi olmuştur.

2.1.2.2. İslam Medeniyetleri

İslam sanatı, büyük ölçüde soyut, geometrik ve stilize öğelerle karakterize edilmiştir. Figüratif tasvirler, özellikle İslam dinindeki tasvir yasağı nedeniyle sınırlı olmuştur. Bunun yerine, İslam sanatında geometrik desenler, hat sanatı ve arabesk motifler ön plana çıkmıştır. İslam sanatının en belirgin özelliklerinden biri olan geometrik desenler ve hat sanatı, dini temaları soyut ve sembolik bir şekilde ifade etmek amacıyla geliştirilmiştir (Gombrich, 2019, s. 103).

İslam medeniyetlerinde gemi tasarımlarında kullanılan sanatsal detaylar ve estetik unsurlar, denizciliğin sadece teknik bir başarı değil, aynı zamanda kültürel ve sanatsal bir ifade aracı olduğunu göstermiştir. Dhaw (Dau) gemilerinden kalyonlara kadar birçok gemi tipi, özellikle ahşap oymacılığı ve dekoratif süslemelerle zenginleştirilmiştir (Başegit, 2008, s. 43).

İslam sanatı, dini ve kültürel anlayışlara dayalı olarak soyutlama ve anikonizm

(insan ve hayvan figürlerinin doğrudan temsilinden kaçınma) ile karakterizedir. Geometrik desenler, bitkisel süslemeler (arabesk) ve hat sanatı, İslam sanatında ana unsurlar olmuştur. Bu motifler, sonsuzluğu ve ilahi düzeni simgelemiştir (Nasr, 1987, s. 178).

Mimari örneklerde kubbe, kemer ve minare gibi unsurlar, biçimin estetik ve işlevsellikle birleşimini yansıtmıştır. İslam sanatında renk, sembolik ve estetik bir unsurlar olmuştur. Lapis lazuli, turkuaz, altın ve kırmızı gibi canlı renkler özellikle mimaride (örneğin İran ve Orta Asya'daki camilerde) dikkat çekici olmuştur. Gösteriş, saray ve cami mimarilerinde, özellikle Alhambra Sarayı gibi yapılarla kendini göstermiştir. Bu yapılardaki karmaşık süslemeler, İslam sanatının sofistike estetik anlayışını yansıtmıştır.

İslam sanatında denge, matematiksel kesinlik ve simetriye dayanıyordur. Örneğin, geometrik desenler hem estetik hem de sembolik bir düzen yaratmıştır. Hat sanatında kullanılan dengeli çizgiler, ilahi vahyin güzelliğini yansıtmayı amaçlamıştır (Turner, 2013, s. 45).

2.1.2.3. Batı Avrupa

Batı Avrupa'da Orta çağ sanatı, mimari ve heykelticilik başta olmak üzere birçok alanda gelişme göstermiştir. Gotik ve Romanesk üsluplar, Avrupa'da en çok bilinen Orta çağ sanat akımlarıdır. Romanesk üslup (10.-12. yüzyıl) ağır, kalın duvarlar, küçük pencereler ve kemerli yapılarla karakterize edilirken, Gotik üslup (12.-16. yüzyıl) ince duvarlar, geniş vitray pencereler, sivri kemerler ve kaburga tonozlarla tanınır. Avrupa'da gemi tasarımı, Orta çağ'dan itibaren estetik ve işlevselliğin birleştiği bir sanat formu olarak gelişmiştir (Gombrich, 2019, s. 94).

Venedik ve Ceneviz kadırgaları, İspanyol ve Portekiz kalyonları, Hollanda ve İngiliz savaş gemileri, denizcilik sanatının doruk noktalarını temsil etmiştir. Gemi tasarımlarındaki sanatsal unsurlar, Avrupa deniz güçlerinin sadece askeri ve ticari başarılarını değil, aynı zamanda kültürel ve estetik anlayışlarını da yansıtmaktadır (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s. 20). Batı Avrupa'nın Orta çağ sanatı, erken dönem Romanesk'ten Gotik mimariye kadar bir evrim geçirmiştir. Romanesk döneminde daha sade ve kütsel formlar hâkimken, Gotik dönemde ince detaylar, uzun sivri kemerler ve yüksek yapılar öne çıkar.

Figüratif temsiller, özellikle dini ikonografiler, freskler ve heykellerde sıkça kullanılmıştır. İsa, Meryem ve azizler gibi dini figürler, Batı Avrupa sanatının merkezinde yer almıştır (Badamo, 2011, s. 112).

Gotik sanatında kullanılan vitrail (renkli cam) teknikleri, renklerin sembolik anlamlarını ön plana çıkarmıştır. Kırmızı genellikle İsa'nın fedakârlığını, mavi ise Meryem'in saflığını temsil etmiştir. Gösteriş, büyük katedrallerde (örneğin Chartres Katedrali) ve kutsal kalıntılar için yapılan zengin dekorasyonlarda kendini gösterir.

Batı Avrupa sanatında denge, özellikle Gotik dönemde simetri aracılığıyla sağlanmıştır. Bu denge, Tanrı'ya yükselme düşüncesini sembolize eden ince ve yüksek yapılarla ifade edilmiştir. Romanesk dönemde ise ağır ve kütsel yapıların yatay düzeni, denge anlayışını farklı bir şekilde ortaya koymuştur.

Vikingler, İslam medeniyetleri ve Batı Avrupa, Orta çağ boyunca farklı sanatsal yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu yaklaşımlar, hem toplumlarının dini ve kültürel değerlerini hem de estetik anlayışlarını yansıtmıştır. Viking sanatında organik biçimler ve mitolojik semboller ön planda iken, İslam sanatında soyut motifler ve matematiksel simetri hâkim olmuştur. Batı Avrupa'da ise dini figürlerin somut temsilleri, mimari zenginlik ve sembolik renkler dikkat çekmiştir. Sanatın bu çeşitliliği, dönemin kültürel etkileşimlerinin ve estetik arayışlarının derinliğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu bilgileri karşılaştırmak gerekirse;

Tablo 1: Orta Çağ Dönemi Medeniyet Özellikleri

ÖZELLİK	VİKİNGLER	İSLAM MEDENİYETLERİ	BATI AVRUPA
BİÇİM VE MOTİFLER	Hayvan figürleri, dolambaçlı geometrik desenler	Geometrik desenler, bitkisel süslemeler, hat sanatı	Figüratif temsiller, dini ikonografiler
RENK	Doğal tonlar, ahşap ve metal yüzeylerde sadelik	Canlı renkler: mavi, altın, turkuaz	Vitraillerde güçlü renkler: kırmızı, mavi
GÖSTERİŞ	Mezarlarda ve gemilerde sade gösteriş	Camiler ve saraylarda karmaşık süslemeler	Katedrallerde zengin süsleme ve vitrailler
DENGE	Simetrik motifler ve tekrar eden motifler	Matematiksel simetri, sonsuzluk vurgusu	Gotik yapılarla vertikal denge

Kaynak: “Yazarın kendisi tarafından oluşturulmuştur.”

2.1.3. Din ve Ritüeller

Orta çağ, dinin toplumsal, kültürel ve siyasi hayatta merkezi bir konumda yer aldığı, bireylerin yaşamının neredeyse tüm yönlerini etkileyen çok katmanlı bir dönemdir. Bu dönemde din, sadece bir inanç sistemi olarak kalmamış, aynı zamanda hukuki, ekonomik ve sosyal yapıları şekillendiren bir rehber olmuştur. İslam medeniyetleri, Batı Avrupa ve Viking dünyası, birbirinden farklı dini inanç sistemlerine ve ritüellere sahip olmasına rağmen, dini pratiğin toplumsal hayatı birleştirici bir unsur olarak öne çıktığı özellikleri paylaşmıştır.

2.1.3.1. Vikingler

Vikinglerin dini inanç sistemi, çok tanrılı pagan bir yapıya dayanıyordu. Odin, Thor ve Freyja gibi tanrılar, savaş, bereket ve koruma gibi çeşitli alanlarda toplumun beklentilerini karşılayan mitolojik figürlerdi. Bu figürlere yönelik tapınma ve ritüeller, Viking kültürünün ayrılmaz bir parçasını oluşturmuştur.

Vikingler genelde tanrılarına açık alanlarda tapınırlardı, antik bölgeler, adalar ve kutsal korular gibi. Hayvan, ürün ve zaman zaman insan kurbanı düzenli olarak tanrılara adanırdı ve ilk önce bir yol göstermesi ve koruması için söz konusu tanrılara yalvarmadan hiçbir önemli işe kalkışılmazdı.

Vikingler dünyalarını, devasa bir okyanusla çevrili dairesel bir disk olarak görürdü ve toprakla sarılı bu bölgede Midgard Yılanı yaşardı. Toprağı destekleyen devasa bir dişbudak ağacı yani Yggdrasil vardı. Bunun kökleri Hel'in dondurucu derinliklerinden, dünyanın diğer ucundaki okyanusun uzak kısmında bulunan devlerin yuvası olan Jotunheim'a kadar uzanırdı.

Yggdrasil'in köklerinin altında, yazgının ipliğini dokuyan üç ruh olan Norn'ların bakımını üstlendiği Kader ve Bilgelik Kuyusu vardı. Yeryüzünün merkezindeki bir kayaya zincirle bağlanmış olan yırtıcı kurt Fenrir bulunuyordu. Bunun pençeleri evrenin ötesine kadar yayılmıştı. İnsanlar Midgard olarak bilinen bir alemde ikâmet ediyordu ve birçok tanrının koruması altında yaşam sürüyordu. Bunlardan en önemlisi, tanrıların kalesi olan Asgard'da yaşayan Aesir'di. Bu panteondaki ilk ve en önemli tanrı kralların, bilgeliğin, anlayışın, büyüün ve şiirin tanrısı olan 'Her şeyin Babası' Odin'di. 'Miğferli' olan, savaş tanrısı olarak biliniyordu. Kendisiyle ilişkilendirilen dünyevi varlıklar arasında kurt ve öldürülen savaşçıların cesetleri üzerinde ziyafet çeken leşçil hayvan kuzgun vardı. Bütün Viking savaşçıların isteği savaş alanında bir kahraman gibi ölmek ve aralarından en cesur olanları Odin'in Öldürülenler Salonu' Valhalla'ya taşıyan Valkyrie'ler olarak bilinen vahşi diş ruhlar tarafından seçilmekti.

Odin'in yanında, kızıl saçlı şimşek ve yıldırım tanrısı olan oğlu Thor vardı. Büyük çekici Mjöllnir'i donanmış olan Thor'un öncelikli görevi, daimî amaçları tanrıları yok etmek olan Buz ve Ateş'in şeytani devlerine karşı Asgard'ı ve Midgard'ı korumaktı. Maceraları esnasında Thor'a bazen, kötülük ve kaosun birliklerini temsil eden Tanrı Loki eşlik ederdi.

Ragnarok ('Tanrıların Laneti') yaşandığında bu devler, Loki ile birlikte iş birliği yaparak Asgard'a yürüyüşe geçer. Büyük kurt Fenrir zincirlerinden kurtulur ve zehir fışkırtan Midgard Yılanı denizden yükselir. Yeryüzü ağacı Yggdrasill sallandığında, Asgard'ın gözcüsü Heimdal borazanını çalar ve Valhalla'daki öldürülen kahramanlarla beraber tanrılar, nihai savaş için silahlanırlar. Bereketle ilişkilendirilen Tanrı Frey, Ateş Devi Surt tarafından ilk öldürülen kişi olur. Odin Fenrir'i mızraklar, ardından Fenrir Odin'i yutar ve sonrasında Odin'in oğlu Vidar tarafından öldürülür. Thor, ürkütücü Midgard Yılanı ile savaşı ve her ikisi de birbirini öldürür. Heimdal ve Loki de birbirini öldürür, gökyüzünden yıldızlar düşer, güneş yok olur ve yeryüzünü deniz yutar.

Bu kozmik yıkımın ardından Odin'in ikinci oğlu Baldr yeniden doğar. Odin'in ve Thor'un oğulları fani erkekler ve kadınlarla beraber yeni bir düzenin ortaya çıkmasını görmek için yaşarlar. Bununla birlikte, bazılarının Hristiyanlığın gelişi olarak yorumladığı yeni bir Her Şeyin Babası ihtimali doğar (Özkan, 2018, s. 67).

10. Yüzyıldan itibaren Hristiyanlık, Vikingler arasında yayılmaya başlamış ve eski pagan ritüellerini Hristiyan gelenekleriyle birleştiren hibrit bir din anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, eski pagan tapınakları Hristiyan kiliselerine dönüştürülmüş ve dini bayramlar, Hristiyan takvimine uyarlanmıştır. Hristiyanlaşma süreci, Viking toplumunda sosyal ve kültürel dönüşümlere yol açmıştır (Winroth, 2018, s. 94).

- **Kurban Törenleri:** Vikingler, tanrılarla iletişim kurmak ve onlardan lütuf talep etmek için kurban törenleri düzenlerdi. Hayvanların, bazen de insanların kurban edilmesi bu törenlerin bir parçasıydı. Özellikle savaş öncesi yapılan törenler, tanrılardan zafer dilemenin bir yoluydu (Price, 2020, s. 73).
- **Blót Ayinleri:** Blót olarak adlandırılan ayinlerde topluluk bir araya gelerek tanrılara adaklar sunar ve dualar ederdi. Bu ritüeller, dini boyutunun ötesinde sosyal dayanışmayı sağlayan etkinlikler olarak da öne çıkardı. Blót törenleri sırasında yemek, içki ve dans gibi etkinlikler de yer alırdı.
- **Mevsimsel Ritüeller:** Viking toplumunda, ekinlerin hasat zamanı veya kışın başlangıcı gibi önemli mevsimsel döngüler, tanrılarla uyum sağlamak için düzenlenen ritüellerle kutlanırdı. Bu törenler, topluluğun doğayla uyum içinde yaşamasını simgelerdi.

2.1.3.2. İslam Medeniyetleri

İslam, Orta çağ boyunca Arap Yarımadası'ndan çıkarak Asya, Afrika ve Avrupa'ya kadar geniş bir coğrafyada yayılmış ve bu büyük yayılım aşamasında çeşitli kültürlerle etkileşimde bulunmuştur. İslam'da dinî ritüeller, bireysel ibadetlerden toplumsal dayanışmayı güçlendiren uygulamalara kadar çeşitli boyutlarıyla toplumu şekillendirmiştir.

- **Namaz:** Namaz, bireyin Allah ile olan bağını güçlendiren ve bireyi toplumsal bir düzenin parçası haline getiren en önemli ritüellerden biridir. Beş vakit namazın yanı sıra, toplu kılınan cuma namazı, sadece dini bir görev değil, aynı zamanda sosyal dayanışmanın bir sembolü olarak da değerlendirilmiştir. Bu ritüeller, camilerde bir araya gelerek toplum üyeleri arasında bağ kurma işlevi görmüştür (Nasr, 1987, s. 56).
- **Oruç:** Ramazan orucu, bireyin manevi arınmasını sağlarken, toplumsal eşitlik hissini pekiştirir. Fakir ve zengin ayrımı olmaksızın herkes aynı ritüellere tabii olur. Bu ritüel, İslam toplumlarında toplumsal dayanışma ve paylaşma kültürünü de güçlendirmiştir.

- **Hac:** Hac, İslam'da çok özel bir ritüeldir. Farklı coğrafyalardan gelen insanları bir araya getirerek dini birliğin ve evrenselliğin bir göstergesi haline gelir. Mekke'deki hac ritüelleri, İslam toplumları arasında ortak bir kimlik oluşturmuştur. Özellikle tavaf ve Arafat'ta toplanma gibi ritüeller, birlik ve eşitlik mesajını sembolize eder (Turner, 2013, s. 34).

Orta çağ İslam dünyasında tasavvuf hareketleri, dini ritüellere mistik bir boyut katmıştır. Zikir, sema ve derviş toplantıları gibi uygulamalar, bireyin manevi arınmasını ve Allah'a yaklaşmasını hedefleyen özel ritüellerdir. Tasavvuf, bireyin iç dünyasında derin bir bağlantı kurmasını sağlayarak, dini deneyimi bireysel bir yolculuk haline getirmiştir.

Tasavvufun toplumsal boyutu da önemli bir yer tutar. Tarikat toplantıları ve sema törenleri, geniş bir halk kitlesini bir araya getirerek sosyal bağları güçlendirmiştir. Bu törenlerde kullanılan müzik ve dans, manevi bir yolculuğu ifade eden bir araç olarak öne çıkmıştır (Chittick, 2020, s. 42).

İslam medeniyetlerinde din, hukuki ve toplumsal yapıyı doğrudan etkileyen bir unsur olmuştur. Şariat hukuku, dini ritüelleri toplumun temel yapıtaşlarından biri haline getirmiş ve bireylerin günlük yaşamlarında bu ritüellerin uygulanmasını teşvik etmiştir. Örneğin zekât, sadece bireysel bir ibadet değil, toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir sistem olarak değerlendirilmiştir. Camiler, medreseler ve vakıflar, dini hayatın sadece ibadetle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda eğitim, hayır işleri ve sosyal yardımlaşma gibi alanlara da yayıldığını göstermektedir.

2.1.3.3. Batı Avrupa

Batı Avrupa'da Orta çağ, Hristiyanlığın egemen olduğu bir dönemdir. Kilise, sadece bir dini otorite değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve kültürel bir merkez haline gelmiştir. Hristiyanlık, bu dönemde bireysel ve toplumsal yaşamın temel belirleyicisi olmuştur.

- **Litürjik Ritüeller:** Kilise ayinleri, Orta çağ Batı Avrupa'sında en yaygın dini ritüellerdendi. Pazar günü ayinleri, kutsal komünyon ve vaftiz törenleri gibi uygulamalar hem bireysel hem de toplumsal dini pratiklerin önemli bir parçasıydı. Bu ritüeller, bireylerin dini toplulukla bağlarını güçlendirmiştir (Badamo, 2011, s. 67).
- **Hac Yolculukları:** Hristiyanlar, dini bağlılıklarını göstermek için hac yolculuklarına çıkarlardı. Santiago de Compostela, Canterbury ve Roma gibi kutsal mekanlar, bu yolculukların en önemli merkezleriydi. Hac, günahların bağışlanması ve manevi bir yenilenme için bir fırsat olarak görülüyordu.
- **Azizlere Tapınma:** Azizlerin kutsal kalıntılarına tapınma ve bu kalıntıların mucizevi güçlerine olan inanç, Batı Avrupa'da dini yaşamın önemli bir parçasıydı. Azizlere yönelik dualar, bireysel ibadetlerin bir tamamlayıcısı olarak kabul edilmiştir.

Batı Avrupa'da kilise, bireylerin yaşamında sadece dini bir rehber değil, aynı zamanda eğitim, sağlık ve sosyal yardım konularında da merkezi bir rol oynamıştır. Manastırlar, bu dönemde dini ve dünyevi bilgi arasında bir köprü görevi görmüş ve Avrupa'nın entelektüel hayatının merkezleri haline gelmiştir.

Batı Avrupa'daki dini ritüeller, kilisenin bireyler üzerindeki kontrolünü pekiştiren bir araç olarak da işlev görmüştür. Örneğin günah çıkarma, bireylerin hem manevi hem de sosyal düzenle uyumlu bir şekilde yaşamalarını sağlamayı amaçlayan bir ritüeldi. Ayrıca büyük dini bayramlar, toplumsal kutlamalar ve festivallerle birleşerek Hristiyanlık inancını halk arasında yaygınlaştırmıştır.

2.1.4. Gemicilik

Orta Çağ dönemi, özellikle denizcilik açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu süreçte İslam dünyası, Vikingler ve Avrupa, deniz taşımacılığı, seferler ve ticaretle bağlantılı olarak önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu üç farklı kültür, gemicilikte kendilerine özgü teknikler geliştirmiş ve birbirleriyle etkileşimde bulunmuşlardır (Şemşek, 2024, s. 27).

2.1.4.1. Vikingler

Vikingler, yalnızca yağmacılar olarak değil, aynı zamanda tüccarlar ve kaşifler olarak da bilinirlerdi. Özellikle, Baltık Denizi'nden Karadeniz'e uzanan ticaret yollarını kontrol eden Vikingler, Slav ve Bizans topraklarıyla ticaret yapmıştır. Kuzey Amerika kıtasında Newfoundland'da bulunan L'Anse aux Meadows, Vikinglerin keşif kapasitesini ortaya koyan önemli bir arkeolojik alandır. Bu, Vikinglerin Kolomb'dan yaklaşık 500 yıl önce Kuzey Amerika'ya ulaştığının bir kanıtıdır (Fitzhugh & Ward, 2000, s. 68-70). Vikingler, yalnızca Avrupa'nın farklı bölgelerinde değil, aynı zamanda fethettikleri ve yerleştikleri topraklarda da kalıcı izler bıraktılar. Normanlar, Viking soyundan gelen bir grup olarak Fransız topraklarında yükselmiş ve İngiltere tarihini değiştiren Norman Fethi'ni gerçekleştirmiştir. Bugün Viking kültürü, İskandinavya'nın kültürel mirasının önemli bir parçası olarak yaşatılmaktadır (Ferguson, 2009, s. 172-175).

2.1.4.2. İslam Medeniyetleri

İslam dünyasında deniz ticareti büyük bir önem taşımaktadır. Müslüman denizciler hem Akdeniz'de hem de Hint Okyanusu'nda geniş bir ticaret ağı kurmuşlardır. Dhow (Dau) gemileri, İslam dünyasında kullanılan en önemli ticaret gemilerindendir. Bu gemiler, üçgen yelkenleriyle özellikle Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nde etkili bir şekilde kullanılıyordu. Müslüman tüccarlar, İpek Yolu ve Baharat Yolu üzerinden Çin, Hindistan ve Afrika ile ticaret yaparak geniş bir ticaret ağı kurmuşlardır. İslam dünyasında denizcilik sadece ticaretle sınırlı değildir, aynı zamanda askeri seferlerde de büyük bir rol oynuyordu (Şemşek, 2024, s. 46).

2.1.4.3. Batı Avrupa

Orta Çağ'ın erken dönemlerinde Batı Avrupa'da denizcilik oldukça sınırlıydı. Ancak, 11. yüzyıldan itibaren Akdeniz'deki ticaret ve denizcilik faaliyetleri artmaya başlamıştı. Özellikle Venedik, Ceneviz ve Pisa gibi İtalyan şehir devletleri, Akdeniz'de ticaretin ve denizciliğin önde gelen merkezleri haline gelmişti. Bu şehirler, Bizans ve İslam dünyasıyla ticaret yaparak Avrupa'ya lüks mallar, baharat ve ipek taşıyorlardı. Haçlı Seferleri de Batı Avrupa'nın denizcilik faaliyetlerini artırmıştı. Haçlılar, Akdeniz kıyılarındaki önemli ticaret yollarını kontrol altına almak ve askeri seferleri desteklemek için deniz yolculuklarına ihtiyaç duyuyorlardı. Bu seferler sırasında Avrupalılar, İslam dünyasından gemicilik teknolojileri ve denizcilik bilgilerini öğrenmişlerdir (Agibalova, Donskoy 2017, s. 222).

2.2. Orta Çağ Dönemi Medeniyet Gemileri

Orta Çağ dönemi gemiciliği, Avrupa, İslam dünyası ve Vikingler gibi farklı medeniyetler tarafından önemli bir şekilde şekillendirilmiş ve denizcilik tarihine katkıda bulunmuştur. Bu dönemdeki gemiler hem askeri hem de ticari amaçlar için kullanılmış, deniz aşırı seferler, keşifler ve kültürel etkileşimlerin temelini oluşturmuştur. Orta Çağ'da gemiciliğin gelişimi, her bir medeniyetin kendi çevresel, kültürel ve ticari gereksinimlerine göre şekillenmiştir.

2.2.1. Vikingler

Vikingler İskandinavyalı korsan ve tüccar kavimlerdir. Vikingler ömürlerinin büyük bir kısmını denizlerde korsan olarak geçirmiş olan savaşçı bir halktır. 8-11. yüzyıllar arasında kuzeybatı Avrupa'da birçok yeri ele geçirmişlerdir (Oxford Dictionary of English, 2003).



Şekil 4: Viking yayılması

Kaynak: Viking coğrafi olarak yayılım haritası. (793–1066). [Harita]. Viking Ship Museum. <https://www.vikingskibsmuseet.dk/en/>

8. yüzyıldan itibaren yaşanan nüfus patlaması ve Avrupa'ya yapılan ticaret hareketleri korsanlık için artan koşulları sağlamıştır. Bununla bağlantılı olarak, gemi inşasındaki İskandinav sanatına da ulaşan gelişme evresidir. Vikinglerle ilişkilendirilen Viking Gemileri dışında, Knaar adı verilen tüccar gemileriyle de sanatlarını devam ettirmişlerdir. Vikingler bu gemilerle sırasıyla, evden uzak bölgelere akınlar düzenlemeye ve kolonileşmeye başlamışlardır. Bu gemiler, nüfuslarının yayılmasının esas aracıdır (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s. 17).

Viking yelkenlisi çağı etkileyici sembollerle dolu gösterişli bir dönemdir. Dinamik kültürlerinin bir yansımasıdır. Devasa gemi enkazları olan Gokstad ve Oseberg'de ve bir kişinin gemisini kendi cenazesinde yakılacak odun yığını olarak kullanma geleneğinde kanıtlandığı üzere gemilere karşı olan sevgileri ölümden sonra da devam ediyordu. Bu şık gemilerde hissettikleri gurur aynı şekilde, Kürekli At, Okyanus Aşan Bizon ve Büyük Yılan gibi isimlerinin verildiğini gördüğümüz İzlanda destanlarında da açıkça gözlemlenmektedir.

Viking Çağı'nın geç dönemlerinden gelen devasa savaş gemileri de destanlarda iyi bir şekilde belgelenmiştir ve Drekar ya da Ejderhalar olarak da bilinir. Böyle tanımlanmasının nedeni ise büyük ejderha figürlü pruvalarıydı (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s. 141).



Şekil 5: Gokstad Gemisi

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Gokstad gemi sergisi (Fotoğraf). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

Savaşın, ticaretin ve keşiflerin gereksinimleri bu gemilerin temel tasarımlarında belirgin farklılıklara yol açmıştır; her biri kendi teknik ismiyle öne çıkmıştır. Küçük kayıklar, üzerlerindeki kürek sayısına göre kategori ediliyordu. Örneğin, altı kürekli gemi Sexareingr olarak biliniyordu, Goksta Gemisi gibi 12 ila 32 kürekli olan genel amaçlı gemiler ise Karvi olarak biliniyordu. Skuldelev'de bulunan örnekteki gibi en azından 20 kürek alanı bulunan Viking yelkenlileri ise Snekkja olarak anılıyordu, bu ince ve çıkıntılı anlamına geliyordu. Skuldelev 2 ve Roskilde 6 yelkenlileri gibi daha büyük savaş gemileri, suyun arasından kesip geçen anlamına gelen Skei olarak biliniyordu. Nakliye gemileri ise Knaars olarak bilinir ve ticaret gemisi anlamına gelmektedir (Chartrand, Durham, Harrison, Heath, 2020, s. 154). Yapılan tüm gemi ve tasarımlarının önemli tasarım ve adlandırmaları vardır.

2.2.2. İslam Medeniyetleri

Arapçada "deniz" kelimesi "Bahr" kelimesinden türemiştir ve denize ait anlamını taşımaktadır. Terimin, askeri alanda kazandığı anlamın, Peygamber döneminden sonraki dönemlerde ortaya çıktığı söylenmektedir. Arapların genellikle denizciliği ifade etmek için "al-milâha" kelimesini ve donanma için "üstül" (أسطول) gibi Yunanca kelimeleri kullandığı bilinmektedir. Hint-Batı ticaret yolunun kesişim noktasında bulunan denizci Arap kabileleri olan Fenikeliler, Himyerliler ve Sâbîler tarih boyunca denizcilik yapmışlardır. Ticaret gemileri, Doğu Afrika ve Hindistan, Umman Denizi, Aden Körfezi, Basra Körfezi ve Kızıldeniz arasında sürekli sefer yapmışlardır. Göçebe hayat yaşayan Bedevilerde denizcilik kültürü yoktur. Cahiliye Dönemi'nde nadiren kullanılan gemi ve deniz motifleri, şairin ziyaret ettiği yerlerin kültürünü yansıtmaktadır (Şemşek, 2024, s. 36). 5. ve 15. Yüzyıllar arasında gerçekleşen gemi yolculukları ve değişen toplumlar hakkında kronolojik bir sırama yapmak gerekirse;

Peygamberler dönemi olan 7. yüzyıl ile gelişimine başlayan Habeşistan'a yapılan hicret Müslümanlar için gemiyle yapılan ilk yolculuktur. Bunun devamında gerçekleşen korsanlara karşı yapılan savaşlar, gemilerdeki donanmanın arttırılması ve silahlanma kurallarını peşinde getirmiştir. Hz. Ömer zamanının da dahil olmak üzere kendine denizde çok güvenmemektedirler fakat Kıbrıs fethiyle birlikte bu düşünce ortadan kalkmıştır.



Şekil 6: Kalyon dönemi Tersane-i Amire

Kaynak: Çırpan, M. (2020). Osmanlı Devleti'nde gemi tipleri ve gemi kazaları ile ilgili değerlendirmeler. *GIDB Dergi*, 18(2), 123-135. (Tablo).
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gidb/issue/60341/880818>

Müslümanlar, gemilerin inşa edildiği yerleri "dar al-sinâa" olarak adlandırmıştır. Bu kelime, Batı dillerine "arsenal" veya "darsena" gibi formlarda geçmiştir. Bu dönemde, Bizans ve Pers gemi teknolojilerinden etkilenmişlerdir. Ancak Müslümanlar kısa sürede denizcilik teknolojilerini geliştirmişlerdir (Çavuşoğlu, 2023, s. 6). Hem ticari hem de savaş gemilerinde yenilikleriyle ön plana çıkmışlardır. Kullanılan gemiler arasında;

- Dhow adı verdikleri dar ve uzun gövdeli ticaret gemileridir.
- Çivisiz olarak bilinen sadece ahşap parçaları özenle birleştirip halatla bağladıkları açık deniz gemileridir.
- Kalyonlar, fazla yük taşıma olanağına sahip yelkenli ticaret gemileridir.
- Kadırgalar, baş kısımları gösterişli, kürekli ve yelkenli savaş gemileridir.

Müslüman denizciler, gemi yapımında gelişmiş teknolojiler kullanmalarının yanı sıra, coğrafya, astronomi ve matematik alanlarındaki bilgilerini denizcilikte uygulamışlardır. Özellikle astronomi sayesinde denizde yön bulma konusunda büyük ilerlemeler kaydetmişlerdir. Müslüman denizciler, usturlap adı verilen aleti kullanarak gökyüzündeki yıldızlar sayesinde konumlarını belirlemişlerdir. Ayrıca pusula da denizcilik teknolojilerinde önemli bir yer tutmuştur.

2.2.3. Batı Avrupa

Batı Avrupa, Orta çağ boyunca denizcilik alanında önemli bir dönüşüm süreci yaşamıştır. Denizcilik hem ticaretin gelişiminde hem de askeri stratejilerin uygulanmasında merkezi bir rol oynamıştır. Özellikle 5. yüzyıldan itibaren, Avrupa'nın kıyı bölgelerinde ticaret yollarının güvenliği ve genişlemesi için önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde, Roma İmparatorluğu'nun mirası üzerine inşa edilen denizcilik kültürü, ilerleyen yüzyıllarda yeni teknolojik ve coğrafi keşiflerle Batı dünyasının şekillenmesinde kritik bir etken olmuştur.

Orta çağ Avrupa'sında denizcilikle ilgili terimler, genellikle Latince kökenliydi. Örneğin, gemiler için kullanılan *navis* kelimesi, modern dillerdeki *navy* ve *naval* gibi terimlerin temelini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, deniz ticareti ve askeri amaçlarla kullanılan gemilere özgü terimler, Bizans ve İslam dünyasından da etkilenmiştir.

Erken Orta çağ'da, Roma İmparatorluğu'nun düşüşünün ardından gemi yapım teknikleri daha bölgesel ve ilkel bir seviyede kalmıştır. Ancak 9. yüzyılda Vikingler, Batı Avrupa'nın denizcilik kültürünü etkileyerek daha hızlı, çevik ve dayanıklı gemi tiplerini tanıtmışlardır. Viking uzun gemileri (*longship*), Atlantik Okyanusu'nu aşabilme yetenekleriyle dönemin en gelişmiş gemi türleri arasında yer almıştır (Anderson, 1945, s. 160). Batı Avrupa'da denizcilik teknolojileri, özellikle Haçlı Seferleri (11.-13. yüzyıllar) ile büyük bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde Batı, Doğu Akdeniz ticaretine dahil olmuş ve İslam dünyası ile Bizans'tan edindiği denizcilik bilgilerini geliştirmiştir. Aşağıdaki gemi tipleri, Batı Avrupa'nın denizcilik tarihindeki önemli yeniliklerden bazılarıdır:

- Kadirga (Galley) Orta çağ boyunca Akdeniz'de sıkça kullanılan kürekli ve yelkenli savaş gemileriydi. Hem Bizans'tan hem de İslam dünyasından alınan etkilerle daha dayanıklı hale getirilmiştir.
- Karaka 14. yüzyılda geliştirilen bu büyük gemiler, açık deniz ticareti ve keşifler için idealdir. Yüksek bordası ve geniş ambarları ile fazla yük taşıyabilme kapasitesine sahipti.
- Karavel Portekizli denizciler tarafından geliştirilen karavel tipi gemiler, rüzgârın yönüne göre hareket edebilen çok yönlü yelken sistemleriyle dikkat çekmiştir. Bu gemiler, 15. yüzyılda Atlantik keşiflerinde önemli bir rol oynamıştır (Rossi, 2009, s. 108).

Batı Avrupa'da denizcilik, ticaretin gelişmesinde kilit bir faktördü. Orta çağ boyunca Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Akdeniz gibi bölgeler, önemli ticaret yollarının merkezinde yer almıştır. Bu dönemde Hansa Birliği, Kuzey

Avrupa'daki deniz ticaretini organize etmiş, Akdeniz'de ise Venedik ve Cenova gibi şehir devletleri, deniz ticaretine hâkim olmuştur.

Deniz ticaretinin büyümesi, aynı zamanda yeni limanların inşasına ve gemi yapım merkezlerinin gelişimine yol açmıştır. Özellikle Cenova ve Venedik, gemi tersanelerinde seri üretim tekniklerini kullanarak kısa sürede büyük filo kurabilmiştir. Bu merkezler, ticaret gemilerinin yanı sıra askeri gemiler için de üretim yapmıştır (Miotto, 2011, s. 167).

Batı Avrupa'da denizciler, yön bulma ve navigasyon için çeşitli teknolojiler geliştirmiştir. 12. yüzyıldan itibaren pusulanın Avrupa'ya ulaşması, açık deniz yolculuklarını daha güvenli ve etkili hale getirmiştir. Bunun yanı sıra, portolan adı verilen deniz haritaları, kıyıların detaylı bir şekilde tasvir edilmesine olanak tanımış ve ticaret yollarının genişlemesine katkı sağlamıştır.

Astronomik bilgi ve aletler de denizcilikte önemli bir yer tutmuştur. Avrupalı denizciler, usturlap ve sekstant gibi aletlerle yıldızların konumlarını inceleyerek uzun mesafeli yolculuklarda yönlerini belirlemişlerdir. Bu teknikler, özellikle Portekiz ve İspanyol kaşifler tarafından kullanılmıştır.

2.2.4. Kazı Bulgularında Medeniyet Gemileri

Orta çağ dönemine ait kazı çalışmaları, dönemin sosyo-kültürel yapısını anlamamızı sağlayan son derece önemli arkeolojik buluntular sunmaktadır. Bu bulgular, gemilerden dini objelere, kültürel motiflerden ticaret yollarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Orta çağın öne çıkan medeniyetlerinden İslam ülkeleri, Vikingler ve Batı Avrupa'ya ait arkeolojik bulgular, hem dönemin ekonomik, dini ve kültürel yapısını hem de toplumlar arası etkileşimi anlamamızı sağlamıştır.

2.2.4.1.Viking Orta Çağ Gemi Enkazları

Osenberg ve Gokstad Gemisi: Norveç'teki Oseberg ve Gokstad gemi mezarları, Vikingler 'in denizcilik becerilerini ve gemilerin sembolik önemini anlamak açısından önemlidir. 1904 yılında Oseberg gemisi kazısında, bir kadının ve bir diğer bireyin kalıntıları bulunmuş, yeterli incelemeler hala devam etmekte olup, diğer bireyin tespiti yapılamamıştır. Gemi ise zengin oyma süslemelerle bezenmiştir. Bu gemi, sadece ulaşım için değil, aynı zamanda ölümden sonraki yaşamın sembolü olarak kullanılmıştır (Fitzhugh & Ward, 2000). Öte yandan, Gokstad gemisi daha askeri bir yapıya sahiptir ve Vikinglerin savaşçı kimliğini yansıtmaktadır. Bu gemilerde yer alan ahşap oymalar, deniz tanrısı Poseidon'un mitolojik figürlerini ve Viking sanatına has hayvan motiflerini taşır.



Şekil 7: Gokstad Gemisi 2

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Gokstad gemi sergisi fotoğrafı (Fotoğraf). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

- **Tune Gemisi:** Norveç'teki Tune gemisi, 1867 yılında keşfedilen ilk Viking gemisi olarak bilinir. Bu gemi, diğer Viking gemilerine kıyasla daha az süslemeye sahiptir, ancak yapısal olarak etkileyici bir mühendislik örneğidir. Gemideki kalıntılar, zengin bir bireye ait olabilecek mezar hediyeleri ve hayvan kemikleri ile çevrelenmiştir. Tune gemisi, hızlı hareket kabiliyeti ve savaş gemisi olarak kullanım potansiyeliyle dikkat çekmektedir (Bill, 1997).



Şekil 8: Tune Gemisi

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Gokstad gemi sergisi (Fotoğraf). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

- **Ladby Gemisi:** Danimarka'daki Ladby gemisi, 10. yüzyıla tarihlenir ve mezar alanı olarak kullanılan bir Viking gemisinin nadir bir örneğidir. Ladby gemisi, bir liderin ya da soylu bir bireyin mezar yeri olarak kullanılmıştır. Gemide, mezar sahibine eşlik eden köpek ve at kalıntıları bulunmuştur. Bu gemi, Viking mezar ritüellerinin ve ölümden sonraki yaşam inancının önemli bir göstergesidir (Christensen, 1997).



Şekil 9: Ladby Gemisi Kazı Görüntüsü

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Ladby gemi sergisi (Fotoğraf). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

- **Skuldelev Gemileri:** Danimarka'daki Roskilde Fiyordu'nda bulunan Skuldelev gemileri, beş farklı gemi türünü içermesi açısından benzersizdir. 11. yüzyıla tarihlenen bu gemiler, Vikinglerin hem savaş hem de ticaret gemileri için geliştirdiği farklı tasarımları temsil etmektedir. Skuldelev 1 ticaret gemisi, ağır yük taşımak için tasarlanmışken, Skuldelev 2 uzun gemi, hızlı saldırılar ve seferler için optimize edilmiştir. Bu gemiler, denizcilikteki işlevsellik ve estetiği bir araya getiren özellikler taşır (Crumlin-Pedersen, 1997).



Şekil 10: Skuldelev Gemisi Teknik Görüntüsü

Kaynak: TINA Maritime Archaeology Periodical. (2020). Denizcilik arkeolojisi dergisi, 13–14.



Şekil 11: Skuldelev Gemisi Yeniden İnşa Edilmiş Hali

Kaynak: TINA Maritime Archaeology Periodical. (2020). Denizcilik arkeolojisi dergisi, 34–37.

- **Birka Gemi Kalıntıları:** İsveççe Vikingastaden (Viking Şehri) olarak da anılan Birka, genellikle İsveç'in ilk şehri olarak kabul edilir ve Viking döneminin en önemli ticaret merkezlerinden biridir. M.S. 8. yüzyılın ortalarında kurulmuştur.

Stockholm Üniversitesi'nden araştırmacılar, kazılar sırasında, sahil bölgesinde, dibinde ahşap bir tekne eğimi bulunan taş döşeli bir çukur keşfettiler. Çok sayıda tekne perçini, arduvazdan yapılmış bileme taşları ve ahşap işleme ekipmanı da keşfedildi ve bu da sitenin bir Viking Çağı tersanesi olduğunu kanıtlar niteliktedir. İsveç'teki Birka yerleşiminde keşfedilen gemi kalıntıları, Vikinglerin iç su yollarındaki etkinliğini göstermektedir. Küçük boyutlu bu gemiler, kıyı ticareti ve taşımacılık için kullanılmıştır. Bu kazı, Vikinglerin geniş ticaret ağı ve günlük yaşamda denizcilik becerilerini nasıl kullandıklarına dair bilgiler sunar (Andersson, 2000).



Şekil 12: Birka Gemi Kalıntıları Arkeoloji Kazısı

Kaynak: Einarsson, B. (2005). Viking yerleşim yeri kazısı esnasında fotoğraf çekimi [Fotoğraf]. Arkeofili. <https://arkeofili.com/izlandada-en-eski-viking-yerlesimi-ortaya-cikarildi/>

- **Roskilde Gemi Kazıları:** 1962 yılında Danimarka'nın eski başkenti Roskilde kıyılarında başlayan ve günümüzde de devam eden arkeolojik çalışmalar, Viking dönemine ait bir dizi geminin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamıştır. Gemiler, bir deniz kanalını istilacılara karşı koruma amacıyla taşlarla doldurularak kasıtlı olarak batırılmıştır. Bu gemilerin detaylı analizleri ve rekonstrüksiyon çalışmaları, Viking gemi yapım teknikleri ile kullanım

pratiklerine dair önemli bilgiler sunmuştur. Daha önceki keşifler genellikle soyluların mezarlarında bulunan süslü gemilerle sınırlı olduğundan, Viking gemi tipolojisi hakkında daha geniş bir perspektif sağlamıştır. Özellikle, bu gemiler Viking toplumundaki farklı işlevlere ve uzmanlaşmalara işaret eden ileri düzeyde bir gemi yapım teknolojisinin varlığını ortaya koymuştur.

Geleneksel olarak Viking gemileri, büyük, ejderha figürlü pruvaları ve kenarlarına yerleştirilmiş kalkanlarla tasvir edilmiştir. Ancak bu keşif, Viking gemilerinin yalnızca savaş amaçlı değil, aynı zamanda ticaret, keşif ve yerel taşımacılık gibi çok yönlü işlevlere hizmet ettiğini göstermiştir. Bu buluntuların ardından Dublin gibi eski Viking limanlarında yapılan kazılar, Viking denizciliğine dair yeni veriler sunmuş ve bu alandaki akademik ilgiyi artırmıştır. Özellikle, Vikinglerin ticari ilişkileri, keşif faaliyetleri ve denizcilikteki üstünlükleri üzerine yapılan çalışmalar, bu toplumun denizcilik tarihindeki yerini yeniden değerlendirmeyi mümkün kılmıştır (Sindbæk, 2014).



Şekil 13: Roskilde Gemi Kazı Buluntusu

Kaynak: Roskilde Viking Müzesi. (2014). (Sergi). *Vikingskibsmuseet*.
<https://www.vikingskibsmuseet.dk/en/>

2.2.4.2. İslam Medeniyetlerinde Orta Çağ Gemi Enkazları

İslam medeniyetleri, Orta çağda denizcilik ve ticaretin öncüsü olmuştur. Umman sahillerinde bulunan Belit gemi enkazı, 9. yüzyılda Hint Okyanusu ticaretinin çok canlı olduğunu göstermektedir. Bu kazıda ortaya çıkarılan seramik, cam ve baharat kalıntıları, İslam döneminde denizcilik rotalarının ne kadar geniş bir ağıla örüldüğünü göstermektedir (Hourani, 1995). Özellikle Basra ve Umman limanlarından hareket eden bu gemiler, Hint ve Uzak Doğu'ya kadar uzanan ticaret yollarını kullanırken, yanlarında dini metinlerle süslenmiş ahşap plakalar da bulunmuştur. Bu buluntular, denizcilikte dini inançların da ne kadar etkili olduğunu ortaya koyar.

- **Belitung Gemisi**

1998 yılında Endonezya açıklarında keşfedilen Belitung gemisi, 9. yüzyıl Abbasiler dönemine tarihlenmiştir. Çin'den Bağdat'a ipek ve porselen taşımakta olan bu ticaret gemisi, Güneydoğu Asya sularında batmıştır. Ahşap tekne, "dikişli gemi" yöntemiyle birleştirilmiş ve bu teknik, İslam dünyasında yaygın kullanılan denizcilik becerilerini göstermiştir. Gemide bulunan seramikler ve metal objeler, İslam dünyası ile Çin arasındaki ticaretin yoğunluğunu belgelemektedir (Flecker, 2001).



Şekil 14: Belitung Gemisi Kazı Buluntusu sonrası Yeni İnşası

Kaynak: Maskat Mücevheri. (2010). (Sergi). *Maritime Experiential Museum*. <https://jewelofmuscat.tv/images/>

- **Sadana Adası Batığı**

Kızıldeniz'deki Sadana Adası yakınlarında keşfedilen bu batık, 13. yüzyıla tarihlenmektedir. Gemi, İslam medeniyetinde deniz ticaretinin nasıl organize edildiğini gösteren bir ticaret gemisiydi. Ahşap gövdesinde yer alan çivi ve ip bağlama teknikleri, dönemin denizcilik teknolojisinin özgün yönlerini ortaya koymaktadır. Gemide baharatlar, tekstil ürünleri ve cam eşyalar bulunmuştur. Bu bulgular, Hint Okyanusu ve Akdeniz arasında güçlü bir ticaret ağının varlığını göstermektedir (Liebner, 2008).



Şekil 15: Sadana Adası Batığı

Kaynak: UNESCO. (1995). Orta Doğu pazarı için üretilmiş Çin Qing Hanedanı porseleni koleksiyonu, kilden yapılmış büyük saklama kavanozları ve yeşil cam şişeler buldu. (Sergi). *UNESCO*. <https://fr.unesco.org/silkroad/node/8412>

• Basra Körfezi Dhow Gemileri

Basra Körfezi'nde, 10. yüzyıla tarihlenen dhow tipi gemi kalıntıları, İslam medeniyetinde kullanılan ticaret gemilerinin bir diğer örneğidir. Bu gemiler, uzun mesafeli ticaret için optimize edilmiş, geniş gövdeli ve büyük yelkenleriyle dikkat çeker. 1980'lerde Katar açıklarında keşfedilen bir dhow gemisi, ahşap işleme yöntemleri ve mühendislik detayları açısından İslam dünyasının teknolojik gelişmişliğini göstermektedir. Bu gemiler, İslam denizciliğinin Hint Okyanusu'ndaki dominant rolünü yansıtır (Whitehouse, 1970).

• Şiraz Batığı

İran'ın Hürmüz Boğazı yakınlarında bulunan Şiraz gemisi, 14. yüzyıla aittir ve büyük oranda ticaret için tasarlanmıştır. Geminin yapımında kullanılan malzeme ve yöntemler hem yerel hem de Hint Okyanusu'ndaki diğer kültürlerin etkisini taşımaktadır. Şiraz gemisi, üzerindeki porselen, baharatlar ve tekstil ürünleriyle İslam dünyasının geniş ticaret ağını belgelemiştir. Bu gemi, aynı zamanda İslam dünyasının teknolojik ve kültürel etkileşim kapasitesini de ortaya koymaktadır (Hourani, 1995).

2.2.4.3. Batı Avrupa'da Orta Çağ Gemi Enkazları

Batı Avrupa'da, İngiltere sahillerindeki Hanseatic League'e ait gemi enkazları, Orta çağ Avrupa'sında ticaretin gelişimi konusunda önemli bilgiler sunar. 14. yüzyıla tarihlenen bu gemilerde keşfedilen zeytinyağı, buğday ve tekstil ürünleri, Hansa Birliği'nin Akdeniz ve Baltık arasındaki ticari ağının önemini ortaya koyar (Crabtree, 2013). Kazılarda bulunan gemi aksesuarlarında sıkça dini motiflerin yer alıyor olması, denizcilerin dindarlığının da çarpıcı bir göstergesidir. Bu motiflerin birçoğu, Hristiyan ikonografisinin gemilere entegre edildiğini göstermektedir.



Şekil 16: Hanseatic League'e Ait Gemi Enkazları

Kaynak: Estonya'nın başkenti Tallinn sokaklarının yalnızca 1,5 metre altında, 700 yıl önce Hansa ticaret birliğinin güvenliğini sağlamak amacıyla kullanılan 25 metre uzunluğundaki bir savaş gemisinin kalıntılarına ulaşıldı. (2022). *Denizci Toplum*. <https://denizcitoplum.com/arkeoloji/hansa-ticaret-birligini-korumak>

- **Haveng Batığı (İngiltere, 13. yüzyıl)**

İngiltere'nin güney kıyılarında bulunan Haveng Batığı, 13. yüzyıldan kalma bir gemi enkazıdır. Gemi, dönemin denizcilik teknolojisinin ve askeri stratejilerinin bir örneğidir. Batıkta bulunan top ve güller, geminin askeri amaçlarla kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, geminin yapısal özellikleri ve kullanılan malzemeler, dönemin gemi yapım teknikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Batık, 1973 Batıkların Korunması Yasası kapsamında koruma altına alınmıştır.

- **Fjallbacka Batığı (İsveç, 13. yüzyıl)**

İsveç'in Fjallbacka açıklarında 2022 yılında keşfedilen 800 yıllık batık gemi, Avrupa'da bulunan en eski gemi kalıntılarından biridir. Gemi, 1233-1240 yılları arasına tarihlenmektedir. Batık, dönemin gemi yapım teknikleri ve denizcilik becerileri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Gemi enkazında yapılan incelemeler, dönemin deniz taşımacılığı ve ticaret yolları hakkında da ipuçları vermektedir.

3. GEMİ TASVİRLERİ

3.1. Amacına Göre Gemilerin İncelenmesi

İnsanoğlunun deniz ile olan ilişkisi ağaç gövdelerini oyarak ve diğer uygun materyaller ile tekne kabukları yaparak başlamıştır. Orta Çağ'a kadar olan dönemde denizcilik faaliyetlerinin çeşitlilik ve erişim çapı oldukça sınırlı kalırken, teknolojiye yoksun insanoğlu kıyıların elverdiği ölçüde seyir yapmıştır. Orta çağ deniz hâkimiyeti ve denizcilik faaliyetlerine bakış, Erken Dönem Orta çağ (İ.S. 500-1000) içerisinde sıra dışı bir değişiklik göstermemiştir. Deniz ticareti, teknolojik imkânlar dâhilinde güven esaslı olarak devam ederken savaşlar karada yapılan muharebelerin kopyası hükmünde karşımıza çıkmaktadır. Savaş gemileri savaş teçhizatlarından yoksun birer yüzen platformlar şeklindeyken rüzgâr avantajı ve benzeri temel denizcilik bilgileri bakımından birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışan muhasımlarda belirleyici unsuru platformlardaki askerler teşkil etmektedir. Sekizinci yüzyıldan itibaren Akdeniz'in yenedünyaya açılan kapısı Herkül Sütunlarından, Kuzey Denizi'nde yerel fiyortlar arasında boy gösteren İskandinav denizciler Avrupa'ya dolayısıyla da Akdeniz dünyasına giriş yapmıştır (Özbey, 2019, s. 257).

3.1.1. Savaş Gemileri

Orta Çağ dönemi savaş gemileri, özellikle deniz savaşları, askeri seferler ve deniz yollarının korunması için önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemdeki savaş gemileri, askeri stratejilerin ve denizcilik teknolojilerinin gelişimiyle şekillenmiş ve denizcilik tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. İslam dünyası, Vikingler ve Avrupa, savaş gemilerinin tasarımı, kullanımı ve stratejileri açısından birbirlerinden etkilemişlerdir. Bu gemiler, hem karadaki düşmanlara karşı savunma yapmak hem de denizden gelen tehditleri engellemek amacıyla kullanılmıştır (Özbey, 2019, s. 201).

3.1.1.1. Vikingler 'de Kullanılan Savaş Gemileri

Viking döneminin denizcilik kültürü, Orta Çağ Avrupa'sında önemli bir yere sahiptir. Kuzey Avrupa'nın sert iklim koşullarına ve savaş ihtiyaçlarına göre şekillenen gemi teknolojileri, özellikle Longship ve Snekkja gibi gemilerde somutlaşmıştır. Bu gemiler, Vikinglerin denizcilik becerilerini, kültürel sembollerini ve stratejik üstünlüklerini yansıtan önemli araçlardır. Viking gemi tasarımında kullanılan malzemeler, yapısal detaylar ve renkler hem işlevsel

hem de sembolik anlamlar taşımaktadır.



Şekil 17: Viking Longship

Kaynak: Danimarka Ulusal Müzesi. (2020). Ejderha başlı Viking gemisi (Sergi). *Vikingskibsmuseet*. <https://www.vikingskibsmuseet.dk/en>

- **Longship (Uzun Gemi):** Longship, Vikingler tarafından geliştirilen ve kullanılan en ünlü gemi türüdür. Bu gemiler, hızlı ve dayanıklı olmalarıyla bilinir ve hem açık denizlerde hem de nehirlerde kullanılabilir. Longship'lerin yapımında genellikle meşe ağacı tercih edilirdi. Meşe, dayanıklılığı ve sertliği nedeniyle, Kuzey Avrupa'nın zorlu deniz koşullarına dayanabilecek bir yapı sağlar. Gövde, ince ve esnek tahta levhaların üst üste bindirilerek çivi veya metal bağlantılarla birleştirilmesiyle oluşturulurdu; bu teknik, geminin esnekliğini ve dalgalara karşı direncini artırırdı (Christensen, 2001, s. 45).

Tasarım açısından, Longship'ler uzun, dar ve hafif yapıyla dikkat çeker. Kürek ve yelken kombinasyonu, bu gemilere yüksek manevra kabiliyeti kazandırır. Ortalama 20-30 metre uzunluğunda olan bu gemiler, 30 ila 60 arasında kürekçiye sahip olabilir ve genellikle tek bir kare yelkenle donatılırdı. Bu yelkenler, Vikingler için kültürel bir sembol taşıyan kırmızı ve beyaz çizgili kumaşlardan yapılırdı.

Renk kullanımı, Longship'lerde önemli bir rol oynar. Gemilerin pruvalarında ejderha başı veya yılan gibi korkutucu figürler oyulurdu ve bunlar genellikle kırmızı, siyah veya altın sarısıyla boyanırdı. Bu süslemeler, düşman üzerinde

psikolojik bir etki yaratmayı amaçlar ve aynı zamanda Vikinglerin mitolojik inançlarını yansıtır. Geminin gövdesi ise genellikle doğal ahşap renginde bırakılırdı, ancak bazen koruyucu reçinelerle kaplanarak koyu kahverengi bir ton alırdı (Williams, 2016, s. 120).

- **Snekkja:** Snekkja, Longship'in daha küçük ve daha hafif bir versiyonudur. Bu gemiler, genellikle 17 ila 20 metre uzunluğunda olup, daha az kürekçiye sahiptir. Snekkja, özellikle küçük baskınlar ve keşif görevleri için kullanılmıştır. Yapımında yine meşe veya dişbudak ağacı gibi dayanıklı ağaçlar kullanılırdı. Gövdenin dar yapısı, geminin hızını artırır ve sığ sularda bile hareket kabiliyeti sağlar. Bu özellik, Vikinglerin ani baskınlar düzenlemesinde büyük bir avantaj sağlamıştır (Chartrand et al., 2020, s. 102).

Tasarım detayları, Snekkja'nın stratejik kullanımına uygundur. Gemi, hafif yapısı sayesinde kolayca taşınabilir ve nehirler ile denizler arasında hızlı geçiş yapılabilir. Kare yelkenler, genellikle koyu renklerde veya kırmızı-beyaz şeritlerle bezenirdi. Bu renkler, Viking savaşçıları için cesaret ve zaferi temsil ederdi. Ayrıca, yelkenlerin büyük ve görkemli olması, düşmana korku salmak için kullanılırdı.

Sembolik ve estetik unsurlar, Snekkja gemilerinin tasarımında da görülür. Pruva kısmında genellikle ejderha veya kurt başı gibi figürler yer alırdı. Bu figürler, Viking mitolojisinde koruyucu ve güçlü semboller olarak kabul edilirdi. Gövde süslemelerinde ise spiral ve düğüm motifleri kullanılır; bu motifler, Viking sanatında sıkça görülen semboller olup, deniz yolculuğunun tehlikelerini ve savaşçının kaderini temsil ederdi (Price, 2008, s. 58). Viking gemilerinde renk kullanımı, yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda sembolik bir anlam taşırdı. Kırmızı, savaşın ve gücün rengiyken, beyaz zaferi ve saflığı simgelerdi. Siyah renk, korku ve gücü ifade ederdi. Bu renkler, Vikinglerin savaş psikolojisini ve dini inançlarını gemi tasarımlarına yansıttıkları önemli birer göstergedir.

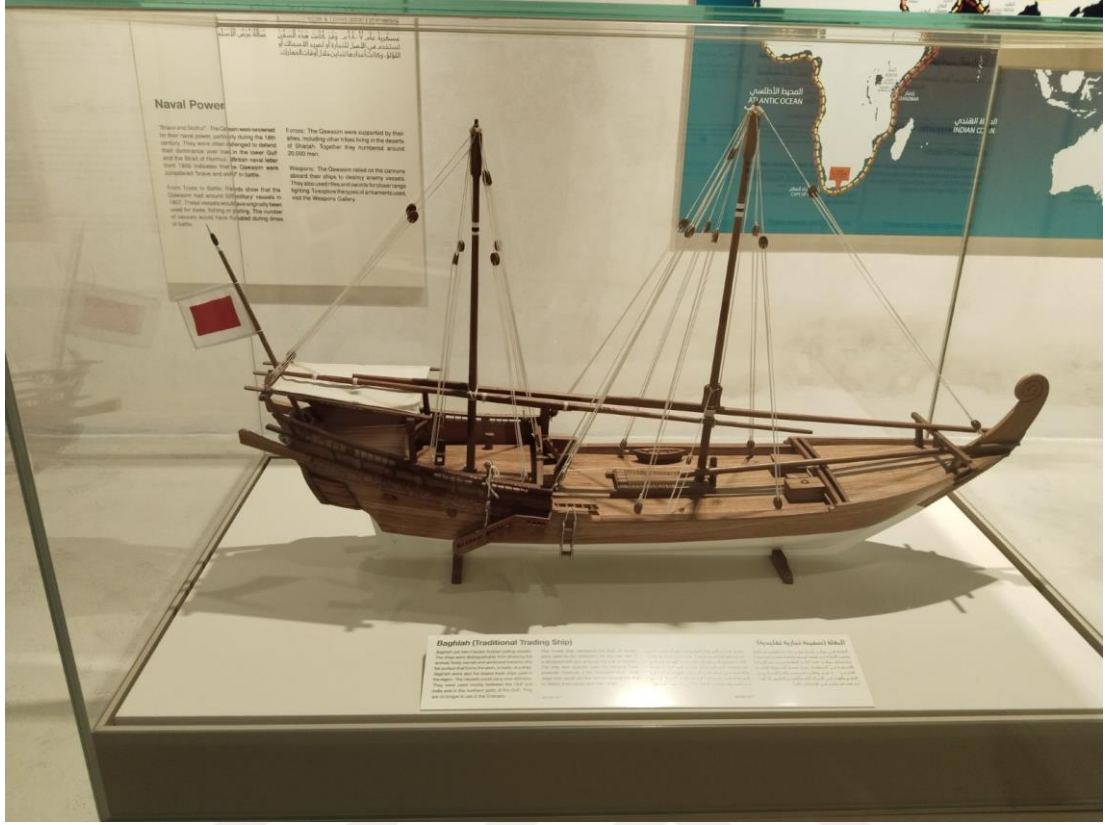
3.1.1.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Savaş Gemileri

İslam medeniyetlerinde denizcilik, teknolojik yenilikler ve stratejik uygulamalarla gelişmiştir. Özellikle Abbasi ve Emevi dönemlerinden başlayarak, Hint Okyanusu'ndan Akdeniz'e kadar geniş bir coğrafyada kullanılan savaş gemileri, bu medeniyetlerin deniz gücünü ve kültürel etkisini yansıtmaktadır. Shina ve Baghlah gibi gemiler, İslam donanmasının denizcilik yeteneklerini ortaya koyarken, üretim teknikleri, tasarımları ve renk kullanımlarıyla dikkat çeker.

- **Shina (Çivi Gemi):** Shina gemileri, Abbasi döneminde geliştirilen ve özellikle 8. ile 10. yüzyıllar arasında yaygın olarak kullanılan savaş gemileriydi. Bu gemiler, "çivi" anlamına gelen adıyla, ahşap yapısının metal çivilerle birleştirilmesiyle bilinir. İnşa sürecinde dayanıklılığı sağlamak için meşe, sedir ve çam gibi sert ağaçlar kullanılmıştır. Gövdeleri nispeten dar ve uzun olup, Akdeniz ve Hint Okyanusu gibi farklı denizlerde manevra kabiliyetini artıracak şekilde tasarlanmıştır (Whitehouse, 2000, s. 73).

Tasarım açısından, Shina gemileri genellikle tek direkli ve kare yelkenlidir. Bu yelkenler, güçlü rüzgarlarda dengeyi koruyabilmek amacıyla sağlam halatlarla desteklenirdi. Gemi gövdeleri, suyun direncini azaltmak ve hız kazanmak için V-şeklinde yapılmıştı. Geminin pruvası, düşman gemilerine çarpmak için güçlendirilmişti ve genellikle ejderha başı gibi motiflerle süslenirdi. Bu süslemeler, düşmana karşı psikolojik bir üstünlük kurmayı amaçlardı (Hourani, 1995, s. 85).

Renk kullanımı, Shina gemilerinde fonksiyonel ve sembolikti. Gövdenin alt kısmı genellikle deniz suyunun zararlarına karşı koruyucu doğal reçinelerle kaplanır ve bu nedenle koyu kahverengi tonlar hâkim olurdu. Üst kısımlarında ise kırmızı ve yeşil gibi parlak renkler kullanılırdı; bu renkler, hem geminin dini ve kültürel kimliğini yansıtır hem de denizdeki görünürlüğünü artırırdı. Kırmızı renk savaşın gücünü simgelerken, yeşil İslam'ın kutsal renklerinden biri olarak kabul edilirdi (Çırpan, 2020, s. 44).



Şekil 18: Baghlah Ship

Kaynak: Bahrain Military Museum. (2014). Baghlah olarak adlandırılan geleneksel gemisi (Sergi). *Müzeler.org*. <https://muzeler.org/islam-bilim-ve-teknoloji-tarihi-muzesi>

- **Baghlah:** 15. yüzyılda yaygın olarak kullanılan büyük savaş ve ticaret gemileridir. Baghlah, geniş gövdesi ve sağlam yapısıyla tanınır; bu özellikleri sayesinde uzun mesafeli seferler için idealdir. Genellikle iki veya üç direkli olup, büyük yelkenleri sayesinde rüzgâr gücünden maksimum seviyede faydalanır. Gövdesinin alt kısmı, su sızdırmazlığı sağlamak için ziftle kaplanır ve iç bölümleri, düşman saldırılarına karşı dirençli olması amacıyla kalın tahtalardan yapıldı (Al-Hassan & Hill, 1986, s. 190).

Baghlah'ların tasarımı, saldırı ve savunma unsurları göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Gövdesi geniş ve yük kapasitesi fazladır; bu, aynı zamanda askeri teçhizatın ve mürettebatın taşınmasını kolaylaştırırdı. Gemi, baş kısmındaki yükseltilmiş platform sayesinde okçular için stratejik bir savunma alanı sunardı.

Ayrıca, düşman gemilerine yaklaşarak bordalama (gemiden gemiye savaş) taktikleri için uygun bir yapıya sahipti.

Renk kullanımı, Baghlah gemilerinde oldukça zengindir. Gövdenin üst bölümleri ve yelkenler, İslam sanatında sıkça görülen geometrik motifler ve kaligrafik süslemelerle bezenirdi. Mavi ve yeşil tonları, denizcilik kültüründe önemli bir yere sahipti. Mavi, suyu ve gökyüzünü temsil ederken, yeşil İslam'ın barış ve cennetle ilişkili kutsal rengiydi. Bu motifler, sadece estetik bir amaç taşımamakla birlikte, geminin ait olduğu devletin gücünü ve kültürel kimliğini vurgulardı (Çavuşoğlu, 2023, s. 78).

3.1.1.3. Batı Avrupa'da Kullanılan Savaş Gemileri

Orta Çağ Batı Avrupa denizciliği, askeri ve ticari stratejilerle şekillenmiş, bu süreçte gemi yapımı, tasarımı ve renk kullanımı gibi unsurlar önemli gelişmeler kaydetmiştir. Trireme, dromon ve kalyon gibi gemiler, bu dönemde Batı Avrupa'nın denizcilik tarihinde merkezi bir rol oynamış, Bizans İmparatorluğu'ndan İspanya ve Portekiz gibi denizcilikte ileri giden ülkeler tarafından benimsenmiştir. Bu gemilerin üretim süreçleri, tasarım özellikleri ve renk kullanımları, dönemin politik ve teknolojik ihtiyaçlarına göre belirlenmiştir.

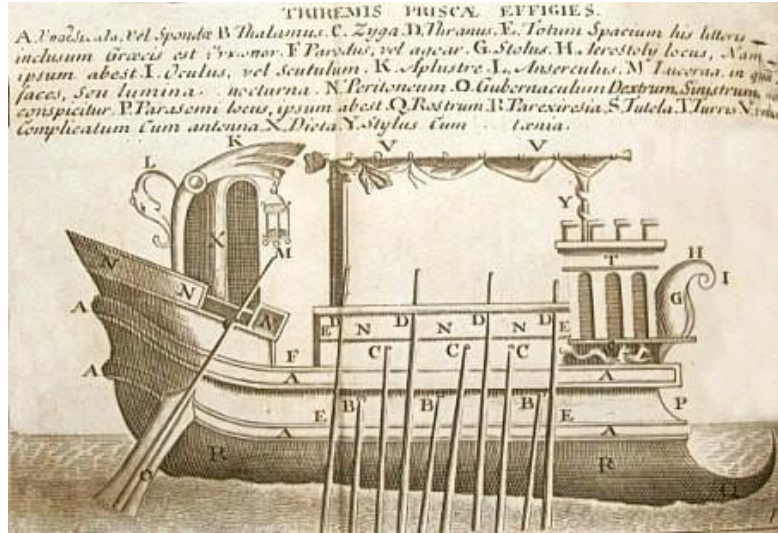


Şekil 19: Tunus'tan Roma İmparatorluğu Döneminde Bir Trireme Gemisini Gösteren Roma Mozaïği

Kaynak: İngiltere. (2006). Pirus ile savaşın resmedildiği gemi (Sergi). *Bardo Müzesi*. <http://www.bardomuseum.tn/>

- **Trireme (Üç Katlı Kadirga):** 5. yüzyılın başlarında Bizans İmparatorluğu tarafından kullanılan trireme adı verilen gemiler, kürekçiler tarafından hareket ettirilen çok katlı kadirgalardır. Her bir katta üç sıra kürekçi yer alıyordu. Triremeler, özellikle Akdeniz’de düşman gemilerine saldırmak için kullanılmıştır. Trireme, Antik Yunan’dan Bizans İmparatorluğu’na uzanan bir süreçte geliştirilmiş ve Orta Çağ Batı Avrupa’sında önemli bir savaş gemisi olmuştur. Trireme’ler üç sıra kürekçiye sahipti ve bu özellikleri sayesinde yüksek manevra kabiliyeti sağlıyorlardı. Geminin omurgası, sert meşe ağacından yapılırdı ve kürek sistemi, her biri farklı uzunlukta olan küreklerle desteklenirdi. Trireme’lerin boyu yaklaşık 35 metre olup, dar ve uzun bir yapıya sahipti; bu tasarım düşman gemilerine hızlı bir şekilde saldırma ve çarpma stratejilerini kolaylaştırıyordu (Casson, 1995, s. 67).

Renk kullanımı açısından trireme’ler, genellikle doğal ahşap renkleri korunarak inşa edilmiştir. Ancak savaş gemilerinin gücünü ve korkutucu görünümünü artırmak amacıyla, pruva kısımları genellikle kırmızı veya siyaha boyanırdı. Kırmızı renk kanı simgelerken, siyah renk gizlilik ve tehdit unsuru taşıyordu. Gemilerin pruvalarında süsleme olarak hayvan başı veya mitolojik figürler kullanılırdı (Morrison & Coates, 2000, s. 45).



Şekil 20: 18. Yy. Antik Roma Trireme Gemi Çizimi

Kaynak: British Museum. (2015). Romalılar karaya oturmuş bir Kartaca quinquireme'ini ele geçirdiler. Bu geminin yapımını öğrenmek ve geliştirmek için bir model çizimi çalıştılar [Çizim]. *Academia.edu*.
https://www.academia.edu/43583539/Antik_D%C3%B6nemde_Gemi_Yap%C4%B1m_Teknikleri

- **Dromon:** 7. yüzyıldan itibaren Bizans donanmasının ana savaş gemisi haline gelmiştir. Dromonlar, triremelere göre daha hafif ve hızlıydı; bu özellik, Bizans'ın Akdeniz'deki deniz üstünlüğünü korumasında kritik bir rol oynamıştır. Dromonların gövdesi çam ve meşe gibi dayanıklı ağaçlardan yapılır, kürekçiler iki katlı düzen içinde yer alırdı. Ayrıca Latin yelkenleri sayesinde rüzgâr gücünden yararlanarak uzun mesafeleri kat edebilirlerdi (Pryor, 2002, s. 192).

Dromonlar, Yunan Ateşi adı verilen alev püskürten silahlarla donatılmıştı. Bu silah, geminin pruvasına monte edilerek düşman gemilerini yakmak için kullanılırdı. Geminin savaş kabiliyetini artırmak için bu tip silahlar stratejik olarak yerleştirilirdi. Renk ve motif kullanımı, Bizans kültürünü yansıtan sembollerle zenginleştirilmiştir. Dromonların yelkenleri üzerinde genellikle Bizans'ın sembolü olan çift başlı kartal gibi motifler bulunurdu. Gövdeler genellikle koyu renklerde boyanarak savaşın ciddiyetini ve korkutucu görüntüyü vurgulardı (Runciman, 1977, s. 62).

- **Kalyonlar (Carracks):** 15. yüzyılda İspanya ve Portekiz tarafından geliştirilen büyük ve güçlü savaş gemileriydi. Kalyonların yapımında meşe, çam ve ladin gibi dayanıklı ağaçlar kullanılmıştır. Gövdeleri geniş, derin ve çok katlıydı, bu da kalyonlara büyük yük taşıma kapasitesi sağlıyordu. Kalyonlar, genellikle üç veya dört direğe sahipti ve kare yelken sistemi kullanıyordu; bu yapı, Atlantik Okyanusu gibi zorlu deniz koşullarında seyir elverişli olmalarını sağlamıştır (Lane, 1992, s. 130). Renk kullanımı kalyonlarda oldukça önemlidir. Ticaret kalyonları genellikle parlak ve canlı renklerde boyanarak ticaret yollarındaki limanlarda dikkat çekmeleri sağlanırdı. Askeri kalyonlar ise koyu renk tonlarında, genellikle siyah ve lacivert boyanarak, düşmana karşı psikolojik bir üstünlük sağlama amacı taşırdı. Ayrıca geminin arka kısmında süslemeler ve işlemlerle zenginleştirilmiş sancaklar ve armalar bulunurdu. Bu armalar, geminin ait olduğu krallığı veya imparatorluğu temsil ederdi (Lavery, 2014, s. 122).



Şekil 21: Santa Catarina de Monte Sinai Portekiz Kalyonu

Kaynak: Ulusal Denizcilik Müzesi, Greenwich. (2003). Joachim Patinir'in bir tablosunda Portekiz carrack Santa Catarina do Monte Sinai ve diğer Portekiz gemileri (Tablo). Guilmartin, J. F. (2002). Galleonlar ve Galleyler. Londra: Cassel & Co. ISBN 0-304-35263-2

3.1.2. Ticaret Gemileri

Orta Çağ'da ticaret gemileri, deniz yoluyla mal taşımacılığı ve uluslararası ticaretin gelişmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu gemiler, farklı medeniyetlerin ekonomik yapılarının temeli olmuştur. İslam dünyası, Vikingler ve Avrupa'nın ticaret gemileri, hem ticaret yollarını açmak hem de yeni pazarlar yaratmak için aktif olarak kullanılmıştır. Ticaret gemilerinin geliştirilmesi, denizcilik teknolojisindeki ilerlemelerle paralel olarak, bu medeniyetlerin ekonomik ilişkilerini güçlendirmiş ve kültürel etkileşimleri hızlandırmıştır (Hourani, 1995, s. 34).

3.1.2.1. Vikingler'de Kullanılan Ticaret Gemileri

- **Knarr:** Knarr, Vikingler'in ticaret gemisi olarak bilinir ve Atlantik Okyanusu gibi zorlu sularda uzun yolculuklara dayanıklıdır. Longship'lere kıyasla daha geniş ve derin bir gövdeye sahiptir. Gövde üretiminde meşe veya çam ağacı kullanılır ve ahşap levhalar, overlapping (bindirme) tekniğiyle birleştirilirdi. Bu yapı, su geçirmezliği sağlarken, geminin dayanıklılığını artırır (Crichton, 2010, s. 89). Knarr'ların yelkenleri genellikle keten veya yün kumaştan yapılırdı ve kare şeklinde olurdu. Yelkenler, kırmızı, beyaz veya mavi şeritlerle süslenirdi; bu renkler, geminin hangi klanı veya tüccara ait olduğunu gösterirdi.

Vikinglerin gemi pruvalarındaki süslemeler, mitolojik sembollere dayanırdı ve koruma ya da korkutma amacı taşıyan ejderha başı gibi figürler içerirdi.



Şekil 22: Knaar Gemi Modeli

Kaynak: Hedeby Viking Museum in Germany. (2020). Knarr gemi modeli içindeki insanlar ve eşyalarla birlikte (Model). *Haithabu*. <https://haithabu.de/de/startseite>

3.1.2.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Ticaret Gemileri

- **Dhow (Dau):** Dhow gemileri, İslam dünyasında ticaretin en önemli unsurlarından biriydi. Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Basra Körfezi gibi bölgelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Gövde yapımında genellikle tik ağacı kullanılır; bu ağaç, suya ve böceklenmeye karşı dayanıklılığı ile bilinir (Hourani, 1995, s. 88). Ahşap paneller, metal çivi kullanılmaksızın, özel halatlar ve reçinelerle birleştirilirdi. Bu teknik, geminin esnekliğini artırarak dalgalı denizlerde kırılmaları önlerdi.

Üçgen şeklindeki latin yelkenler, rüzgârı daha etkili kullanarak uzun mesafelerde yolculuk yapmayı mümkün kılırdı. Bu yelkenler, genellikle beyaz veya krem renginde olurdu, ancak bazen kırmızı veya mavi çizgilerle süslenirdi. Dhow'ların pruvaları sade ve işlevseldi; süslemeler yerine geminin sahibi veya ait olduğu limanı belirten küçük işaretler bulunurdu.

- **Sambuk:** Sambuk, daha büyük ve geniş gövdeli bir gemi türüdür. Özellikle Basra Körfezi ve Hint Okyanusu ticaretinde kullanılmıştır.

Gövdesi, büyük yükleri taşıyabilecek şekilde tasarlanmış, kalın ve sağlam tahtalardan oluşur. Renk kullanımı, Dhow'lara benzer şekilde doğaldır, ancak gövde genellikle katranla koyulaştırılırdı. Latin yelkenleri, beyaz kumaştan olup, bazen dekoratif desenlerle süslenirdi. Sambuk'lar, İslam dünyasında denizcilik teknolojisinin zirvesini temsil eder ve bu gemilerdeki süslemeler minimalizmi benimserdi (Whitehouse, 1980, s. 53).



Şekil 23: Sambuk Yük Ticaret Gemi Modeli

Kaynak: Ulusal Denizcilik Müzesi, Greenwich. (2003). Sambuk gerçekçi gemi modeli (Model). *Royal Museums Greenwich*. <https://www.rmg.co.uk/national-maritime-museum>

3.1.2.3. Batı Avrupa’da Kullanılan icaret Gemileri

- **Kog (Cog):** Kog gemileri, özellikle 10. yüzyıldan itibaren Kuzey Avrupa’nın ticaret hayatında önemli bir yer tutmuştur. Bu gemiler, Hansa Birliği ticaret ağının temel taşı olarak kabul edilir. Üretiminde meşe gibi dayanıklı ağaçlar kullanılmış, geminin kalın ve sağlam gövdesi, Baltık ve Kuzey Denizi’nin sert dalgalarına dayanabilecek şekilde tasarlanmıştır (Friel, 1995, s. 57). Gövde yapımında kullanılan tahta levhalar, birbirine çivi veya metal zıvanalarla sabitlenmiş, sızdırmazlık için katranla kaplanmıştır.



Şekil 24: Elbing Şehrinin Pirinç Mühründeki Cog Tasviri

Kaynak: Polonya. (1350). Cogg, çıkıntılı kirişler ve tahtaların yan bağlantıları da dahil olmak üzere en küçük ayrıntılarla bile gösterilmiştir (Çizim). *Royal Museums Greenwich*. <https://www.rmg.co.uk/national-maritime-museum>

Kog gemileri kare yelkenle donatılmış olup, yelkenler genellikle doğal ketenden yapılır ve koruyucu bir madde ile kaplanarak suya dayanıklı hale

getirilirdi. Gemilerin renk kullanımı genelde işlevsellikten ziyade estetik unsurlar üzerine kuruluydu. Ancak, limanlarda ticari kimliklerini belirtmek için pruva kısımlarına armalar eklenirdi (Hutchinson, 2014, s. 72). Gövde ise genellikle doğal ahşap rengine bırakılırdı; bazen bu gövdeye koruyucu katran sürülerek koyu kahverengi tonlar elde edilirdi.

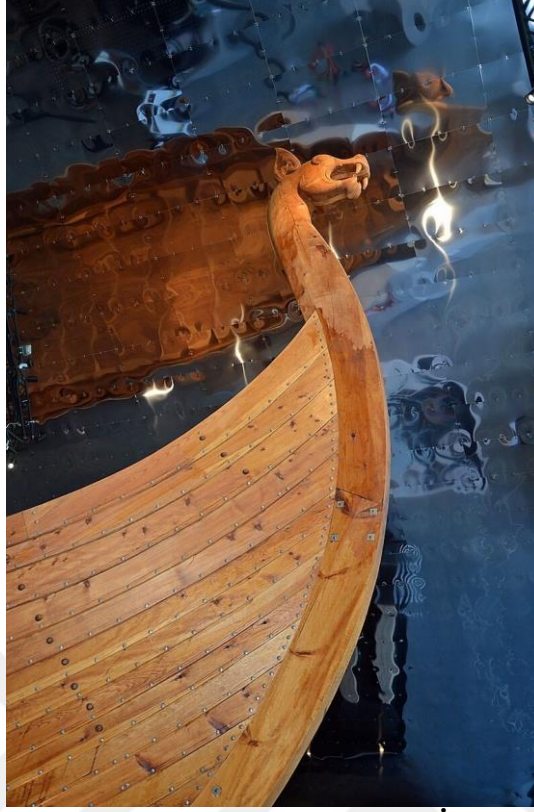
- **Hulk Gemisi:** 11. yüzyılda Fransız ve İngiliz limanlarında geliştirilen Hulk tipi gemiler, geniş gövdeleri ve düz tabanlı yapılarıyla bilinir. Bu yapı, geminin sığ sularda daha stabil kalmasını sağlarken, geniş iç hacmi de büyük yük kapasitelerine olanak tanırdı (Rodger, 1997, s. 38). Gövde yapımında yine dayanıklı ağaçlar kullanılırken, levhaların sıkıca birleştirilmesi, su sızdırmazlığını artırmıştır. Hulk'lar genellikle tek bir kare yelkenle donatılırdı ve bu yelkenler, doğal keten veya yünlü kumaşlardan yapılırdı. Renkler konusunda, Hansa gemileri gibi Hulk'larda da doğallık tercih edilirdi; ancak liman tanımlamaları için kırmızı ve beyaz gibi kontrast renkler yelkenlere eklenirdi.

3.1.3. Saltanat Gemileri

Orta Çağ'da saltanat gemileri, özellikle İslam dünyası, Vikingler ve Avrupa'daki kraliyet güçlerinin prestijlerini göstermek ve deniz gücünü simgelemek amacıyla kullanılan önemli araçlardı. Bu gemiler, hükümdarların gücünü ve zenginliğini temsil ederken, aynı zamanda askeri ve diplomatik seferlerde de kritik bir rol oynamıştır. Saltanat gemileri, hem gösteriş hem de işlevsellik açısından dönemin denizcilik teknolojilerini ve sanatını yansıtmaktadır (Rodger, 1997, s. 67).

3.1.3.1. Vikingler'de Kullanılan Saltanat Gemileri

- **Drakkar:** Viking kral ve soyluları, drakkar adı verilen büyük ve süslü gemilerle denize açılırdı. Drakkar, Viking mitolojisindeki ejderhalardan esinlenerek tasarlanmıştı. Bu gemilerde, baş kısımlarında ejderha başları bulunur ve Vikinglerin denizlerdeki gücünü sembolize ederdi. Drakkar, savaş ve saltanat amacıyla kullanılmıştır.



Şekil 25: Drakkar Gemi Yeni İnşası

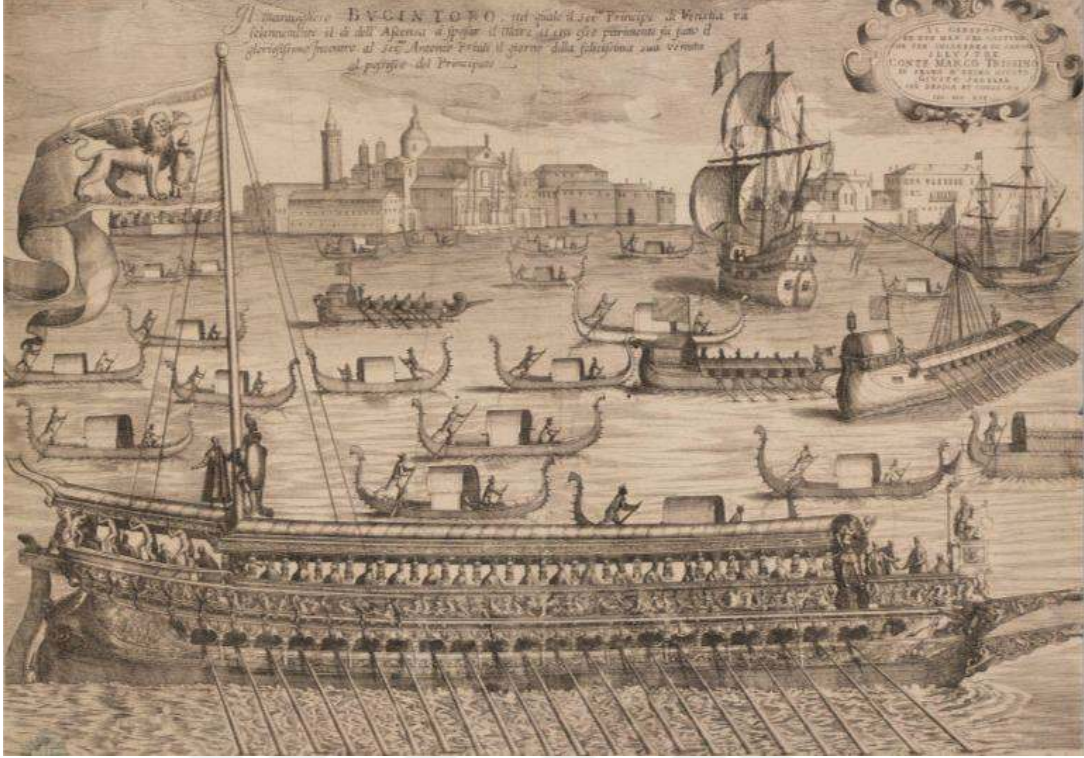
Kaynak: Sagastad Viking Merkezi. (2017). Tarihsel veriler ve betimlemeler üzerine yeniden inşa (Rekonstrüksiyon). *Sagastad*. <https://sagastad.no/en>

3.1.3.2. İslam Medeniyetlerinde Kullanılan Saltanat Gemileri

- **Abbasilerin Sultan Gemileri:** Abbasiler döneminde, halifeler ve sultanlar için inşa edilen özel saltanat gemileri, gösterişli süslemelere sahipti. Bu gemiler, ahşap oymacılığı, altın ve gümüş süslemelerle zenginleştirilmişti. Abbasilerin saltanat gemileri, hükümdarın gücünü ve otoritesini temsil etmek için tasarlanmıştı. Gemiler, özellikle Fırat ve Dicle Nehirlerinde kullanılmak üzere inşa edilirdi.

3.1.3.3. Batı Avrupa’da Kullanılan Saltanat Gemileri

- **Bucentaur:** Venedik Cumhuriyeti, devletin ve deniz gücünün simgesi olan Bucentaur adında görkemli bir saltanat gemisine sahipti. Bu gemi, her yıl düzenlenen "Denizle Evlilik" (Sposalizio del Mare) töreninde Doge tarafından kullanılırdı. Bucentaur, büyük ve süslü bir gemiydi; ahşap işçiliği, altın süslemeleri ve ihtişamıyla dikkat çekerdi. Bu gemi, devletin denizcilikteki üstünlüğünü ve denizle olan bağıını sembolize ederdi.



Şekil 26: Bucentaur Tasviri

Kaynak: Venedik, Mit Museum. (2004). 1606 tarihli çizim [Çizim]. MIT Museum. <https://mitmuseum.mit.edu/>

3.1.4. Keşif Gemileri

3.1.3.1. Vikingler’de Kullanılan Keşif Gemileri

- **Knarr:** Vikinglerin Leif Erikson gibi kaşiflerle Atlantik Okyanusu’nu geçerek Kuzey Amerika’ya ulaştıkları gemi de Knarr idi. Knarr, Vikinglerin hem ticaret hem de keşiflerde kullandığı en dayanıklı gemilerden biriydi. Bu gemiler, Vikinglerin Vinland olarak adlandırdığı Kuzey Amerika kıyılarına kadar ulaşmalarını sağladı.

3.1.3.1. İslamiyet Medeniyetlerinde Kullanılan Keşif Gemileri

- **Fustas:** Fustas, hem ticaret hem de keşif için kullanılan önemli gemi türlerinden biriydi. İslam dünyası, Hint Okyanusu’ndaki geniş ticaret ağını korumak ve yeni ticaret yolları keşfetmek amacıyla bu gemileri kullandı. Portekizliler Hint Okyanusu’na geldiğinde, Hindistan kıyılarında İslam gemicileriyle karşılaştılar ve fustas gemilerinin bölgedeki hâkimiyetine tanık oldular.



Şekil 27: Jan Huygen Van Linschoten'in Kitabından Portekiz Fustası

Kaynak: Nour Vakfi. (1995). Huygen Linschoten'in Itinerario'sundan elle renklendirilmiş bir gravürde Portekiz pavyonuyla Fusta (1596) (Gravür). Matthew, K. M. (2007). *History of the Portuguese Navigation in India, 1497-1600*.

3.1.3.1. Batı Avrupa'da Kullanılan Keşif Gemileri

- **Karavela:** 15. yüzyılda Portekiz ve İspanya tarafından geliştirilmiş olan karavela, keşif gemisi olarak kullanıldı. Küçük ve hızlı yapısıyla dikkat çeken karavelalar, latin (üçgen) yelkenlerle donatılmıştı ve rüzgârın her yönden alınabilmesine olanak tanıyordu. Vasco da Gama, Bartolomeu Dias ve Kristof Kolomb gibi kaşifler, bu gemilerle Afrika kıyılarını, Hindistan'ı ve Yeni Dünya'yı keşfettiler.
- Karavelalar, daha uzun mesafelere seyahat edebilmek için tasarlanmıştı.



Şekil 28: João Serrão Komutasındaki Bir Filoya Ait karavela Gemisi

Kaynak: Lizbon Bilimler Akademisi. (2000). João Serrão komutasındaki bir filoya ait karavela gemisinden bir detay. Livro das Armadas'tan (1566) [Çizim]. *Lisbon Academy of Sciences*. <https://www.acad-ciencias.pt/>

- **Carrack (Nao):** Carrack gemisi (İspanyolca'da "Nao"), özellikle Atlantik Okyanusu'nda uzun mesafeli ticaret ve keşif seferleri için kullanıldı. Portekiz ve İspanyol keşiflerinde büyük rol oynayan bu gemiler, kalyonların öncüsü olarak kabul edilir. Carracklar, Santa Maria gibi ünlü keşif gemileriyle Atlantik'i geçerek Yeni Dünya'ya ulaşan ilk büyük gemiler arasındadır.



Şekil 29: Pieter Bruegel'in MS 1558 Civarında Yaptığı Bir Tablonun Detayı

Kaynak: Dünya Tarihi Ansiklopedisi. (2020). Icarus'un Düşüşü tablosundan bir parça (1558) [Tablo]. Belçika Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/>

3.1.5. Gemi Türleri Karşılaştırması

Orta Çağ'da kullanılan gemi türleri, farklı medeniyetlerin denizcilik ihtiyaçlarına ve stratejilerine göre çeşitlenmişti. İslam dünyası, Vikingler ve Avrupa'da farklı gemi türleri, hem askeri hem de ticari amaçlarla kullanılmış, her birinin tasarımı ve işlevi, kültürel ve coğrafi gereksinimlere uygun şekilde şekillenmiştir. Bu gemiler, hem denizcilik teknolojisinin ilerlemesini hem de deniz yoluyla küresel etkileşimi artırmayı sağlayan araçlar olmuştur. (Rodger, 1997, s. 121).

3.1.5.1. Biçimsel Özellikler

Savaş Gemileri

- **Trireme:** Dar, uzun ve çok katlı yapıya sahiptir. Boyu yaklaşık 35 metre olup üç sıra kürekçi bulundurur. Yüksek manevra kabiliyeti sağlar (Casson, 1995, s. 67).
- **Dromon:** Daha hafif ve hızlı bir yapıya sahiptir. İki katlı kürekçi düzeniyle donatılmıştır. Latin yelkenli bir tasarıma sahiptir (Pryor, 2002, s. 192).
- **Baghlah:** Geniş gövdeli ve kalın tahtalarıyla dayanıklıdır. Düşman gemilerine bordalama ve taşıma için uygundur (Al-Hassan & Hill, 1986, s. 190).
- **Longship:** Dar, uzun ve hafif yapıya sahiptir. Ortalama 20-30 metre uzunluğundadır. Hem deniz hem de nehir için uygundur (Christensen, 2001, s. 45).

Ticaret Gemileri

- **Kog:** Geniş ve kalın gövdeli, kare yelkenli gemilerdir. Baltık Denizi koşullarına dayanıklı olacak şekilde tasarlanmıştır (Friel, 1995, s. 57).
- **Dhow:** Dar ve uzun yapılıdır. Lateen yelken kullanır. Esnek yapısı dalgalı sularda avantaj sağlar (Hourani, 1995, s. 88).
- **Knarr:** Derin gövdesi ve geniş depolama kapasitesiyle uzun mesafeli ticaret için tasarlanmıştır (Crichton, 2010, s. 89).

Saltanat Gemileri

- **Bucentaur:** Geniş ve süslü bir tasarıma sahiptir. Altın detaylar ve gösterişli oymalarla zenginleştirilmiştir.
- **Drakkar:** Viking mitolojisindeki ejderha motifleriyle bezeli, büyük ve ihtişamıyla dikkat çeken bir gemidir.

Keşif Gemileri

- **Karavela:** Küçük ve hızlı, latin yelken sistemine sahiptir. Rüzgârı her yönden kullanabilecek şekilde tasarlanmıştır (Lane, 1992, s. 130).
- **Carrack:** Geniş gövdesi ve üç direkli yelken sistemiyle Atlantik yolculuklarına uygundur (Lavery, 2014, s. 122).

3.1.5.2. Kullanım Alanları

- **Savaş Gemileri:** Saldırı ve savunma. Trireme ve dromonlar Akdeniz’de,

Baghlah Hint Okyanusu'nda etkin kullanılmıştır.

- **Ticaret Gemileri:** Baltık ve Hint Okyanusu gibi uzun mesafeli ticaret rotalarında faaliyet gösterir.
- **Saltanat Gemileri:** Tören ve gösteri amaçlıdır.
- **Keşif Gemileri:** Yeni rotaların ve kıtaların keşinde kullanılmıştır (Vasco da Gama, 15. yy).

3.1.5.3. Renk Kullanımı

- **Trireme:** Kırmızı (kan), siyah (tehdit) renkleri.
- **Dromon:** Koyu renkler ve Bizans sembolleri.
- **Baghlah:** Mavi ve yeşil tonları; İslam sanatı motifleri.
- **Longship:** Kırmızı, beyaz ve siyah renklerin kombinasyonu.
- **Kog:** Doğal ahşap tonları, bazen koruyucu katran kaplama.
- **Dhow:** Beyaz veya krem yelkenler; bazen kırmızı ve mavi desenler.
- **Bucentaur:** Altın ve parlak renkler.
- **Karavela:** Canlı renkler ve armalı sancaklar.

3.1.5.4. Ahşap Türleri

- **Trireme:** Meşe, çam (Casson, 1995).
- **Dromon:** Çam, meşe (Pryor, 2002).
- **Baghlah:** Meşe, sedir, çam (Hourani, 1995).
- **Longship:** Meşe, dişbudak (Christensen, 2001).
- **Kog:** Meşe (Friel, 1995).
- **Dhow:** Tik ağacı (Hourani, 1995).
- **Bucentaur:** Meşe ve süslü ahşaplar.
- **Karavela:** Ladin, meşe (Lane, 1992).

4. GEMİ FİGÜRLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. Gemi Tasarımları

Orta Çağ'daki gemi tasarımları, kullanılan geminin amacına, kullanılan toplumun denizcilik ihtiyaçlarına ve dönemin teknolojik düzeyine göre şekillenmiştir. Gemi tasarımları, farklı coğrafyalarda ve medeniyetlerde farklılıklar gösterse de genellikle işlevselliği, hız, taşıma kapasitesi ve manevra kabiliyeti gibi unsurlar ön planda tutulmuştur. Vikingler, İslam dünyası ve Avrupa'daki denizci toplumlar, denizcilik stratejilerine uygun gemi tasarımları geliştirmiş ve her bir gemi türü, özgün yapılarıyla dönemlerinin en ileri teknolojilerinden biri olmuştur.

4.1.1. İşlemeler ve Motifler

Denizcilik tarihinin çok uzun bir geçmişe sahip olduğu, bu süreç zarfında yüzyıllar içinde farklı gemi tiplerinin toplumlar arasında farklılık göstererek kullanıldığı hem yazılı hem de görsel kaynaklardan öğrenilmektedir. Gemi tiplerinin farklılık göstermesi kadar üzerlerindeki figüratif motiflerde toplumların karakteristik süsleme geleneğini yansıtmaktadır. Bu süslemeler, gemi baş figürleri başta olmak üzere gemilerin pruva, pupa, borda, iç ve dış küpeşterlerinde görülmektedir. (Beydiz, 2015, s. 3) Gemilerin iç ve dış bölümlerinde kullanılan her bir işleme ve motifler var olan kültürün ve inanışların bir dışa vurumudur. Vikinglerin coğrafi konumları, sanatta varoluşları, mitoslar ve dini inanışları onları sert ve özgürlüğüne düşkün işlemlere itmiştir. İslam medeniyetlerinde ise, din ve doğa örüntüleri karşımıza çok çıkmaktadır. Avrupa'da din doğa ve işlemlerinin dışında güç ve bereket içinde özel motifler kullanmışlardır.

Üç farklı bu medeniyetler, gemi yapımında benzer ahşap ve maden kullanımına başvurmuşlardır.

4.1.1.1. Viking Figürleri

Vikingler meşe, çam ve karaağaç kullanmaktadır. Bu ağaçlardan gemi yapımı hem avantaj hem de dezavantaj olmuştur. Ağaçlar hem çok sert ve dayanaklıydı fakat onları istedikleri forma sokabilmeleri için özel bir ısı işleminden geçirmeleri ve bunu hızlı bir şekilde istedikleri forma sokmaları gerekiyordu yoksa ağaç eski katı haline dönmekteydi. Olav Trygvessons sagasında Snorri Sturlason "Long Serpent" uzun gemisinin yapımından şöyle

bahsetmektedir. “Pek çok insan bu iş için bir araya geldi.

Bazıları ağaçları kesti, bazıları keresteleri süsledi, bazıları gemi perçinlerini yaptı ve diğerleri dev keresteleri taşıdı.” Her iş için meslek gruplarına ayrılan Vikingler, süslemeler için büyük bir özenle çalışmışlardır (Özbey, 2015, s. 26).



Şekil 30: Oseberg Gemisi

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Gokstad gemi sergisi fotoğrafı (Fotoğraf). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>



Şekil 31: Bayeux Duvar Halısındaki Viking Gemi Yapımı

Kaynak: Bayeux İşlemesi. (1066). Hastings Muharebesi sonucu Normanlar tarafından ele geçirilen İngiltere'nin tarihini Norman bakış açısıyla anlatan işleme kilim (Kilim). *Normandiya Turizm*. <https://en.normandie-tourisme.fr/unmissable-sites/bayeux/>

Nesneleri süsleyen hayvan motifleri aslında önceki dönemlerden gelen sanatsal geleneklerin bir devamıdır. İki motif özellikle gemi tasarımlarında yaygındır: “şerit hayvan” ve “yakalayıcı canavar.” Bunları Oseberg uzun gemisinin kılıcında görülür. Şerit hayvan genellikle uzatılmış bir bedene ve sade özellikler sahip son derece soyut bir yaratık olarak tasvir edilmiştir ve bireysel ya da çiftler halinde görünmektedir. Buna karşılık, yakalayıcı canavar, belirgin uzuvlara sahip fantastik bir yaratık tasarımların ve çevresindeki yaratıkların sınırlarına yerleştirilmiştir. Dönem boyunca diğer hayvan motifleri de gelişmiştir ve insan figürleri de mevcuttur. Özel anlamları olduğu düşünülen bu unsurlar, Viking Çağı sanat tarzlarının merkezidir. Gemilere yapılan işlemler genel olarak ruhani bir güç olduğu düşünülmektedir.

Muhtemelen en başından beri Viking ordularına sivri dişli, kanatlı canavarlar gibi nişanlar taşıyan savaş sancakları (gunnefaner) eşlik ediyordu: En azından Fulda Yıllıkları'ndaki anlatımdan Vikinglerin sancaklarının signia horribilia" olduğunu tahmin edilir. Hristiyan Kral Olaf Tryggvasson'un bile üstünde bir yılan simgesi taşıyan beyaz bir sancağı olduğunu bilinir. Diğer taraftan en çok kayıt altına alınan Viking sancakları, kuzgun simgesi taşıyanlardı. Mesela Cnut, 1016 yılındaki Ashingdon Muharebesi'nde kuzgun süslemeli beyaz ipek bir bayrağa sahiptir, Anglosakson Kroniği ise Reafan ('Kuzgun') olarak anılan bir sancağın 878 gibi erken bir tarihte ele geçirildiğinden bahseder. Aziz Neot'un Yıllıkları'na göre eğer 'Reafan' bir kanat çırparsa bir Viking zaferi olduğunu simgeliyordu, fakat yere düşerse bu bir yenilgi anlamındaydı. Benzer büyümlü eşyalar, Orkney'li Earl Sigurd'un kuzgun sancağına da atfedilmiştir. Rivayete göre büyücü bir kadın olan annesi bunu onun için yapmış, son derece zeki bir şekilde kuzgun şeklinde süslenmiş, rüzgârda kanat çırpıtığında sanki kuzgun kanatlarını açmış gibi görünen' bir sancak olarak nitelenir. Orkneyinga Saga'ya göre Sigurd'un annesi sancağı oğluna "önünde taşındığı kişiye zaferi, fakat kendisini taşıyan kişiye ise ölümü getirecektir" uyarısıyla vermiştir.

Gerçekten de Sigurd'un sancaktarı bu sancağı daha ilk taşıdığı muharebede, çatışma başlar başlamaz öldürülmüştür. "Kont, başka bir adamın sancağı almasını söyledi fakat çok geçmeden bu adam da öldürüldü. Kont üç tane sancaktarını kaybetmiş, fakar muharebeyi kazanmıştı. Kuzgun sancağının zaferi getirme maharetinin kökenleri eski İskandinav pagan dininde yatıyordu, zira kuzgun Odin'in kuşuydu ve Cermen dünyasında da savaş alanı katiliyle özdeşleştiriliyordu.



Şekil 32: Oseberg Gemisi Teknik Desen Çizimi

Kaynak: Oseberg gemisi. (2010). Gövde bölüm işlemleri, şerit hayvan motifi (Fotoğraf). *Viking Gemi Müzesi*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

Vikinglerin tüm gemilerinde kullandığı işleme ve motifleri değerlendirmek gerekirse;

- **Şerit Hayvan Motifi:** Şerit hayvanlar, soyut ve stilize edilmiş formlarla tasvir edilir. Bu motif, güç, cesaret ve özgürlük gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Hayvanlar, aynı zamanda doğanın gücünü ve insanın bu güçle olan ilişkisini simgeler.
- **Yakalayıcı Canavar:** Genellikle düşmanları ya da tehlikeleri temsil eden bu figürler, koruma ve savaşçılığı simgeler. Düşman üzerindeki kontrol ve güç gösterisi olarak işlenmiştir.
- **Spiral Desenler:** Spiral şekiller, sürekli döngü ve yeniden doğuşu simgeler. Bu, doğanın döngüsel yapısını ve yaşamın sürekliliğini ifade eder. Aynı zamanda, bireyin yaşamındaki geçişleri ve dönüşümleri simgeler.



Şekil 33: Norveç'teki Urnes Stave Kilisesi'ndeki Nadir Bir Ahşap Oyması

Kaynak: Norveç. (2005). Kapı pervazları oymaları ve kuzey duvarının duvar plakası (1130) (Oymalı kapı pervazı ve duvar plakası). *Nordik Simit Stave Kilisesi*. <https://nordiksimit.org/2022/10/urnes-stave-kilisesi/>

- **Odin:** Bilgelik, savaş, ölüm ve şairlik tanrısıdır. Odin, aynı zamanda Asgard'ın baş tanrısıdır ve bilgi arayışıyla bilinir. Genellikle bir asma veya mızrakla tasvir edilir. Savaşçıların, denizcilerin ve maceraperestlerin koruyucusu olarak görülür; bu nedenle gemi işlemlerinde sıkça yer alır.
- **Thor:** Fırtına, gök gürültüsü, koruma ve tarım tanrısıdır. Mjölner (şimşek çakma çekiçi) ile tanınır ve halk tarafından çok sevilir. Thor, Vikinglerin koruyucusu olarak, özellikle savaş ve deniz yolculuğunda sıkça kullanılan bir figürdür.
- **Frey:** Aşk, güzellik, savaş ve doğurganlık tanrıçasıdır. Aynı zamanda ölümlerin ruhlarını Valhalla'ya götüren bir figür olarak da bilinir. Gemilerin işlemlerinde, aşk ve yaşam gücünü temsil eden bir figür olarak yer alabilir.
- **Loki:** Kandırma, karmaşa ve değişim tanrısıdır. Loki, genellikle iki yüzlü ve hilekâr bir figür olarak tanımlanır. Gemilerde, deniz yolculuklarındaki tehlikeleri ve belirsizlikleri simgeleyen bir figür olarak kullanılabilir.
- **Frey:** Tarım, bereket ve erkeklik tanrısıdır. Aynı zamanda güneş ve yağmur gibi doğa olaylarıyla ilişkilidir. Tarımsal bereket ve deniz yolculuğunda başarıyı simgeleyen figürler arasında yer alır.
- **Hela:** Ölümlerin diyarının tanrıçasıdır. Hela, ölümlerin ruhlarını kontrol eder ve genellikle bir ölümler ülkesinin simgesi olarak tasvir edilir. Yolculukların sonunun ve ölümün kaçınılmazlığının sembolü olarak kullanılabilir.
- **Valkürler:** Savaş alanında cesur savaşçıları seçen ve ölümleri Valhalla'ya götüren dişi figürlerdir. Viking gemi işlemlerinde, savaşın görkemi ve cesaretini simgelemek için yer alabilir.
- **Yggdrasil:** Norse mitolojisinde evrenin merkezi olarak kabul edilen, yaşamın ve bilgeliğin ağacıdır. Farklı dünyaları (Asgard, Midgard, Helheim) birbirine bağlar. Gemilerde, yaşam ve ölüm arasındaki dengeyi temsil eden bir motif olarak işlenebilir.

Efsaneye göre Yggdrasil, Dokuz Dünya'nın (İskandinav tanrıları ve diğer varlıkların yaşadığı dokuz diyar) merkezi olarak hizmet eden devasa bir ağaçtır. Bu dünyalar arasındaki bağlantı noktası olmasının yanı sıra, onlara hayat da getirir. İnsanlar ve hayvanlar için besin sağlayan meyveler verir ve köklerinin Urd Kuyusu'ndan (tanrılar diyarı Asgard'da bulunan bir kaynak) gelen suyla beslendiği söylenir. Yggdrasil'in kökleri toprağın derinliklerine

kadar uzanır. Ayrıca toprağın üstüne uzanan dalları da vardır ve İskandinav mitolojisinin diğer yönleriyle bağlantılarını burada bulunur. Yggdrasil'in üç ana dalı Aesir tanrıların evi olan Asgard'a; insanların yaşadığı Midgard'a; ve son olarak devlerin diyarı olan Jotunheim'a uzanır. "Hayat ağacı" olarak da bilinen Yggdrasil, içinde muazzam bir güç ve büyü barındırır. Mitolojiye göre Odin, bilgelik ve öngörü kazanmak için dokuz gün ve gece boyunca dallarından asılı kalmıştır. Bu özveri eylemi, İskandinav mitolojisinde hayat ağacının önemini vurgular. Ragnarok kehaneti, Yggdrasil'in yok oluşunu ve bununla birlikte tüm yaşamın sonunu öngörür. Ancak, yaşam ağacının kömürleşmiş kalıntıları, Ragnarok'un kaosu ve yıkımı ortasında bir umut ışığı sunarak yeni bir tanrı neslinin doğmasına neden olacaktır. Viking sembollerinin önemi, İskandinav kozmosunu temsil eden Yggdrasil'in çeşitli tasvirlerinde görülebilir. Ağacın kimliği, hikâyeye bağlı olarak zaman içinde değişir, bazen bir dişbudak, bir iğne yapraklı veya bir ıhlamur ağacı olarak tasvir edilir. Ancak, bir sabit kalır: her zaman merkezi bir rol oynar. Ayrıca, ağacın köklerinin, gövdesinin ve dallarının farklı versiyonları vardır ve bu da yorumlamanın önemini ve İskandinav mitolojisindeki Viking sembollerinin akışkanlığını vurgular. Viking döneminden kalma Yggdrasil sembolü, evrendeki tüm varlıkların birbiriyle bağlantısını ifade eder. Her parçacığın, ne kadar küçük olursa olsun ve her galaksinin, ne kadar büyük olursa olsun, şeylerin büyük planında bir rolü ve yeri olduğunu vurgular. Yggdrasil saat veya Yggdrasil yüzük gibi Yggdrasil sembolünü benimseyerek, bu birbiriyle bağlantınlılığı keşfetmemize ve hayatlarımızda daha derin bir amaç ve anlam duygusuna ulaşmamıza olanak tanır. Dünyada olumlu bir fark yaratmamızı sağlayabilir.

- **Gripping Beasts:** Genellikle iki başlı ya da çok başlı hayvan figürleri hem koruma hem de tehlikeleri bertaraf etme işlevine sahiptir. Gemilerde, düşmanlara karşı koruma sağlamak için kullanılır.

- **Jörmungandr (Midgard Yılanı):** Jörmungandr, İskandinav mitolojisindeki en büyüleyici yaratıklardan biridir. O kadar büyük olduğu söylenen devasa bir deniz yılanıdır ki, kuyruğunu ağzında tutarak dünyayı tamamen çevreler ve okyanusun derinliklerinde demirli tutar. İnsanlığın başına gelen birçok felaketten sorumlu olan tanrı Loki ve dev kadın Angrboda'nın üç çocuğundan biridir. Jörmungandr'ın doğumuyla ilgili iki anlatı vardır. Bir versiyonda, Loki Angrboda'ya âşık olur ve onunla bir mağarada ilişki yaşar. Bu birlikteliğin sonucu, tanrıları bile korkutan büyük bir yılan benzeyen bir yaratıktır. Odin olanları öğrendiğinde, Loki'yi "çocuklarına" bakıcılık yapmaya zorlar. Bu kadar iğrenç yaratıklara bakamayacağını savunan Loki, Jörmungandr'ı denize bırakır ve kardeşi Fenrir'i Odin'e emanet eder (veya bazı versiyonlara göre, Fenrir'i bir nehre atar). Jörmungandr'ın Ragnarök sırasında Thor ile savaşmak için kaderinde olduğu söylenir. Jörmungandr öldüğünde Odin'in Thor'a yemek, içmek ve diğer yaşam sevinçleri gibi zevklerle dolu bir ahiret sunacağı söylenir. Bazı hikayelere göre Jörmungandr o kadar büyüyecek ki dünyanın her yerine ulaşacak ve kendi kuyruğunu ısırarak dünyanın etrafında Miðgarðsormur veya Midgard Yılanı adı verilen bir halka oluşturacak. Jörmungandr, İskandinav mitolojisinde güçlü ve etkili bir figür olarak önemli bir öneme sahiptir. Tasviri, varoluşun döngüsel doğasını somutlaştırır ve İskandinav kültüründeki en güçlü varlıklardan biri olarak saygı görür.



Şekil 35: Edda Oblongata'da Jörmungandr'ın (Dünya Yılanı) Çizimi,

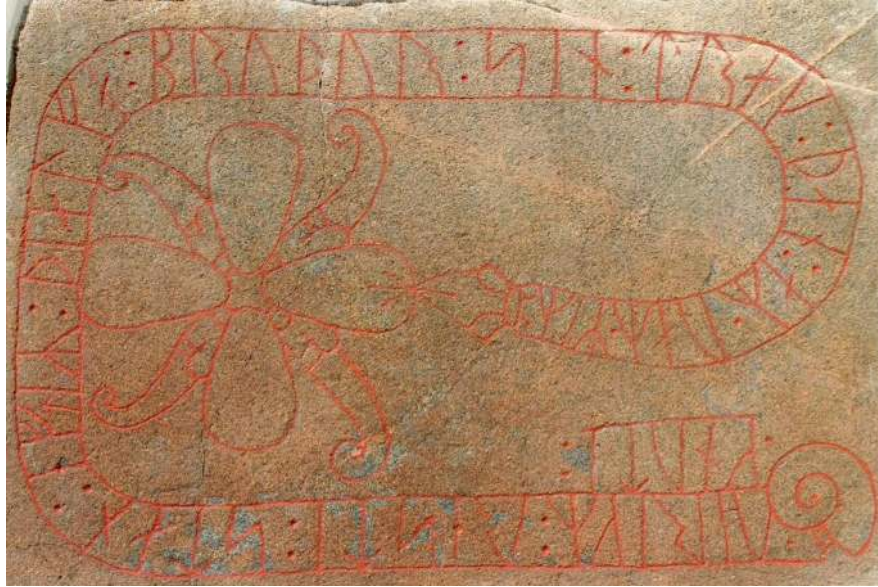
Kaynak: Edda Oblongata. (13. yüzyıl). Aydınlatılmış el yazması (El yazması). *Árni Magnússon Enstitüsü*. <https://arnastofnun.is/is/vidburdir/fornar-logbaekur-og-gildandi-log>

• **Valknut (Düşlerin Düğümü):** Valknut, özellikle Odin tanrısıyla ilişkilendirilen bir İskandinav sembolüdür. Genellikle üç iç içe geçmiş üçgenden oluştuğu için üçlü düğüm olarak tasvir edilir. Odin'in Valknut'u (ölümün sembolü) boynunda veya kemerinde taşıdığı söylenir ve bu sembol, fibula ve kılıç sapları gibi birçok Viking eserinde bulunmuştur. Belki de bunun nedeni, Odin'in savaşta öldüklerinde ölü savaşçıların ruhlarını Valhalla'ya götürmesiydi. "Valknut" ismi, düşmek veya ölmek anlamına gelen Eski İskandinavca "valr" kelimesinden ve düğüm veya bağ anlamına gelen Eski İngilizce "cnytt" veya "cnytte" kelimesinden gelen "knut" kelimesinden gelir. Bu kelimeler birlikte, sembolün ölümü temsil ettiği şeklinde nasıl yorumlandığını açıklar, özellikle, ruhların öldüklerinde ve Valhalla'ya gittiklerinde bu düğüm tarafından ele geçirildiğini. Odin tarafından giyilmesinin ve İskandinav mitolojisinde referans alınmasının yanı sıra, Valknut tarih boyunca diğer kültürlerde de görülmüştür. Bazı kaynaklar, sembolün özellikle kötü ruhları uzaklaştırmak için Viking cenaze törenlerinde kullanıldığını öne sürmektedir. Sembol ayrıca tarih boyunca Kızılderililer ve eski Mısırlılar ile ilişkilendirilenler gibi diğer mitolojilerde de görülmüştür. Valknut sembolü insan ruhunun gücünü ve yaşam ve ölümün sonsuz döngüsünü temsil eder. Ölümlülüğümüzü kucaklamamız ve her günü amaç ve niyetle yaşamamız için bir hatırlatıcı görevi görür. Bu sembolü takmak, zorluklarımızı kucaklamamız ve onlarla cesaret ve güçle yüzleşmemiz için sürekli bir hatırlatıcı görevi görür.

• **Aegishjalmur (Hayranlık Miğferi):** Aegishjalmur, yaygın olarak Awe Miğferi olarak bilinir, Viking sembolleri arasında koruma ve gücün sembolik bir temsilidir. Bu özel Viking sembolü, merkezinde iç içe geçen çizgiler bulunan sekiz kollu bir yıldızdır. Vikingler için büyük önem taşıyordu, çünkü savaşlarda zafer kazanmalarına yardımcı olduğuna inanılıyordu. Bu antik sembol, 6. yüzyıl kadar erken bir tarihte miğferlere kazınmış olarak bulundu, ancak kökenleri çok daha eskidir. Gerçekten de "miğfer" kelimesinin "dalga" anlamına gelen "halm" kelimesinden geldiği düşünülüyor ve Aegishjalmur'un tasarımında dalga desenlerini temsil ettiği varsayılıyor. Bu, Aegishjalmur'un denizcileri deniz canavarlarından korumak için kullanıldığını öne sürebilir-Thor'un, Jormungandr adlı bir deniz yılanını yenmek için Aegishjalmur'u

kullandıktan sonra teknesini ondan yaptığı inancıyla desteklenen bir teori. İskandinav geleneğine göre, Aegishjalmur gibi "İskandinav sembolleri" takmak veya sergilemek, bir kişinin hayatına yönelik yalanlara, iftiralara, büyücülüğe ve diğer potansiyel tehlikelere karşı koruma sağlaması beklenir. Aegishjalmur'un ayrıca zihinsel yetenekleri geliştirdiği ve başkaları üzerinde kontrol sağladığı düşünülür. Mesleki, eğitimsel veya kişisel hayatınızda zorluklarla karşılaştığınızda, Dehşet Miğferi, sebat etmeniz ve asla pes etmemeniz için sürekli bir hatırlatıcı görevi görür.

- **Vegvisir (İzlanda Pusulası):** Kültürel ve manevi öneme sahiptir: Viking Pusulası olarak da bilinen Vegvisir, yaşam yolculuğunda rehberlik ve koruma sağladığına inanılan geleneksel bir İskandinav/Viking sembolüdür. İnsanların kötü hava koşullarında ve zorlu arazilerde yol bulmalarına yardımcı olan, kaybolmuş veya yönlerini kaybetmiş olsalar bile yollarını bulmalarını sağlayan büyümlü bir pusula olarak kabul edilir. Sembol, her biri belirgin bir kanca veya ok ucuyla biten sekiz dal veya ışının çıktığı bir daireden oluşur. Viking Çağı, Vegvisir'in tarihi önemini işaret etti. Bugün, popüler bir koruma ve rehberlik sembolü haline geldi. İnsanlar bu sembolü sıklıkla dövme yaptırıyor veya mücevherlerde dekoratif bir unsur olarak kullanıyor. Ancak, akademisyenler ve meraklılar kökenleri, kesin anlamı ve önemi hakkında tartışmaya devam ediyor.



Şekil 36: Ringerike Tarzında Bir Haç Bulunan Run Taşı

Kaynak: İzlanda. (2007). Kazıma ile yapılan bu yazıt, anlatıcı tarafından bir Viking mezarını işaret etmektedir (Yazıt). *Calameo*. <https://www.calameo.com/books/002333863d8f404fd94c6>

- **Runler (Büyülü Alfabe):** Viking runları, 8. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar süren Viking Çağı'nda İskandinav halkları tarafından kullanılan bir yazı sistemidir. Bu dönem Viking Çağı olarak bilinir çünkü Vikingler o dönemde akınlar düzenlemiş, ticaret yapmış ve Avrupa ile Kuzey Afrika'nın çoğunu keşfetmiştir. Futhark adı verilen yazı sistemi zamanla evrimleşmiş ve sonunda kullanımdan kalkmıştır.

Bu yazı sisteminin birçok pratik uygulaması vardı. Örneğin, Viking runleri insanların isimlerini ve run taşının sahibiyle ilişkilerini takip etmenin kullanışlı bir yoluydu. Sahibi, isminin yanı sıra oğul mu kız mı, koca mı karı mı, baba mı anne mi olduklarını ve uygun görülen diğer ayrıntıları belirten bilgileri de kazırdı. Bazı durumlarda, sahibi ayrıca nasıl gömülmek istediğine dair talimatlar da kazırdı. Bu tür run taşına "mezar taşı" denir.

O zamanın diğer birçok kültürü gibi Vikingler de yazının güç taşıdığına inanıyorlardı. Ancak Romalılardan farklı olarak, bu gücün yazılı kelimenin kendisinden değil, kendi alfabelerinde bulunan büyüden geldiğine inanıyorlardı. Bu inanç, runların bazı isimlerinde yansıtılmıştır, örneğin, birine "zafer harfi", diğerine ise "sevinç harfi" adı verilmiştir.

Vikingler olayları kaydetmek ve birbirleriyle iletişim kurmak için runleri kullanırdı. Ayrıca, genellikle taşlara oyulmuş veya kılıç gibi nesnelere dökülmüş büyüleri büyülerde de kullanılırdı. Vikingler çok uzun zaman önce yaşadığı için (ve çok az kayıt var), tam olarak nasıl kullanıldıklarını bilmiyoruz. Onlar hakkında bildiklerimiz, Danimarka'nın Jutland bölgesindeki Gallehus'un Altın Boynuzları'ndaki Old Futhark'taki yazıt gibi arkeolojik keşifler sayesinde. 24 runu içeren bilinen en eski yazıtlardan biridir.

- **Troll Cross (İskandinav İkonu):** Troll Haçı, İskandinav kültüründe yüzyıllardır çok popüler bir semboldür. Haç, Thor'un devleri öldürmek için kullandığı çekicin bir temsilidir ve bu hikâye İskandinav mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde Troll Haçı genellikle koruma ve şans sembolü olarak kullanılır ve sıklıkla kolye olarak takılır veya muska ve tılsımlara yerleştirilir. Ayrıca bazen ritüellerde ve büyülerde koruma ve negatif enerjileri savuşturma amacıyla kullanılır. İskandinav halkları trollerin kaosu fiziksel tezahürü olduğuna, genellikle insanları ve hayvanları yutan iğrenç canavarlar

olarak göründüklerine inanıyorlardı.

Korkunç fiziksel görünimleri ve davranışları onları sıradan halk arasında korkutuyordu ve gümüş bir haç takmanın taşıyıcısını bu yaratıklardan koruyacağına inanılıyordu. Aynalar ayrıca koruma amaçlı da kullanılıyordu çünkü trollerin görüntüsünü kendilerine yansıtıyorlardı- bazı hikayelerde troller kendi yansımalarına tahammül edemiyorlardı.

- **Odin'in Üçlü Boynuzu:** İskandinav üçlü boynuzu, Viking kültürünü ve mitolojisini temsil eden geleneksel bir semboldür. Genellikle mücevher, sanat eseri ve tekstil gibi İskandinav eserlerinde bulunan üç uçlu bir semboldür. Üçlü boynuz, düz çizgilerle birbirine bağlanan üç simetrik çataldan oluşur ve mükemmel bir eşkenar üçgen oluşturur. Üçgenin içinde, kafatasından iki boynuz uzanan bir hayvanın başı veya kafatası bulunur. Bu boynuzlu hayvan muhtemelen Vikinglerin hayvanların sembolik anlamını nasıl algıladıklarını temsil eder, insan özelliklerini ifade etmek için kullanılırlardı ve bu kültürün sanatında yaygın bir temaydılar. Bu özel motif, bir geyiğin başına ve boynuzlarına benzemesi nedeniyle Odin'in geyiği (veya "geyiği") olarak da adlandırılır.

Sembolün kendisi tarih öncesine dayanır ve İsveç, Danimarka ve Norveç'te bulunmuştur. İskandinav üçlü boynuzunun özellikleri arasında geçmişi (alt nokta), bugünü (orta nokta) ve geleceği (üst nokta) temsil eden üç ucu bulunur. Ayrıca dünyanın üç köşesini temsil ettiği söylenir. Kuzey (üst nokta), doğu (sol nokta) ve batı (sağ nokta).

Günümüzde, Nordic üçlü boynuzu İskandinav ülkelerinde önemli bir kültürel sembol olmaya devam ediyor ve sıklıkla modern tasarımlarda dekoratif bir unsur olarak kullanılıyor. Ayrıca İskandinav kökenliler arasında gurur ve miras sembolü olarak da kullanılıyor.

- **Triquetra (Üçlü Düğüm):** Triquetra sembolü Kelt sanatında yaygındır ve taş oymalarından vitraylara kadar her şeyde görülür. Ayrıca popüler bir dövme tasarımıdır ve sonsuzluk kavramını temsil etmek için kullanılmıştır.

Triquetra, birlik ve dengenin kalıcı bir sembolüdür. Bu evrenin üç alemini temsil eder: toprak, deniz ve gökyüzü, ayrıca yaşamın üç evresi: doğum, ölüm ve yeniden doğuş. Yüzyıllar boyunca, esas olarak mücevher ve diğer

nesnelerde süsleme olarak kullanıldı. Ancak, Aziz Patrick'in 5. yüzyılda Hristiyanlığın bir sembolü olarak benimsemesinden sonra daha yaygın bir dini anlam kazanmaya başladı. O zamandan beri, triquetra, Kutsal Üçlü'yü temsil etmek için çeşitli Hristiyan ikonografisi biçimlerinde kullanıldı; ancak, bu kullanım evrensel değildir ve birçok modern Hristiyan bunu böyle tanımaz. Gerçekten de bazı Hristiyanlar desene ismiyle "üçlü düğüm" derken, diğerleri bunu pagan bir sembol olarak görebilir ve hiç kullanmamayı tercih edebilir.

Triquetra'nın adı Latince "üç köşeli" anlamına gelen "tri-quetrus"tan türemiştir. Antik İrlanda'da, triquetra'nın kötü ruhlara karşı koruduğuna ve onu takanlara iyi şans getirdiğine inanılırdı. Bu inanç sistemi, sembolün bir evlilik yeminini temsil etmek için kullanıldığı İskoçya ve Kuzey İngiltere'ye yayıldı: "İyi günde kötü günde, zenginlikte fakirlikte, hastalıkta ve sağlıkta."

Triquetra, ruh, beden ve ruhun birbiriyle bağlantısını temsil eden bir semboldür. Varlığımızın tüm yönlerini kucaklamamızı ve beslememizi hatırlatır. Bu sembol ayrıca üç kuvvetin- toprak, gökyüzü ve deniz- birliğini ve dengesini temsil eder ve bizi daha uyumlu bir hayata yönlendirmek için kullanılabilir.

- **Triskele (Antik Kelt Düğümü):** Triskele, Kelt sanatında yaygın olarak kullanılan, genellikle kalkanlar ve diğer savaş ekipmanlarının dekorasyonu olarak kullanılan üç kollu bir semboldür. Triskele'nin kesin kökenleri bilinmemektedir, ancak kökenlerinin Kelt öncesi sanat formlarında bulunması muhtemeldir. Kuzeyde İskandinavya'dan güneyde ise Keltlerin Hannibal'a karşı İberyalılarla ittifak kurduğu İspanya'ya kadar bulunabilir. Ayrıca İrlanda, Britanya ve Fransa'da da bulunur, bu bölgelerin Roma tarafından fethi sırasında triskele Merkür ile ilişkilendirilmiştir. Yunanlılar buna triquetra adını vermiş ve kendi ticaret ve kâr tanrılan Hermes ile ilişkilendirmişlerdir. Kelt sanatında, triskele sıklıkla çeşitli şeyleri temsil etmek için kullanılırdı. Örneğin, yeryüzü, deniz ve gökyüzünün üç alemini; yaşamın üç aşamasını (doğum, yaşam ve ölüm); zamanın üç döngüsünü (gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık); ateşi (örneğin "demir ocağında olduğu gibi), suyu (örneğin "kuyuda olduğu gibi) ve toprağı (örneğin "sabanda olduğu gibi) sembolize ederdi. Antik çağda, triskele birkaç farklı şeyle ilişkilendirilirdi. Keltler bunu hem axis mundi (evrensel bir merkez) hem de axis terrae (Dünya'daki merkezi bir nokta) olarak tanımlanan

"kozmetik sütun" fikirlerini temsil etmek için kullanırlardı. Ayrıca kralın veya kraliçenin krallıklarının her köşesinde varlığını temsil eden bir egemenlik ve liderlik sembolü olarak da kabul edilirdi. Sembolik anlamlarının ötesinde, triskele'nin aynı zamanda ruhsal ve büyülü özelliklere sahip olduğu düşünülür. Onu tapan veya sergileyenlere şans, refah ve koruma getirdiğine inanılır.

- **Ejderha:** İskandinav mitolojilerinde ejderhalar, kanatlı ve keskin dişli büyük yılan benzeri yaratıklar olarak tasvir edilmiştir. Güçlü ve korkutucu canavarlar olarak kabul edilirler ve genellikle hazineler ve zenginlikle ilişkilendirilirler. İskandinav mitolojisindeki en ünlü ejderhalardan biri olan Fafnir, altın dolu bir hazineyi koruyan dev bir ylandı. Başlangıçta Fafnir bir insan prensiydi, ancak altını almak için babasını öldürdükten sonra, açgözlülüğünün cezası olarak Odin tarafından bir ejderhaya dönüştürüldü- Fafnir'i sonsuza dek altın hazinesinin üzerinde yatmaya zorladı, böylece biri gelip biraz altın almaya çalışsa bile asla hareket edemeyecek veya hiçbir şeyi kaldıramayacaktı. Altına erişmenin tek yolu, Fafnir'in uykuya dalmasını beklemektir (ki bu zaten kendi başına bir başarıydı) ve sonra etine dokunmadan yığının içine girmektir (bu sizi taşa çevirirdi). İskandinav mitolojisindeki diğer ejderhalar arasında dünyayı çevreleyen Jörmungandr ve dünya ağacı Yggdrasil'in köklerini kemiren ejderha Nidhogg da yer alır. Ejderhalar ayrıca ateşle ilişkilendirilirdi ve bazen ateş püskürtürken veya hazineleri korurken tasvir edilirdi. Ayrıca kaos ve yıkımla da ilişkilendirilirdi ve bazen doğal afetlere neden olurken veya diğer efsanevi yaratıklarla savaşırken gösterilirdi. İskandinav Ejderhası sembolü, eski Norveç'in asil ve cesur yaratıklarıyla bağlantı kurmanın güçlü bir yoludur.



Şekil 37: Hylestad Çıtalı Kilisesinin Kapısı

Kaynak: Norveç. (12. yüzyıl). Ejderha katili Sigmund'un İskandinav destanı Norveç'in Setesdal kentindeki Hylestad çıtalı kilisesinin kapısından oyma eser (Oymalı eser). *Museum of Cultural History, Oslo*. <https://www.khm.uio.no/english/>

- **Fenrir (İskandinav Kurdu):** Büyük kurtlar birçok antik kültürün mitolojisinde önemli bir yere sahiptir ve tarih boyunca insanlığın kurtlarla çelişkili bir ilişki içinde olduğuna dair işaretler vardır. Gerçekten de birçok kültür bu hayvanlara şüphe ve iğrenmeyle bakmıştır çünkü insanlardan çok daha güçlüdürler ve bölgelerindeki diğer yırtıcılardan çok daha büyüktürler. Ancak bu İskandinav efsanesi bize Vikinglerin kendilerini doğanın bir parçası- bir uzantısı olarak gördüklerini ve tüm canlıların hayatlarını özgürce yaşamalarına izin verilmesi gerektiğine inandıklarını da göstermektedir. İskandinav mitolojisinde önemli bir karakter olan Fenrir, tanrılar, devler ve

diğer mitolojik varlıkların büyüleyici panteonunda önemli bir rol oynar. Fenrir, İskandinav tanrılarının şefi Odin'i öldürmek üzere kaderinde olduğunu öngören bir kehanetin parçası olarak iki devin birleşmesinden doğmuştur. Odin bu kehanetten o kadar korkmuştu ki Fenrir'i bir dağın tepesinde büyülmüş bir zincirle bağlanması için kandırdı. Fenrir, kendini serbest bırakıp Odin'i yiyeceği Ragnarök'e (dünyanın sonu) kadar bağlı kaldı. Fenrir sembolünü takmak güçlü ve ilham verici bir mesajı temsil eder. "Kuzeyin kurdu" olarak da bilinen Fenrir, gücü, dayanıklılığı ve hayatta kalma mücadelesini temsil eder.

- **Kargalar (Huginn ve Muninn):** Kargalar, zekâ, hafıza ve kehanet sembolleri olarak algılanan İskandinav mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Odin'in kuzgunları Huginn (düşünce) ve Muninn (hafıza), onun için bilgi toplamak amacıyla her gün alemleri dolaşırlar ve bu da onun bilgi arayışına ve her türlü olasılığa hazırlığına tanıklık eder.



Şekil 38: 18. Yüzyıldan Kalma Bir İzlandaca El Yazması

Kaynak: Norveç. (18. yüzyıl). Odin'in omuzlarına tünemiş Huginn ve Muninn (Tablo). *Heimskringla*. <https://books.google.com.tr/booksid=qHpwe7wNkC&lpg=PP1&dq=Heimskringla>

Kuşların günlük uçuşu bilinçli ve bilinçaltı zihni, bilgeliğin birikimini ve deneyimin anımsanmasını temsil eder. İskandinav geleneğinde bilgi ve hafızanın hayatta kalma ve başarı için çok önemli olduğunu hatırlatır. Kuzgunların ikiliği aynı zamanda aktif düşünce ile hafıza arasında korunması gereken dengeyi de temsil eder, zeki ve bilge olmak yeterli değildir, aynı zamanda geçmişin derslerini de hatırlamak gerekir.

• **Kurtlar:** Kurtlar hayvanlar aleminde güçlü avcılardır ve insanlar her zaman bunun farkında olmuştur. Kurtlar evcil, evcilleştirilmiş ve nazik görünseler de sürülerine karşı son derece sadıktırlar ve bölgelerini güç ve vahşilikle savunurlar. İskandinav mitolojisinde kurtlar güçlü yaratıklar olarak görülürdü, genellikle tanrı Odin'in yoldaşlarıydılar. Odin'in Geri ve Freki adında iki kurdu olduğu söylenir. Bu kurtların her zaman Odin'in yanında olduğu ve tanrıyı veya ailesini tehdit eden herkesi parçalamaya hazır olduğu söylenirdi. Odin'in kurt arkadaşları savaşta sadakatleri ve vahşilikleriyle bilinirken, aynı zamanda Odin'e karşı nezaket ve şefkatleriyle de tanınırlardı. Odin'in dev Mimir'den bilgelik kazanmak için bir gözünü feda etmesine rağmen, tüm zorluklarında yanında kaldılar. Sadakatleri İskandinav halkı arasında efsane haline geldi. Odin ve kurtlarını içeren bir hikâyede, tanrı gizlice seyahat ederken Geirrod adlı bir dev ona saldırdı. Odin'in tek bir bakışıyla, Geirrod'un gözleri yuvalarından fırladı. Odin'den daha fazla şiddet görmekten korkan Geirrod, tanrıyı evine davet edip ona misafirperverlik teklif etti. Kurt, Viking cenaze törenlerinde önemli bir rol oynar ve Valhalla'ya yolculuğunda ruhun sadık yoldaşı olarak görülür. Bu efsanede, bir Viking savaşçısı savaşta öldüğünde, ruhu yanında kurduyla birlikte Valhalla'ya (tanrı Odin'in tüm düşmüş savaşçıları kabul ettiği büyük salon) seyahat eder. Ayrıca, Ragnarok (zamanların sonu) sırasında meydana gelen bir yıkım dönemini işaret eden "Kurt Çağı"na da birçok gönderme vardır. Kurtun İskandinav sembolü, gücü, sadakati ve kararlılığı temsil eden güçlü ve ilham verici bir görüntüdür. Kurtlar, aileleri ve sürüleri için savaşan vahşi yaratıklardı. Ayrıca, düşmanca ortamlarda uyum sağlama ve hayatta kalma yetenekleriyle kanıtlandığı gibi zekiydiler.

• **Sleipnir (Odin'in Büyülü Sekiz Bacaklı Atı):** Sleipnir, Odin'in sekiz bacaklı atı olduğu söylenen İskandinav mitolojisinden efsanevi bir yaratıktır. Efsaneye göre Sleipnir, İskandinav düzenbaz tanrısı Loki'nin bir devin aygırını baştan çıkarmak için bir kısrğa dönüşmesiyle doğmuş ve bunun sonucunda Sleipnir doğmuştur. Sleipnir, İskandinav mitolojisinin dokuz diyarında ve hatta yaşayanlar ve ölümler diyarları arasında seyahat edebilen dünyanın en hızlı atı olarak tanımlanıyor. Ayrıca tüm İskandinav panteonunun ağırlığını taşıyabilecek şekilde tasvir ediliyor, bu da onu güçlü ve korkutucu bir yaratık

yapıyor. İskandinav mitolojisinde Sleipnir, genellikle savaşta Sleipnir'e bindiği söylenen tanrıların şefi Odin ile ilişkilendirilir. Sleipnir ayrıca hız, güç ve kuvvetin sembolü olarak kabul edilir ve birçok kişi tarafından kendi başına bir tanrı olarak saygı görür.

- **Mjölnir (Thor'un Çekici):** En ünlü Viking sembollerinden biri, Thor'un çekici olarak da bilinen Mjölnir'dir. İskandinav mitolojisine göre, tanrılar çekici dövmeleri için cüceler Brokkr ve Sindri'yi görevlendirmiştir. Bu hikâye, Poetic Edda el yazmalarının bir parçası olan Skírnismál şiirinde bulunur. Viking sembollerinden etkilenenler için Mjölnir mutlaka bilinmesi gereken bir şeydir. Thor, Mjölnir'i Asgard ve Dünya arasında kolayca seyahat etmek için kullanabiliyordu, bu da onu halkını devlere veya diğer efsanevi yaratıklara karşı savunması gerektiğinde değerli bir varlık haline getiriyordu. Ayrıca, büyük düşman güçlerine karşı savaşa gittiği her seferinde, yıldırım darbelerini kullanarak tüm orduları bir kerede yok ediyordu. Bazı hikayelerde, Mjölnir ayrıca çok uzaklaşırsa sahibine sihirli bir şekilde geri dönme yeteneğine de sahipti; bu, silahı ele geçirebilecek herhangi birinin Thor'un izni olmadan onu kullanamayacağı anlamına geliyordu.

Mjölnir binlerce yıldır kutsal bir sembol olarak kullanılmıştır. Bilinen en eski temsil, MS 800 ile 900 yılları arasında Vikingler tarafından oyulmuş olan Snoldelev Taşı'nda bulunur. Mjölnir, 12. yüzyılda kolye ve muskalarda görünmeye başladı. On yıl sonra, denizde ölenler için yapılan cenaze törenlerinin ayrılmaz bir parçası haline geldi. Güç ve korumanın bir amblemi haline gelmişti ve onu takanların denizde kaybolmayacağını; ailelerine güvenle geri getirileceklerini gösteriyordu. Bu anlam, modern Amerika da dahil olmak üzere zamanla Mjölnir'i benimseyen birçok kültürde hala mevcuttur.

Tahmin edebileceğiniz gibi, Mjölnir oldukça önemli bir silahtır. Viking Çağı'ndan birçok başka sembolle ilişkilendirilmiştir. Aslında, kendi runu bile vardır: Mjölnir, güç ve doğurganlığı temsil eden Uruz runu kullanılarak yazılır. Çekiç ayrıca otorite ve gücün bir sembolü olarak görülüyordu. Sadece layık olanlar onu kullanabilirdi, çünkü sadece saf bir kalbe ve büyük bir cesarete sahip olanlara karşılık verdiği söylenirdi.

- **Gungnir (Odin'in Mızrağı):** Ünlü Viking sembollerinden biri olan Gungnir,

İskandinav tanrısı Odin tarafından kullanıldığına inanılan efsanevi boyutlarda bir mızraktır. Efsaneye göre, cüceler Gungnir'i eşsiz bir beceriyle dövdüler ve bu sayede hedefini asla iskelemedi ve her zaman hedefi tam isabetle vurdu. Gungnir'in yaratılışının hikayesi iki bölümden oluşuyor: İlk bölümde Odin'in mızrağını kullanarak büyülü bir atı (Sleipnir) nasıl öldürdüğü ve saçını nasıl bir mızrak sapına dönüştürdüğü anlatılıyor. İkinci bölümde Odin'in karısı Frigg'in yaşlı bir kadın kılığına girerek üç cüceden kendisine bir mızrak yapmasını istediği anlatılıyor. Cüceler, hedefi asla iskelelamayan altın ve gümüşle süslenmiş bir mızrak yaptılar. Frigg mızrağı Odin'e geri verdi ve Odin de ona Gungnir adını verdi. Mızrak aynı zamanda Gungner (Eski İskandinavca'da "sallanan") veya "Sallanan Kişi" adıyla da bilinir. Bilim insanları, isminin Odin'in Valhalla'nın Einherjar'ının lideri rolü sırasında savaş alanında öldürülen savaşçıları sembolik olarak sallamak veya geri getirmek için kullanmasına atıfta bulunduğunu ileri sürmektedir.

Odin'in mızrağı Gungnir, eşsiz hassasiyeti ve doğruluğuyla ünlüdür. Her zaman hedeflenen hedefi vurmasıyla ün kazanmıştır, bu özellik arkasındaki mükemmel işçiliğe ve Odin ile silah arasındaki özel bağa atfedilir. İskandinav mitolojisinde, Gungnir'in Odin'in eli tarafından yönlendirildiği ve bu nedenle onu her zaman nerede bulacağını bildiği söylenir.

• 4.1.1.2.İslam Medeniyet Figürleri

İslam medeniyetlerinde gemi yapımı, denizcilik faaliyetlerinin özellikle Akdeniz, Hint Okyanusu ve Basra Körfezi'ndeki ticari ve askeri faaliyetlerdeki stratejik önemi dolayısıyla oldukça gelişmiştir. İslam dünyasında gemi yapımında kullanılan ağaç türleri, dayanıklılık, hafiflik ve işlenebilirlik gibi faktörler göz önünde bulundurularak seçilmiştir. İslam medeniyetinin önde gelen gemi yapım merkezlerinde tercih edilen ağaç türleri arasında sedir, çam, meşe ve ardıç öne çıkar (Ülgen, 2012, s. 47). Özellikle sedir ağacı hem yoğunluğu hem de deniz suyu etkilerine karşı dayanıklılığı nedeniyle yaygın olarak kullanılmıştır. Sedir ağacı, Osmanlı tersanelerinde "büyük gemi" olarak bilinen kalyon, kadirga ve savaş gemilerinde sıklıkla tercih edilmiştir (Güner, 2014, s. 112). Gemilerde tercih edilen ağaç türlerinin bölgesel olarak çeşitlilik gösterdiği de görülmektedir. Arap Yarımadası'nda yerel kaynaklardan sağlanan ardıç ve hurma ağaçları, hafiflik ve kolay işlenebilir özellikleri

sayesinde ticaret gemilerinde kullanılmıştır. Doğu Akdeniz’de ise dayanıklı çam ve meşe gibi ağaçlar kullanılarak gemilerin daha uzun ömürlü olması sağlanmıştır (Kaya, 2015, s. 89). İslam denizcilik tarihinde yaygın olarak kullanılan bu ağaçlar, gemi gövdesinin dayanıklılığını artırmanın yanı sıra çeşitli dini ve estetik süslemelere de olanak tanımıştır.

İslam medeniyetlerinde gemi süslemeciliği, denizcilik faaliyetlerinin yanı sıra dini ve kültürel değerlerin de etkisiyle şekillenmiştir. Gemi tasarımlarında kullanılan motifler, dini semboller ve doğa figürleri etrafında toplanarak sanatın hem ruhani hem de estetik boyutunu yansıtır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı denizciliğinde gemiler, sadece deniz yolculuğunun güvenliği için değil, aynı zamanda kutsal bir koruma ve estetik bir bütünlük amacıyla işlenmiştir. İslam medeniyetlerinde gemi süslemeciliği, dinsel ve doğasal sembollerle doludur (Gökyay, 2010, s. 58).

- **Bitkisel ve Geometrik Motifler:** İslam sanatının temel yapı taşlarındandır ve gemi süslemelerinde de bu öğeler sıklıkla kullanılmıştır. Arap dünyasında ve Osmanlı’da görülen lale, gül, yaprak ve asma motifleri, Allah’ın yaratımının bir parçası olan doğayı yüceltme amacını taşır. Bu motifler, hayatın sürekliliğini, doğanın döngüsellliğini ve ilahi güzelliği sembolize eder (Doğan, 2018, s. 23). Geometrik desenler ise evrenin sonsuzluğunu ve Allah’ın birliğini temsil eder; daire, altıgen veya sekizgen formlarındaki desenler, İslam inancındaki mükemmel düzenin birer yansımasıdır (Tabakoğlu, 2016, s. 34).
- **Daire:** Daire, İslam sanatında sonsuzluğu ve birliği simgeler. İslam inancında Allah’ın sonsuz ve tek olduğu düşüncesi, daire formuyla ifade edilir. Daireler genellikle yıldız desenleri ve çiçek motifleriyle birleşerek daha karmaşık kompozisyonlar oluşturur.
- **Kare ve Dikdörtgen:** Kare ve dikdörtgen şekilleri, denge ve düzeni temsil eder. Bu şekiller, genellikle karelerin ve dikdörtgenlerin iç içe geçtiği desenlerde kullanılır. Karelerin ve dikdörtgenlerin tekrarı, evrenin düzenli ve dengeli yapısını yansıtır.
- **Göz Motifi:** Göz motifi Bazı insanların kötü, zararlı ve güçlü bakışları olduğuna inanılır. Göz motifleri, insan gözünün kem bakışlara karşı en iyi koruyucu olduğu inancından dolayı ortaya çıkarıldı. Böylece, göz değmesi önleneceği düşünülmektedir (Deniz, 2000:184; Ölmez, 2012:503).



Şekil 39: Göz Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- **Muska Motifi:** Anadolu da yüzyıllardır kullanılagelmiş inanç sisteminin sunduğu sembolik bir figürdür. Muska motifi, sahibini tehlikeli dış faktörlerden korumak için, sihirli ve dini bir güce sahip olduğuna inanılan bir tür yazılı bir tılsımdır. Bazı insanların bakışlarında bir güç olduğuna, bu bakışların kötülüğe, zarara, şanssızlığa ve hatta ölüme bile sebep olduğuna inanılır. Anadolu toplumunda Nazar denilen bu olgu için, Nazarlık denilen ve kem bakışların etkisini azaltan çeşitli nesneler kullanılır. Bu nesneler onu taşıyanları korur (Oyman, 2016: 51).
- **Su Yolu Motifi:** Suyun insan hayatındaki önemini ifade eder. Su, yeniden doğuşun, bedensel ve ruhsal yenilenmenin, yaşamın sürekliliğinin sembolüdür.
- **Şemse Motifi:** Şemse'nin Arapça'da güneş anlamına gelen 'şems' kelimesinden türediği ve bu motifin güneşe benzediği için şemse olarak isimlendirilmiştir.

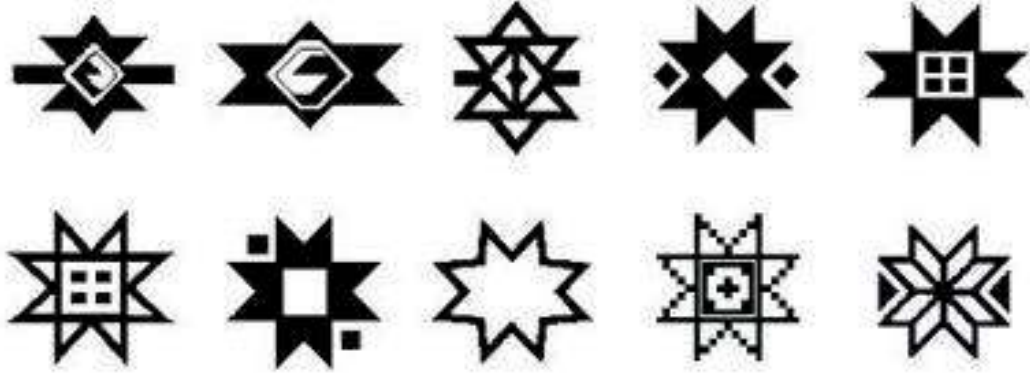


Şekil 40: Şemse Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- **Yıldız Motifi:** İnsanın alın yazısını simgeler. Üretkenliği temsil eder. Yıldız

ışığın sembolüdür (Kalay, Subaşı, 2016: 76).

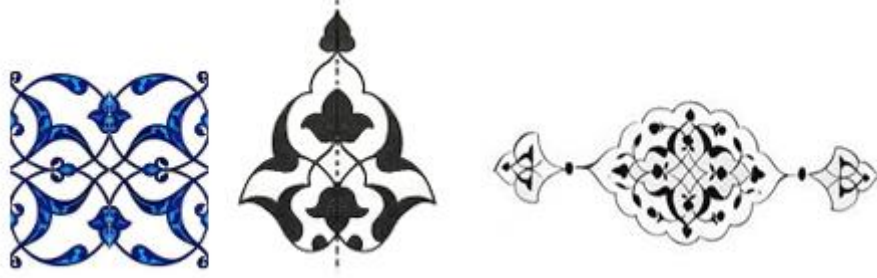


Şekil 41: Yıldız Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- **Hat Sanatı ve Ayet İşlemeleri:** Gemi pruva ve pupalarında sıkça kullanılan bir başka motif ise hat sanatıdır. Gemiye kutsal ayetlerin işlenmesi, Allah'ın koruyuculuğunu sembolize ederek yolculuğun güvenle geçmesini diler. İslam hat sanatında genellikle “Besmele” ya da “Ya Hafız” gibi Allah'ın koruyucu sıfatları tercih edilmiştir. Bu işlemler, denizcilerin Allah'a olan bağlılığını ve kutsal koruma altında olduklarına dair inancını ifade eder (Öztürk, 2015, s. 47). İslam medeniyetlerinde gemi tasarımlarında hat sanatı ve ayetler önemli bir rol oynar ve gemi gövdesinde veya iç kısımlarında sembolik bir koruma sağlar.

- **Rûmî Motifi:** İslamiyet öncesinde hayvanların mücadeleleri resmedilirken ekseriyetle kanat, kuyruk, gaga ve pençe gibi unsurlar yerine kullanılmıştır. Tarihi seyir içerisinde Türklerin İslâm'ı kabulünün bir etkisi olarak hayvansal motif olan rûmîler, stilize edilerek daha çok bitkisel bir motifi andırır hale bürünmüştür (Gül, 2017: 287).



Şekil 42: Rumi Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- **Hatai Motifi:** Tezhip sanatının ana motiflerinden biri olan hatâi “hata”, “hatay”, “hıtay”, “huten” köklerinden türetilerek Çin Türkistan’ına nispet ettirilmiştir. Doğadaki bitki ve çiçeklerin gerçek görünüşlerinin sanatkar tarafından üsluplaştırılarak çizildiği motiflerin tümüne genel olarak hatâi denilir. Bu çiçeklerin üstten görünümüne penç ismi verilirken, gelişmiş veya az gelişmiş çiçeklerin dikine kesitinin anatomik çizgilerle üsluplaştırılarak motife çevrilmiş haline de hatâi denilir (Birol: 1997: 61; Birol ve Derman, 1992; Demironat, 1966; Derman, 2009: 534). Genellikle hatâiler simetrik bir tarzda çizilmişlerdir.



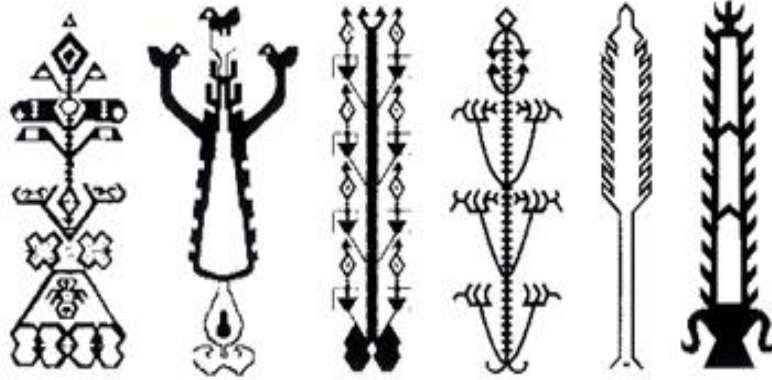
Şekil 43: Hatai Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- **Yarı Stilize Çiçek Motifleri:** Kara Memi'nin XVI. yüzyılda süsleme alanında getirmiş olduğu yeniliğin bir parçası olup yarı stilize olarak çizilen çiçek motifleridir. Hatai gruba göre daha az stilize edildiğinden lale, gül, karanfil,

nergis, snbl, ek am bahar ağaçları ve serviler gibi kendi adlarıyla kullanılmlardır. Kara Memi bu motifleri dalında yaprağı ile beraber tezhip deseninde kullanarak yeni bir üslubun kapılarını amtır (nver, 1951: 42-71).

- o **Ku ve Doğa Figürleri:** Doaya ve ilahi varlıklara olan saygıyı yansıtan ku motifleri de İslam gemi tasarımlarında sıkça görülür. Ku figürleri, özellikle doğaya uyumu, özgürlüğü ve Allah'ın yaratımlarnı temsil eder. Bu tür desenler, Osmanlı gemi ilemelerinde ku figürlerinin yansıttığı ilahi özgürlük ve korunma inancını gösterir (Yalçın, 2013, s. 39).
- o **Akrep Motifi:** Akrep motifi Anadolu'da ktlklere kar korunma amacıyla kullanılan motiflerden biridir. Dışarıdan gelebilecek dman saldırılarına kar koruma özelliği olduğuna inanılmaktadır.



Şekil 44: Akrep Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- o **Gül Motifi:** Gl motifi hem tezhip hem de inide sıklıkla kullanılan gl, geleneksel Türk el sanatlarındaki kullanımı açısından geniş bir yelpazeye sahip olarak diğer sanat dallarına da sramıtır. Dolayısıyla, ilahi akn yanında beer ak da temsil eder (Bayazit, Coşkun, 2013: 7).



Şekil 45: Bukağı Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- **Bukağı Motifi:** Atların ön iki ayağına takılan otlaktan uzaklaşmalarını engelleyen zincirin adıdır. Aynı zamanda Bukağı Motifi farklı kaynaklarda değişik isimlerle tanımlanıp, Pranga motifi gibi isimlerle de karşımıza çıkmaktadır. Ailenin devamını simgeler. Aşk ve birleşimi sembolize eder. Bu motif “bağlılığı ve aile kurumunun sonsuza kadar birlikteliğini” simgelemektedir ile kurumunun sonsuza kadar birlikteliğini” simgelemektedir (Sevim, Canay, 2013: 65).
- **Hayat Ağacı Motifi:** Hayat Ağacı sürekli gelişen, cennete yükselen hayatın dikey sembolizmini oluşturur. Geniş anlamda sürekli gelişim ve değişim içinde yaşayan evreni sembolize eder.
- **Karanfil Motifi:** Arınmayı, yenilenmeyi, yeniliği temsil eder. Ev, yeni bir iş, yeni bir düzen, yeni bir aşk hepsi kusursuz bir şekilde açmış karanfilin yapraklarında gizlidir.
- **Koç Boynuzu Motifi:** Koç boynuzu, üretkenlik, kahramanlık, güç ve erkeksiliğe alamettir. Bununla birlikte bu simge, kişinin mutlu olduğunu ve bunu açıkça belirttiğinin ifadesidir.
- **Kurt İzi Motifi:** İnsanlar bu motifi, kurtlardan ve canavarlardan korunmak için kullanırlar. Tarih öncesi zamanlarda, insanlar tehlikeli hayvanlardan kendilerini korumak için, bu hayvanları taklit etmenin veya onlara benzer şekiller yapmanın doğru olduğuna inanırlardı. **Kuş Motifi:** Mutluluk, keyif ve sevginin sembolüdür. Güç ve kuvveti simgeler. İmparatorluk sembolüdür. Kuşlar ayrıca ilahi mesajcılara ve uzun bir yaşama işaret eder. Özellikle halı desenlerinde sık karşımıza çıkmaktadır.
- **Lale Motifi:** "Lale", tasavvufta Allah'ın Birliğini temsil eder. Allah” ismi, elif, lâm ve he harfleri ile yazılmaktadır.
- **Pıtrak Motifi:** İnsanların giysilerine ve hayvanların tüylerine yapışan pamuksu bir bitkidir. Onun, kem bakışları savuşturmaya gücünün yettiğine

inanılır. Diğer taraftan çiçeklerle dolu anlamında gelen Pıtrak gibi deyimini, bu motifin bolluğun bir sembolü olarak un torbaları üzerinde kullanılmasını açıklar.



Şekil 46: Pıtrak Motifi

Kaynak: Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri / Anatolian motifs from Çatalhöyük to the present. *Kültür Bakanlığı Yayınları*.

- **Yılan Motifi:** Yılan Orta Asya Türk inanışında yer ve yeraltının simgesi olmuştur. Anadolu'da da geçmişten günümüze yeraltı ile ilgili inançların etkisiyle dokumalarda kötülüğü sembolize etmiştir (Ölmez, 2010: 13) Yılanın öldürücü ve zehirli özelliği çadırlarda yaşayan göçebe Türkmenler için bir korku unsuru olmuş, bu korkunun sonucu korunma amaçlı motifler ortaya çıkmıştır. (Alp, 1998: 154-155).

4.1.1.3. Batı Avrupa Figürleri

Avrupa gemi yapımında, dayanıklılığı ve uzun ömürlülüğü nedeniyle meşe, çam, kestane ve karaağaç gibi sert ağaçlar yoğun olarak kullanılmıştır. Meşe ağacı, özellikle İngiltere, İspanya ve Portekiz gibi denizcilik faaliyetlerinin ön planda olduğu ülkelerde savaş gemilerinin inşasında tercih edilmiştir. Meşe, gemi gövdesinin sağlam ve uzun ömürlü olmasını sağlarken, deniz suyu etkilerine karşı da oldukça dayanıklıdır (Thompson, 2009, s. 76).

Öte yandan, hafifliği nedeniyle çam ağacı, daha küçük ticaret gemilerinin yapımında tercih edilmiştir. Çam, Baltık Denizi'ne kıyısı olan bölgelerden sağlanmış ve Avrupa gemi inşasında büyük bir ithalat ürünü olmuştur. Karaağaç ise esnek yapısı sayesinde gemilerin çerçeve ve dirsek kısımlarında kullanılmıştır (Brown, 2013, s. 43). İtalyan şehir devletlerinde, özellikle Venedik'te, kestane ağacı geniş su yollarında daha dayanıklı ve kolay işlenebilir bir yapı sunduğundan yaygın olarak tercih edilmiştir (Smith, 2015, s.58). Orta çağ döneminde Avrupa gemi süslemeciliği, dönemin sanatsal, dini ve mitolojik inançlarıyla şekillenmiştir. Avrupa'da gemiler, yalnızca deniz

yolculuğunun güvenliği için değil, aynı zamanda zenginlik, güç ve dini kimliği temsil eden sembollerle donatılmıştır. Avrupa’da, özellikle İspanyol ve Portekiz donanmaları ile Rönesans Avrupa’sında figüratif süslemecilik yaygındı. Bu süslemeler; güç, bereket ve dini otoriteyi temsil ederken, gemi üzerinde kullanılan her bir motifin sembolik bir anlamı vardır (Smith, 2014, s. 89).

- **Deniz Canavarları ve Ejderha Figürleri:** Avrupa gemi tasarımlarında en sık rastlanan motiflerden biri deniz canavarı ve ejderha figürleridir. Deniz canavarları, deniz yolculuklarının bilinmeyen ve tehlikeli doğasını sembolize ederken aynı zamanda cesaret ve gücü temsil eder. Viking gemilerinde görülen ejderha başları, denizcilerin cesaretini ve düşmanlarına karşı güç gösterisini simgeler. Orta çağ Avrupa’sında ejderha başlı pruva figürleri, gemilerin koruyucu birer figür olarak kabul edilir ve bu yaratıklar, tehlikelere karşı sembolik bir koruma sağlar (Jansen, 2016, s. 62).
- **Melek ve Dini Figürler:** Katolik Avrupa’da gemi süslemelerinde görülen melek figürleri, dini korumayı ve kutsal koruyuculuğu temsil eder. Özellikle İspanyol ve Portekiz gemilerinde rastlanan bu figürler, Hristiyan denizcilerin inançlarını deniz yolculuklarına taşımaları açısından anlamlıdır. Gemilere oyulmuş melek figürleri, Tanrı’nın koruyucu gücünü ve yolculuğun kutsallığını sembolize eder (Cameron, 2017, s. 43). Ayrıca, haç ve kutsal haç işaretleri de denizcilerin yolculuklarında Tanrı’dan koruma dileklerini yansıtır.



Şekil 47: Canavar Öldüren Adamlar- Teolojik El Yazması

Kaynak: Fransa. (1100). On ikinci yüzyıla ait bir el yazmasının başlık sayfasının detayı (El yazması). Cornell University Library. <https://www.library.cornell.edu/olinuris/ref/mdv1103-1.html>

- **Aslan Figürleri:** Orta çağ Avrupa gemi işlemelerinde gücü, cesareti ve kraliyet otoritesini temsil eder. Özellikle İngiliz ve Fransız donanmalarında kullanılan aslan figürleri, denizcilerin cesaretini ve düşmanlara karşı koruyucu gücü yansıtır. Bu figürler, geminin baş kısmına işlenerek geminin her yönden güçlü ve yenilmez olduğu inancını pekiştirir (Hall, 2015, s. 28).
- **Çiçek Motifleri:** Avrupa gemi işlemeciliğinde görülen çiçek ve doğa motifleri, baharın tazeliğini, bereketi ve doğanın canlanmasını simgeler. Özellikle güller, zambaklar ve yaprak desenleri, gemilerin estetik açıdan güzelleştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Gül, özellikle İngiltere’de kraliyet gücü ve zarafetin bir sembolü olarak öne çıkmıştır. Bu figürler, doğaya olan hayranlığı ve deniz yolculuklarındaki doğa gücüyle uyumu temsil eder

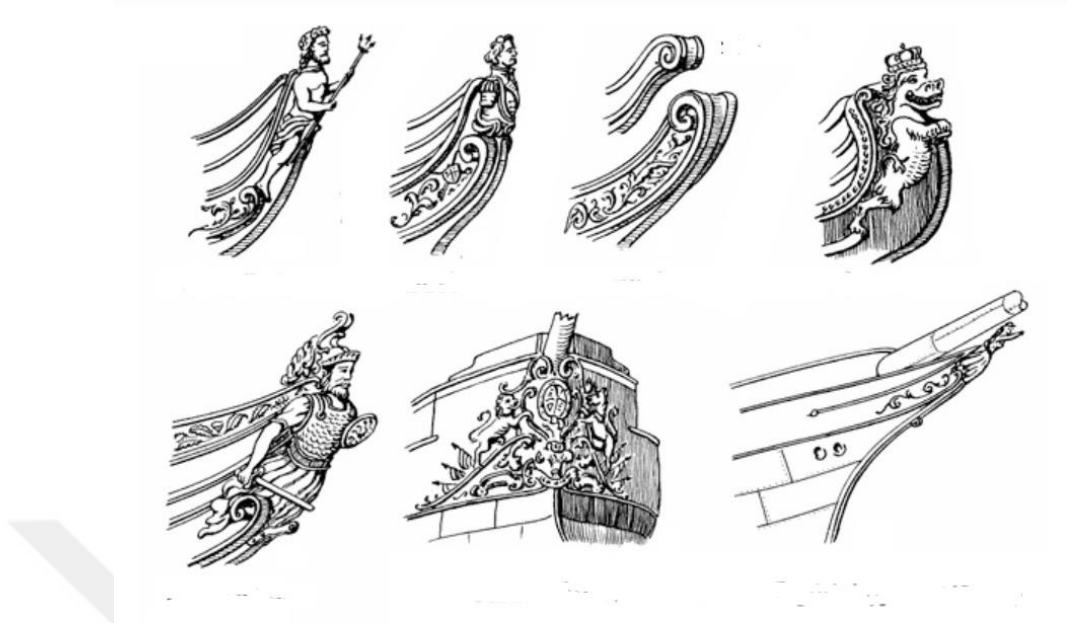
(Collins, 2019, s. 54).

- **Tanrı Motifleri:** Antik Yunan ve Roma döneminden itibaren denizcilik kültürünün bir parçası haline gelen deniz tanrıları, Avrupa gemi işlemelerinde de kendini gösterir. Poseidon (Neptün) ve Triton gibi deniz tanrıları, deniz yolculuklarının güvenli geçmesi için gemi pruvalarına işlenmiştir. Özellikle Poseidon figürü, denizin kontrolü, güç ve koruma simgesi olarak kabul edilir (Ward, 2018, s. 71). Bu tanrılar hem koruma amacıyla hem de yolculuklardaki zafer inancını artırmak için kullanılmıştır.

4.1.2. Armalar

Gemi arması, bir geminin kimliğini, amacını ve bazen de sahibini temsil eden sembolik bir tasarımdır. Orta Çağ ve daha sonraki dönemlerde, gemi armaları genellikle savaş gemileri, ticaret gemileri ve saltanat gemilerinde görülen, geminin prestijini artıran ve onun denizdeki statüsünü belirten işaretlerdir. Bu armalar, genellikle gemilerin baş kısmında veya yelkenlerinde yer alır ve bazen de geminin bordasında, bayrağında veya sancaklarında yer alabilir. Gemi armalarının önemi, denizdeki kimlik tanımlamanın yanı sıra, savaşlarda geminin tanınmasını ve belirli bir ülkenin ya da krallığın denizdeki gücünü simgeler.

Gemi armaları, yalnızca gemilerin tanınmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda geminin ait olduğu kültürel ve politik bağlamı da gösterir. Orta Çağ'da, gemi armaları denizci devletlerin ve krallıkların denizdeki üstünlüklerini göstermek için önemli bir araçtı. Ayrıca, gemi armaları, gemi mürettebatının ruhunu, birlikteliğini ve savaşma azmini de yansıttı. Bir geminin amacına bağlı olarak, armada kullanılan semboller ve renkler de değişirdi. Örneğin, İspanyol Armada'sı gemileri, güçlü bir şekilde Hristiyanlıkla ilişkilendirilen semboller taşıırken, Vikingler gemilerinde ise mitolojik öğeler ön planda olmuştur. Bu farklar, her kültürün denizcilik anlayışını ve denizdeki kimliğini nasıl inşa ettiğini anlamada yardımcı olur.



Şekil 48: Gemi Baş Fügürleri Çizimleri

Kaynak: İstanbul. (2012). Yelkenli gemilerde sık kullanılan prualar [Makale]. Abrams, L. (2012). 'Diaspora and Identity in the Viking Age', *Early Medieval Europe*.

4.1.2.1. Viking Armaları

Vikingler, Orta Çağ'ın en etkili denizci milletlerinden biriydi ve denizlerdeki üstünlükleri, gemi armalarıyla da kendini gösteriyordu. Vikinglerin gemi armaları, onların mitolojik inançlarını, savaşçı kültürlerini ve toplumsal yapılarındaki hiyerarşiyi yansıtıyordu.

Viking gemi armaları, büyük ölçüde mitolojik unsurlardan ilham alınarak tasarlanmıştır. Vikinglerin Longship ve Snekkja gibi gemileri, sadece savaş araçları değil, aynı zamanda kültürel kimliklerini simgeleyen hareketli sanat eserleriydi. Gemi armaları, genellikle baş kısmında yer alan süslü motiflerle özdeşleşmiştir. Ejderha başları, yılan motifleri ve mitolojik figürler, Viking gemilerinin armalarını süsleyen başlıca öğelerdir. Viking gemilerindeki renkler, genellikle savaşçı kültürüne dair anlamlar taşır. Viking toplumunda renkler, sosyal statüyü ve kişisel cesareti simgelerdi.

- **Kırmızı:** Cesaret, güç ve savaşla ilişkilidir. Vikingler, gemilerinde sıklıkla kırmızı renk kullanmış, bu renk savaşçıların cesaretini simgelemiştir.
- **Altın:** Viking mitolojisinde altın, güç ve tanrısal hak anlamına gelir. Bu nedenle, gemi armalarında altın süslemelere yer verilmiş, böylece geminin

sahiplerinin kudreti vurgulanmıştır.

- **Siyah:** Genellikle ölüm ve karanlıkla ilişkilendirilir. Vikingler, düşmanlarına karşı güç gösterisi yapmak amacıyla gemilerini siyah tonlarda da süslemişlerdir. Vikinglerin gemi armaları, zamanla değişim göstermiştir. İlk başlarda Longship gibi gemilerde kullanılan basit semboller, daha sonra daha karmaşık ve figüratif öğelerle zenginleştirilmiştir. Vikinglerin savaşçı kültürüne paralel olarak, gemi armaları sadece bir taşıma aracı değil, aynı zamanda bir kimlik simgesi olarak işlev görmüştür. Vikingler, savaşlarında kullandıkları gemilerle büyük zaferler kazanmış ve denizdeki bu üstünlüklerini, gemilerinin armalarında da göstermek istemişlerdir. Gemi armalarındaki ejderha başları, onların denizdeki liderliklerini ve mistik güçlerini simgeliyordu.
- **Longship:** Vikinglerin en tanınmış gemisi olan longship'ler, genellikle geminin baş kısmında ejderha başları taşıyordu. Bu, Viking mitolojisindeki ejderhaların denizlerdeki hâkimiyetini simgeliyordu.
- **Snekkja:** Daha küçük ve hızlı Viking gemisi olan Snekkja, sıkça kullanılan gemi tiplerinden biriydi. Bu gemiler, falkon başları gibi mitolojik sembollerle süslenmişti.



Şekil 49: Viking Osenbeg Gemi Pruvası

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Ahşap üstüne figür çalışması [Çalışma]. Vikingtidsmuseet. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>



Şekil 50: Viking Gemi Pruvası

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Ahşap üstüne figür çalışması [Çalışma]. Vikingtidsmuseet. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>



Şekil 51: Viking Gemi Pruvası 2

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Ahşap üstüne figür çalışması [Çalışma]. Vikingtidsmuseet. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>



Şekil 52: Viking Gemi Figür

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Ahşap üstüne figür çalışması [Çalışma]. Vikingtidsmuseet. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

4.1.2.2. İslam Medeniyet Armaları

İslam dünyasında denizcilik, Orta Çağ boyunca çok önemli bir yer tutmuş ve gemiler hem ticaret hem de askeri amaçlarla aktif olarak kullanılmıştır. İslam gemi armaları, gemilerin işlevselliği ile birlikte kültürel, dini ve politik anlamlar taşıyan sembollerle bezeli öğeler olarak şekillenmiştir. Bu armalar, sadece bir gemiyi tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda İslam denizciliğinin kimliğini ve devletlerin denizdeki güçlerini simgeler.

Orta Çağ İslam dünyasında gemi armalarının biçimi genellikle soyut geometrik şekillerden ve hat sanatından oluşur. İslam sanatında figüratif resimlerin yasak olması nedeniyle, gemilerdeki armalar ve süslemeler çoğunlukla stilize edilmiş şekiller, yazılar ve sembollerle yapılmıştır. Bu unsurlar, geminin hem kimliğini hem de içindeki mürettebatın ve sahibinin toplumsal konumunu yansıtır. Gemi armalarının en yaygın olduğu bölgeler arasında Arap Yarımadası, Kuzey Afrika ve Hindistan yer almaktadır.



Şekil 53: İslam Dönemi Gemi Pruvası,

Kaynak: İstanbul, Gemi Müzesi. (2023). İslamiyet dönemi gemi baş figürü pirinç malzeme (Figür). *Deniz Müzeleri*. <https://denizmuzeleri.dzkk.tsk.tr/v1/besiktas-deniz-muzesi-komutanligi>

Gemi armaları, genellikle geminin baş ve kış kısmında bulunur. Ahşap gemi yüzeyleri, bu semboller için ideal bir alan oluşturur. Arap gemilerinde, özellikle Dhow gibi ticaret gemilerinde kullanılan armalar, tipik olarak geometrik şekiller ve Arapça yazılarla süslenmiştir. Bu armalar, aynı zamanda geminin sahip olduğu coğrafi ve kültürel bağları da işaret eder. Örneğin, Basra Körfezi'ne ait gemilerde, bu bölgeye özgü simgesel motifler sıkça kullanılmıştır.

İslam medeniyetlerinde gemi armalarında kullanılan renkler hem dini anlam taşıyan hem de estetik bir rol üstlenen öğelerdir. İslam kültüründe, renkler genellikle çok derin anlamlara sahiptir.

- **Yeşil:** İslam'ın sembol rengi olarak kabul edilir ve genellikle cennet ve doğayla ilişkilendirilir. Bu renk, gemi armalarında kullanıldığında hem dini anlam taşır hem de denizin koruyucu ve bereketli doğasına atıfta bulunur. Ayrıca, Hz. Muhammed'in yeşil elbiseler giymesiyle ilişkilendirilen bu renk, Müslümanlar için kutsaldır.
- **Mavi:** Sıklıkla gökyüzü ve okyanus ile ilişkilendirilen bu renk, huzur, bilgelik ve korumayı simgeler. Mavi, gemilerin denizdeki uzun yolculuklarda ilahi koruma bulması için kullanılan bir renk olarak karşımıza çıkar.
- **Altın:** Güç, zenginlik ve ilahi ışıkla ilişkilendirilir. Saltanat gemilerinde altın yaldızlı süslemeler oldukça yaygın olup, geminin sahiplerinin otoritesini ve prestijini yansıtır.
- **Beyaz:** Temizlik, saflık ve korunma simgesi olarak kullanılan beyaz, bazı gemi armalarında denizin enginliğini ve saf doğasını temsil eder.

Bu renkler, sadece estetik bir seçim olmaktan çok, geminin içinde bulunduğu çevreyle olan bağını ve gemiyi kullanan toplulukların dini ve kültürel kimliğini ifade eder.



Şekil 54: İslam Dönemi Gemi Pruvası 2

Kaynak: İstanbul, Gemi Müzesi. (2023). İslamiyet dönemi gemi baş figürü pirinç malzeme [Figür]. Deniz Müzeleri. <https://denizmuzeleri.dzkk.tsk.tr/v1/besiktas-deniz-muzesi-komutanligi>

İslam dünyasında denizcilik, Orta Çağ boyunca çok önemli bir yer tutmuş ve gemiler hem ticaret hem de askeri amaçlarla aktif olarak kullanılmıştır. İslam gemi armaları, gemilerin işlevselliği ile birlikte kültürel, dini ve politik anlamlar taşıyan sembollerle bezeli öğeler olarak şekillenmiştir. Bu armalar, sadece bir gemiyi tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda İslam denizciliğinin kimliğini ve devletlerin denizdeki güçlerini simgeler.

Orta Çağ İslam dünyasında gemi armalarının biçimi genellikle soyut geometrik şekillerden ve hat sanatından oluşur. İslam sanatında figüratif resimlerin yasak olması nedeniyle, gemilerdeki armalar ve süslemeler çoğunlukla stilize edilmiş şekiller, yazılar ve sembollerle yapılmıştır. Bu unsurlar, geminin hem kimliğini hem de içindeki mürettebatın ve sahibinin toplumsal konumunu yansıtır. Gemi armalarının en yaygın olduğu bölgeler arasında Arap Yarımadası, Kuzey Afrika ve Hindistan yer almaktadır.

İslam dünyasındaki gemi armaları zaman içinde değişim göstermiştir. Abbasîler dönemi, gemi yapımında ve süslemelerinde büyük bir yenilik dönemi olmuş, gemilerdeki armalar da bu dönemin izlerini taşır. Abbasiler döneminde kullanılan gemiler, halifelerin otoritesini simgeleyen zengin ahşap oymaları ve metal işçilikleriyle tanınırdı. Bu dönemde gemiler, sadece askeri amaçlarla değil, aynı zamanda dini amaçlar için de kullanılıyordu. Halifelerin taşındığı gemilerde genellikle İslami semboller, ayetler ve dua metinleri bulunurdu.

Endülüs İslam kültürü de Batı Avrupa ile olan etkileşimler nedeniyle, gemi armalarını farklı bir estetik anlayışla şekillendirmiştir. Bu dönemde, İslam motiflerinin yanı sıra, Bizans ve Hristiyan simgeleriyle karışmış armalar ortaya çıkmıştır. Bu tarz armalar, Batı Avrupa'daki denizcilerin sanatını etkilemiş ve ortak kültürel öğeler paylaşılmasına neden olmuştur.

- **Dhow'lar:** Bu gemilerdeki armalar, genellikle İslam kaligrafisi ile yazılmış dualar veya ayetler içerir. Bu yazılar, geminin İslami kimliğini yansıtır ve geminin yolculuğunda dini koruma sağlanacağına inanılır. Dhow'lar, hem ticaret hem de askeri amaçlarla kullanılmıştır.
- **Sultan Gemileri:** Abbasiler döneminin saltanat gemileri, altın ve gümüşle süslenmiş armalarıyla dikkat çekerdi. Bu gemiler, halifelerin denizdeki gücünü ve otoritesini simgelerdi. Genellikle hilal, yıldız ve Arap harfleri gibi sembollerle süslenmiştir.



Şekil 55: İslam Dönemi Gemi Pruvası 3

Kaynak: İstanbul, Gemi Müzesi. (2023). İslamiyet dönemi gemi baş figürü ahşap malzeme [Figür]. Deniz Müzeleri. <https://denizmuzeleri.dzkk.tsk.tr/v1/besiktas-deniz-muzesi-komutanligi>

4.1.2.3. Batı Avrupa Armaları

Batı Avrupa'da Orta Çağ boyunca gemi armaları, deniz gücünün simgesi, devletlerin prestiji ve güç mücadelesinin bir parçası olarak kullanılmıştır. Batı Avrupa denizciliğinde, özellikle Bizans ve İslam dünyası ile olan etkileşimler, gemi yapımında ve sembolizmde etkili olmuştur. Batı Avrupa'da gemi armaları, genellikle kraliyet ve soylu sınıfların gücünü yansıtan simgeler olarak şekillenmiştir.

Orta Çağ Batı Avrupa gemileri, genellikle güçlü bir askeri donanım ve korunma amacına yönelik inşa edilmiştir. Gemi armaları, çoğunlukla geminin mürettebatının vatanseverliğini ve bağlılığını simgeler. Bu armalar, genellikle devletlerin veya hanedanların bayraklarıyla uyumlu şekilde tasarlanır. Ayrıca, gemi armalarında genellikle kutsal semboller, hayvan figürleri ve mitolojik unsurlar kullanılır.

Örneğin, İspanyol Kalyonları gibi büyük savaş gemilerinde, armalar, gemilerin prestijini ve kraliyet bağlarını simgelemek için kullanılmıştır. Bunlar, saltanatın gösterişiyile uyumlu olarak zengin işçilikle tasarlanmıştır.

Batı Avrupa'daki gemi armalarında renkler genellikle zenginlik, güç ve dini anlam taşır. Sıklıkla kullanılan renkler, belirli sembolizmlerle ilişkilidir.

- **Kırmızı:** Cesaret ve savaşla ilişkilendirilen bir renk olan kırmızı, Batı Avrupa gemilerinde sıklıkla kullanılırdı. Ayrıca, kızıl bayraklar ve kralın kırmızı giysileri gibi imgeler, hükümdarın gücünü ve kararlılığını simgeler.
- **Altın:** Güç, zenginlik ve ilahi imparatorluğu simgeler. Özellikle İspanyol Armada'sı gibi gemilerde altın süslemeler, hükümdarın tahtını ve kudretini temsil ederdi.
- **Beyaz:** Saflık ve korunma ile ilişkilendirilir. Beyaz, aynı zamanda Hristiyanlıkta Tanrı'nın koruyucu elini simgeler ve gemi armalarında, özellikle dini amaçla seyahat eden gemilerde sıklıkla kullanılırdı.
- **Mavi ve Yeşil:** Denizle ve gökyüzüyle özdeşleşmiş renklerdir. Mavi, denizcilikteki huzuru simgelerken, yeşil genellikle denizin huzurlu ve koruyucu doğasına dair bir anlam taşır.

Batı Avrupa'da gemi armaları, dönemin politik ve kültürel değişimleriyle paralel olarak evrimleşmiştir. Hristiyanlık ve Feodalizmin Batı Avrupa'daki etkisi, gemi armalarına dini ve soylu sembollerinin yerleşmesine neden olmuştur. 12. yüzyıldan itibaren, özellikle Fransa, İspanya ve Portekiz gibi denizci güçlerde, gemi armaları savaşlarda stratejik anlamlar taşımış ve bayraklarla birlikte kullanılmıştır. İspanyol Armada'sının simgesel gemi armaları, aynı zamanda Hristiyanlıkla olan güçlü bağları ifade eder. Haç, Meryem Ana figürleri ve altın güneş gibi semboller, İspanyol donanmasının Avrupa'daki askeri gücünü ve dini aidiyetini simgeler.



Şekil 56: Geleneksel Balıkçı Kayığı

Kaynak: Mustafa G. (2018). İspanya Malaga kıyılarında kullanılan oculus motifi ve yılan biçimli baş süslemesi (Makale). *Barselona*. <https://akmb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/03/11-Mustafa-Gurbuz-BEYDIZ-Talassofobinin-Mitolojik-Temelleriyle-Bicimlenen-Gemi-Suslemeciligi.pdf>

- o **Kalyonlar (Carracks):** İspanyol ve Portekiz donanmalarında kullanılan kalyonlarda, armalar genellikle Kraliyet ailesinin simgeleriyle süslenirdi. Kalyonlarda kullanılan armalar, geminin askeri gücünün yanı sıra Krallığın prestijini de simgelerdi. İspanyol armadasında, gemilerde sıklıkla Hristiyan haçı ve Meryem Ana figürleri bulunur, bu da geminin dini görevini ve kralın ilahi koruma altındaki gücünü sembolize ederdi.
- o **Hulk Gemileri:** 11. yüzyılda Fransız ve İngiliz limanlarında geliştirilen hulk tipi gemilerde, armalar büyük bir zenginliği ve ticaretin önemini simgeliyordu. Hulklar, hem büyük kargo taşıma kapasitesi hem de savaşta kullanılabilirliği ile tanınırdı. Bu gemilerde genellikle halk figürleri ve soylu simgeler kullanılır, geminin denizdeki yeteneklerini ve gücünü sergilerdi.



Şekil 57: Dümen Başı Süslemesi

Kaynak: Amsterdam. (2018). Samson ve aslanı öldürme sahnesinin yer aldığı kayık (Eser). *Scheepvaart Museum*. <https://collectie.hetscheepvaartmuseum.nl/results>



Şekil 58: Kraliyet Tören Kayığı (Scalè Reale) ve San Markos Aslanı

Kaynak: Venedik. (2018). Museo Storico Navale, Ship Pavilion. Kraliyet saltanat gemisi (Sergi). <https://doi.org/10.29135/std.479417>



Şekil 59: Yarı At Yarı Balık Biçimli Gemi Süslemesi

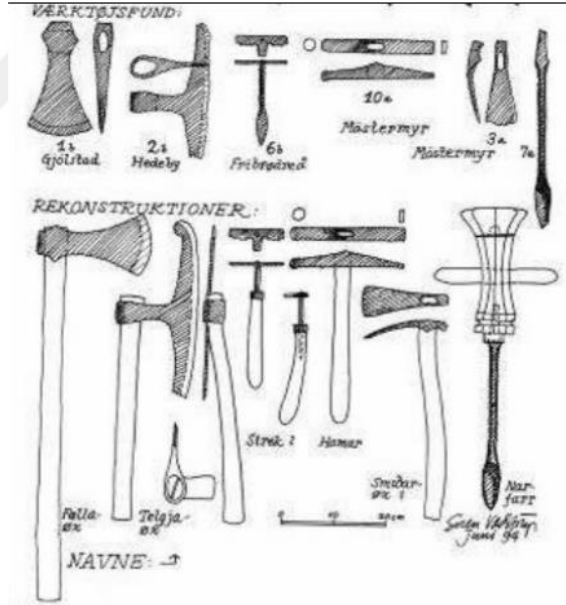
Kaynak: Venedik. (2018). Museo Storico Navale. Pirinç gemi pruvası [Eser]. <https://doi.org/10.29135/std.479417>

4.1.3. Gemi Yapımı

Orta çağ dönemi İslam medeniyetlerinde gemi yapımının oldukça derin bir tarihsel ve kültürel arka plânı vardır. Bu dönemde gemi yapımı, denizcilik bilgisi, ticaretin gelişimi, dinsel inançlar ve kültürel normlarla iç içe geçmiş bir faaliyetti. İslam dünyasında gemi yapımı, yalnızca günlük yaşamı kolaylaştıran bir uğraş değil, aynı zamanda medeniyetin ticari, dini ve askeri güç simgelerinden biriydi. Orta çağ'da, gemi yapımının teknolojik ilerlemeleri ve kullanılan malzemeler, denizlerin birer ulaşım ve ekonomi aracı olarak yeniden şekillendirilmesine olanak tanımıştır.

4.1.3.3. Viking Gemi Yapım Süreci

Orta çağ Vikingleri, denizcilikteki üstünlükleri, keşifleri ve savaşçı kültürleriyle tanınan bir halktı. Vikingler, 8. ve 11. yüzyıllar arasında Kuzey Avrupa'nın deniz yollarında hüküm süren denizci kavimlerdi. Vikinglerin gemi yapımı, sadece günlük yaşamlarını sürdürebilmek için değil, aynı zamanda savaşlar, keşifler ve ticaret için de kritik bir rol oynamıştır. Bu yazıda, Vikingler 'in gemi yapım süreçlerini, kullandıkları malzemeleri, gemi inşa tekniklerini, kullandıkları aletleri ve gemi yapımının dinsel ve kültürel anlamlarını inceleyeceğiz. Vikingler 'in gemi yapımı, bölgesel kaynaklar ve Viking kültürüne dayalı olarak gelişmiştir. Bu süreç, oldukça gelişmiş teknik bilgi ve beceri gerektiren bir sanattı. Viking gemileri, denizci halkların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmış, sağlam ve işlevsel araçlar olarak inşa edilmiştir. Vikingler, gemi yapımında ustalaşmış, ahşap işçiliğinde uzmanlaşmış zanaatkarlar yetiştirmişlerdir. Vikinglerin gemi yapımı, onların hem denizcilik becerilerini hem de kültürlerini yansıtan bir faaliyetti.



Şekil 60: Gemi İnşasında Kullanılan Malzemeler

Kaynak: Viking Ship Museum. (2020). Teknik çizim, Søren Vadstrup (Çizim). *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

- **Proje Planlaması ve Tasarım**

Viking gemilerinin tasarımı, büyük ölçüde kullanım amacına göre şekillenirdi. İki ana tür gemi vardı: "longship" (uzun gemi) ve "karve" (yük gemisi). Longship'ler, savaş ve keşif amaçlı kullanılan, hafif, hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek gemilerdi. Karve'ler ise daha çok ticaret ve nakliye için kullanılan daha geniş ve daha düz tabanlı gemilerdi. Vikingler, gemi yapımında oldukça pratik ve fonksiyonel bir tasarım anlayışına sahiptiler. Gemi yapımında, genellikle sözlü gelenekler üzerinden, ustalar yeni nesil zanaatkârlarına bilgilerini aktarırdı. Vikingler, gemilerin tasarımında genellikle karmaşık matematiksel hesaplamalar yapmaz, bunun yerine doğrudan gözlem, deneyim ve uzun yıllara dayalı bir bilgi birikimi kullanırlardı. Bu da onların gemi yapımındaki başarısının temelini oluşturmuştur.

- **Gemi Gövdesi İnşası**

Viking gemilerinin inşa edilmesinde, genellikle meşe, çam ve kayın gibi sert ağaçlar kullanılırdı. Bu ağaçlar, geminin dayanıklı olmasını sağlamak için özenle seçilirdi. Özellikle meşe, Vikingler'in gemi yapımında en çok tercih ettiği ağaç türüdür. Meşe, sağlamlığıyla bilinir ve geminin iskeletinin güçlenmesini sağlar. Çam, daha hafif ve esnek bir ağaç türü olup, özellikle geminin üst yapılarında kullanılırdı.

Vikingler, gemi yapımında oldukça basit, ancak etkili aletler kullanırlardı. Baltalar, testere, kazma ve çeşitli yontma aletleri, gemi yapımının temel araçlarıydı. Bu aletler, Viking gemiciliğinin gelişmesini sağlayan önemli unsurlardı. Özellikle geminin iskeletini oluştururken, büyük parçaların kesilmesinde balta ve testere kullanılırken, tahtaların düzgünleştirilmesinde kazmalar ve yontma aletleri devreye girerdi. Gemi gövdesi, genellikle tahtaların birbirine çivilenmesiyle inşa edilirdi. Vikingler, gemi gövdesinin su geçirmemesi için tahtaların arasına reçine, balmumu veya hayvansal yağlar sürerlerdi.

- **Tahtaların Birleştirilmesi ve Su Geçirmezlik Sağlanması**

Gemi yapımında en önemli süreçlerden biri, tahtaların doğru şekilde birleştirilmesiydi. Vikingler, geminin su geçirmemesi için tahtaların arasına balmumu veya reçine sürerek su sızdırmazlığını sağlardı. Ayrıca, tahtaların arasına doğal lifler de yerleştirilirdi. Bu teknik, geminin dayanıklılığını artırır

ve geminin uzun ömürlü olmasını sağlar. Gemi inşasında, Vikingler ayrıca geleneksel “klinside” (çivili yapım) tekniğini kullanırlardı. Bu yöntem, tahtaların üst üste bindirilip çivilerle sabitlenmesi işlemidir. Bu çiviler genellikle demirden yapılır ve geminin dayanıklılığını artırır. Gemi yapımının bu kısmı, oldukça zaman alıcı ve zorlu bir süreçti, ancak Vikingler 'in ustalıklı gerçekleştirdiği bir işti.

- **Dış Yüzeyin Sağlamlaştırılması ve Boyama**

Viking gemilerinin dış yüzeyi, deniz suyu ve hava koşullarına dayanıklı hale getirilmesi için çeşitli malzemelerle kaplanırdı. Vikingler, gemilerini genellikle kırmızı, siyah ve beyaz gibi renklere boyarlardı. Boya, aynı zamanda geminin suya dayanıklı hale gelmesini sağlayan bir koruyucu katman oluştururdu. Ayrıca, bazı Viking gemilerinin dış yüzeylerinde, gemiyi kötü ruhlardan ve denizin tehlikelerinden korumak amacıyla sembolik işaretler de bulunurdu. Bu semboller, Vikinglerin inançlarını ve kültürel ritüellerini yansıtan önemli unsurlar arasında yer alırdı.

- **Gemi Yapımında Kullanılan Ağaçlar**

Vikingler 'in gemi yapımında kullandıkları ağaç türleri, gemilerin dayanıklılığı ve işlevselliği açısından büyük önem taşırdı. Ağaçların sağlam ve esnek olmaları, gemilerin okyanus ve deniz koşullarına karşı dayanıklı olmalarını sağlardı.

- **Meşe (Quercus)**

Meşe, Viking gemilerinin inşasında en çok tercih edilen ağaç türüydü. Meşe, sağlam ve suya dayanıklı olması nedeniyle, gemilerin iskeletini oluşturan ana malzeme olarak kullanılırdı. Meşe ağacı, gemi yapımında özellikle gövde ve omurga gibi kritik yapısal parçalarda tercih edilirdi. Meşe, gemilerin deniz yolculuklarına dayanıklı olmasını sağlardı.

- **Çam (Pinus)**

Çam, Viking gemilerinde meşe kadar sık kullanılmasa da geminin daha hafif ve esnek olmasını sağlamak için tercih edilirdi. Çam, genellikle geminin üst yapılarında, oymalar ve süslemeler için kullanılırdı. Ayrıca, çamın hızlı büyümesi ve yaygın bulunabilirliği, Vikingler 'in gemi inşa sürecini

hızlandırmıştı.

- **Kayın (*Fagus sylvatica*)**

Kayın, Viking gemilerinin bazı bölümlerinde kullanılan bir diğer ağaç türüdür. Kayın ağacı, sert ve dayanıklı yapısı sayesinde, geminin güçlü olmasını sağlardı. Kayın, genellikle geminin dış yapısında veya iç aksamalarında kullanılırdı.

- **Gemi Yapımının Dinsel ve Kültürel Anlamları**

Vikingler 'in gemi yapımına dair ritüelleri ve kültürel inançları, onların denizle olan derin bağlarını ve ruhsal dünyalarını yansıtır. Gemi inşası, sadece bir pratik faaliyet değil, aynı zamanda Vikinglerin inançlarıyla bağlantılı bir kutsal süreçti. Vikingler, geminin denize açılmadan önce belirli ritüelleri yerine getirir, geminin ruhsal olarak korunmasını sağlamak için dua ederlerdi.

- **Kutsal Yolculuklar ve Gemi Yapımı**

Vikingler, gemilerini sadece ticaret yapmak veya savaşmak için değil, aynı zamanda dini ritüellerde de kullanırlardı. Vikingler, ölülerini denizle gönderirlerken, ölülerin ruhlarının rahatça gidebilmeleri için gemiler kullanırlardı. Bu tür gemiler, bazen cenaze gemileri olarak da işlev görürdü. Vikingler, gemilerini ölen kişilerin ruhlarını Tanrı'lara ulaştırması için kutsal kabul ederlerdi. Bu tür yolculuklar için yapılan gemiler genellikle daha özenle yapılır ve özel ritüellerle veda edilirdi.



Şekil 61: Resimleştirilmiş Cenaze Töreni

Kaynak: *Arkeologisk Museum*. (2016). *Begravelsen i Storhaugskipet* (İllüstrasyon, Eva Gjerde). Universitetet i Stavanger. <https://www.uis.no/nb/arkeologisk-museum>

- **Denize Açılma Ritüelleri ve Dua**

Vikingler, denize açılmadan önce gemilerini korumak için dua eder, denizin tehlikelerinden korunmalarını sağlamak için çeşitli büyüsel ritüeller gerçekleştirirlerdi. Bu ritüellerde geminin baş tarafına sembolik işaretler yapılır, geminin iç kısmına ise kötü ruhlardan korunması için özel dualar okunurdu. Vikingler, denizde hayatta kalabilmek ve başarıya ulaşabilmek için gemilerine olan inançlarını kutsal sayarlardı.

Orta çağ Vikinglerinin gemi yapımı, güçlü bir kültürel ve dini temele dayanıyordu. Viking gemileri, onların denizcilik becerilerini ve keşiflerindeki başarılarını yansıtan birer simgeydi. Vikingler, gemi yapımında kullandıkları malzemeler, ağaçlar ve tekniklerle, deniz yolculuklarında karşılaştıkları zorlukları aşmak için güçlü, esnek ve dayanıklı gemiler inşa etmişlerdir. Aynı zamanda, gemi yapımı, Vikinglerin dini ve kültürel ritüelleriyle iç içe geçmiş bir süreçti. Gemi inşa etmek, sadece bir teknik faaliyet değil, aynı zamanda Vikingler için kutsal bir eylem olarak kabul edilirdi.

- **4.1.3.1. İslam Medeniyetleri Gemi Yapım Süreci**

İslam medeniyetlerinde gemi yapım süreci, belirli bir teknik bilgi ve deneyim gerektiren, genellikle usta zanaatkârların liderliğinde gerçekleştirilen bir faaliyetti. Gemi inşa süreci, planlamadan başlayıp geminin suya indirilmesiyle sona ererdi. Bu süreç, oldukça ayrıntılı ve dikkat gerektiren bir dizi aşamayı içerirdi.

- **Proje Planlaması ve Tasarım**

Gemi inşasının ilk aşaması, geminin tasarımının yapılmasıydı. Orta çağ İslam dünyasında, gemi tasarımı konusunda pek çok yazılı kaynak bulunmamakla birlikte, usta gemi inşaatçıları, geleneksel bilgiler ve deneyimler üzerinden gemi planlarını yaparlardı. Gemi tasarımı, geminin boyutlarını, yapısını ve performansını doğrudan etkileyen bir unsurdur. Gemi tasarımında kullanılan teknikler arasında, belirli bir açıyla yapılan kesikler, yerleşim düzenleri ve simetrik ölçüler, geminin denizdeki stabilitesini sağlamak için kritik öneme sahiptir.

Orta çağ İslam gemiciliği, özellikle okyanus ve deniz aşırı ticareti için yapılan gemilerde, pratikte deneyim kazanan ustaların bilgi birikiminden yararlanıyordu. Ayrıca, "kitap" adı verilen taşınabilir planlar ve ölçüler, gemi yapımında bir standart oluştuyordu. Bununla birlikte, gemi yapımında kullanılan geleneksel yöntemlerin geliştirilmesi, denizcilik bilgisine olan ilgiyi artırmış ve yeni tekniklerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

- **Gemi Gövdesi İnşası**

Gemi inşası, genellikle geminin iskeletinin inşa edilmesiyle başlar. Gemi iskeleti, geminin ana yapısını oluşturur ve geminin dayanıklılığını belirler. İslam dünyasında gemi yapımında kullanılan temel aletlerden biri, iskeletin inşasında kullanılan çeşitli testere ve baltalardır. İslam dönemi gemi inşaatçıları, ağaçları kesmek ve şekillendirmek için testereyi yaygın bir şekilde kullanmışlardır. Bu aletlerle, özellikle geminin uzunluğu ve genişliği için uygun boyutlarda tahtalar elde edilirdi.

Tahtaların şekillendirilmesi için kullanılan en yaygın aletlerden biri de “kazma”dır. Kazmalar, özellikle tahtaların düzgünleştirilmesinde ve detaylı işçiliklerin yapılmasında kullanılmıştır. Ayrıca, gemi gövdesinin birleşim yerlerinde, tahtaların birbirine sıkıca tutturulabilmesi için çivi, vida ve metal parçalara yer verilmiştir. Bu metaller, demir ve bakır gibi malzemelerden yapılır ve genellikle yüksek kaliteli işçilikle gemiye entegre edilirdi. Orta çağ İslam medeniyetlerinde, geminin her parçasının uyum içinde olması büyük önem taşırdı. Bunun için çeşitli şablonlar ve kılavuzlar kullanılarak, geminin her parçası simetrik bir şekilde yerleştirilir ve inşa edilirdi.

- **Gemi Tahtalarının Birleştirilmesi**

Gemi inşasında tahtaların birleştirilmesi işlemi, geminin stabilitesi ve dayanıklılığı için kritik bir aşamadır. Orta çağ İslam gemiciliğinde, tahtalar birbirine çivi, vida ve bağlama ipleriyle tutturulurdu. Gemi tahtalarının birbirine tutturulmasında, genellikle bakır çiviler tercih edilmiştir. Bakır, paslanmaya karşı dayanıklı olduğu için geminin suya dayanıklılığını artıran önemli bir malzemedir. Çiviler, tahtaların sızdırmazlığını sağlamak amacıyla yerleştirilir ve her bir bağlantı noktası özel dikkatle işlenirdi.

Gemi tahtalarının birbirine bağlanmasında, ayrıca genellikle reçine ve balmumu gibi maddeler kullanılarak su geçirmezlik sağlanırdı. Bu maddeler, tahtaların yüzeyine sürülerek, deniz suyunun geminin gövdesine zarar vermesi engellenmeye çalışılırdı.

- **Dış Yüzeyin Sağlamlaştırılması ve Boyama**

Gemi inşaatının son aşamalarından biri, geminin dış yüzeyinin suya dayanıklı hale getirilmesidir. Bu aşama, aynı zamanda geminin görsel açıdan da estetik hale gelmesi için önemli bir adımdır. Geminin dış yüzeyine uygulanan reçine ve diğer koruyucu malzemeler, geminin denizde daha uzun süre dayanmasını sağlar. Boyama işlemi, aynı zamanda geminin denizde kolayca tanınmasını sağlamak için yapılırdı.

Gemi yüzeyine uygulanan boyalar, genellikle kırmızı, yeşil ve mavi tonlarında olurdu. Bu boyalar, yalnızca görsel bir anlam taşımaz, aynı zamanda geminin simgesel değerini artırır, gemiyi kötü ruhlardan ve nazardan koruduğuna inanılırdı.

Gemi yapımında ağaç seçimi, geminin dayanıklılığını ve performansını doğrudan etkileyen bir faktördür. Orta çağ İslam medeniyetlerinde, gemi inşasında en yaygın olarak kullanılan ağaç türleri arasında meşe, sedir, çam ve kızıl ağaç yer alır. Bu ağaçların her biri, geminin farklı bölümlerinde ve işlevlerinde kullanılmıştır.

- **Meşe**

Meşe, İslam dünyasında gemi yapımında en çok tercih edilen ağaç türüdür. Meşe, oldukça sert ve dayanıklı bir ağaçtır, bu da geminin uzun ömürlü olmasını sağlar. Meşe, geminin iskeleti ve gövdesi için ideal bir malzemedir. Ayrıca, meşe ağacının suya dayanıklılığı da gemi inşasında önemli bir faktördür. Bu nedenle, denizde uzun süre dayanabilecek gemiler için meşe ağacından yapılan tahtalar tercih edilirdi.

- **Sedir**

Sedir, özellikle geminin üst yapısı ve iç bölümleri için kullanılmıştır. Sedirin özelliği, suya karşı dayanıklılığı ve kötü hava koşullarına karşı gösterdiği dirençtir. Ayrıca, sedir ağacının hoş kokusu ve estetik görünümü de gemi inşasında tercih edilmesinin sebeplerindendir. Gemi inşasında, sedir genellikle dış yüzeyde dekoratif amaçla kullanılırdı.

- **Çam**

Çam ağacı, gemi yapımında oldukça yaygın olarak kullanılırdı. Çam, daha hafif bir ağaç olduğu için, geminin üst yapılarında ve iç düzenlemelerinde tercih edilirdi. Çam ağacı, meşe kadar sert olmasa da uygun işçilikle son derece sağlam hale getirilebilen bir malzemedir.

Ayrıca, çamın kolay işlenebilirliği de bu ağacın gemi yapımında tercih edilmesinin sebeplerindendir.

- **Kızıl Ağaç**

Kızıl ağaç, özellikle gemilerin alt kısmı ve suya doğrudan temas eden yüzeylerinde kullanılırdı. Kızıl ağaç, suya dayanıklılığı ve uzun süreli dayanıklılığı ile bilinir. Bu nedenle, geminin dayanıklılığı açısından önemli bir malzeme olarak kullanılmıştır.

Orta çağ İslam medeniyetlerinde gemi yapımı, yalnızca bir sanayi faaliyeti değil, aynı zamanda dini ve kültürel bir anlam taşırdı. Gemi inşa süreci, geminin yapımına dahil olan işçiler için dini bir ritüel haline gelirken, gemi denize açıldığında da bu gemilerin güvenliği için dua edilirdi.

- **Kutsal Yolculuk**

İslam dünyasında, özellikle hac yolculukları gibi kutsal yolculuklarda kullanılan gemiler, önemli dini ve kültürel anlamlar taşırdı. Hac yolculuğuna çıkan Müslümanlar, gemilerle denize açılır ve bu gemilerdeki her şeyin özel bir dini anlamı vardı. Geminin yapımı, özellikle bu kutsal yolculuklar için daha dikkatli ve özenli bir şekilde gerçekleştirilirdi.

- **Ritüeller ve Dua**

Gemi yapımında çalışan işçilerin, geminin her aşamasında dua ettikleri ve gemiyi "hayata geçirme" ritüellerine katıldıkları bilinir. Bu ritüeller, geminin güvenli bir şekilde denize açılmasını ve geminin her yolculukta korunaklı olmasını sağlamak amacıyla yapılırdı. Gemi inşa edilen atölyelerde, ayrıca gemiyi kötü ruhlardan koruma amacıyla çeşitli dini semboller ve dualar kullanılırdı. Bu semboller, geminin güçlü olmasını sağlamak için geminin farklı kısımlarına yerleştirilirdi.

Orta çağ İslam medeniyetlerinde gemi yapımı, derin bir kültürel, dini ve ticari anlam taşır. Gemi inşa sürecinde kullanılan malzemeler, teknikler ve işçilik, bu medeniyetlerin denizcilik bilgisine olan katkıları ve dünyadaki denizcilik anlayışına olan etkilerini gözler önüne serer.

İslam dünyasında gemi yapımı, sadece bir sanayi değil, aynı zamanda önemli bir kültürel ve dini bir faaliyetti. Gemi yapımının her aşamasında özen ve dikkat gösterilmiş, her bir parça, denizin sunduğu zorluklarla baş edebilmek için tasarlanmıştır. Bu bağlamda, Orta çağ İslam gemiciliği, tarihin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

• 4.1.3.2. Batı Avrupa Gemi Yapım Süreci

Orta çağ Batı Avrupa'sında gemi yapımı, denizcilik ve ticaretle ilgili önemli bir yere sahiptir. Batı Avrupa'da gemi yapım süreci, kullanılan malzemeler, aletler ve bu sürecin dini ve kültürel anlamları, bölgesel farklılıklar ve teknik gelişmelerle birlikte şekillenmiştir. Orta çağ boyunca gemi yapımı, Batı Avrupa'nın denizle olan ilişkisini, ticaret yollarını ve askeri stratejilerini yansıtan bir faaliyet olmuştur.

Batı Avrupa'da Orta çağ boyunca gemi yapım süreci, genellikle denizcilik toplumlarının ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. Bu ihtiyaçlar arasında deniz yolculukları, ticaret gemileri, askeri gemiler ve keşif gemileri önemli bir yer tutmuştur. Gemi inşa süreci, büyük bir uzmanlık ve zanaatkârlık gerektiren bir etkinlikti. Orta çağ Batı Avrupa gemiciliği, en gelişmiş halini 11. yüzyıldan itibaren almış, 15. yüzyılda ise yeni gemi yapım teknikleri ve denizcilik teknolojileri devreye girmiştir.

• Proje Planlaması ve Tasarım

Gemi yapımında ilk adım, geminin tasarımının yapılmasıdır. Batı Avrupa'da, gemi tasarımı oldukça pratik bir faaliyetti ve özellikle geminin tipi, boyutu ve kullanım amacı, tasarımı doğrudan etkilerdi. Orta çağ'da, denizcilik bilgisi genellikle sözlü geleneklerle ve usta çırak ilişkileriyle nesilden nesile aktarılırdı. Ancak 12. yüzyıldan itibaren, Batı Avrupa'da gemi yapımında daha belirgin bir yazılı plan ve tasarım anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Normandiya ve Flandre gibi denizcilik açısından güçlü bölgelerde, gemi yapımının teknik çizimleri ve malzeme kullanımı giderek daha fazla standartlaşmıştır.

Gemi tasarımı, geminin amacına göre özelleştirilirdi. Örneğin, keşif gemileri (karaveller) ile ticaret gemilerinin (kargo gemileri) tasarımları farklıydı. Keşif gemileri, okyanus aşırı seferlere dayanıklı olmak için sağlam, dar gövdeli ve güçlü yelken sistemlerine sahipken, ticaret gemileri daha geniş, düz tabanlı ve yük taşıyabilen gemilerdi. Ayrıca, 13. yüzyıldan itibaren gemilerin iskelet yapılarında kullanıma uygun eğimli hatlar ve daha sağlam gövde tasarımları geliştirilmiştir.

- **Gemi Gövdesi İnşası**

Gemi gövdesi, geminin inşa sürecinde temel yapı taşlarından biridir. Orta çağ Batı Avrupa gemi yapımında, bu aşama en karmaşık ve zaman alıcı süreçlerden biriydi. Gemi inşasında kullanılan ana malzemeler, ahşap ve metaldir. Gövdenin inşasında en çok tercih edilen ağaç türleri arasında meşe, çam ve karaçam bulunuyordu. Ahşaplar, geminin uzun süre dayanması için özel tekniklerle işlenirdi. Ağaçlar önce kestirilir, ardından kurutulur ve şekillendirilirdi.

Gemi inşaatında kullanılan aletler, oldukça basit olmakla birlikte işçiliği oldukça geliştirilmiştir. Bu dönemde, ağaçları kesmek için baltalar ve testere, tahtaları şekillendirmek için kazmalar ve yontma aletleri kullanılırdı. Bu aletlerin çoğu, demirden yapılır ve gemi inşaatında uzun süre dayanacak şekilde tasarlanmışlardır. Gövdeyi birleştirmek için kullanılan başlıca malzemeler ise demir çiviler, kancalar ve metal bağlayıcılar olmuştur. Bu çiviler, geminin iskeletinin sağlam bir şekilde birleşmesini sağlardı.

- **Tahtaların Birleştirilmesi ve Su Geçirmezlik Sağlanması**

Gemi tahtaları, birbirine bağlanarak geminin iskeleti oluşturulurdu. Bu tahtaların birleştirilmesinde, özel bağlama yöntemleri ve çiviler kullanılırdı. Gemi inşasında özellikle dikkat edilmesi gereken konu, tahtaların sızdırmazlığını sağlamak ve geminin denize dayanıklı olmasını temin etmektir. Bu amaçla, tahtaların arasına balmumu, reçine veya hayvansal yağı gibi maddeler sürülürdü. Bu maddeler, tahtaların su geçirmemesini sağlardı.

Suya dayanıklılığın sağlanmasında kullanılan diğer bir yöntem ise "semelenme" işlemi idi. Ahşap tahtaların arasına, çivilerin yerleşiminden önce reçineyle karıştırılmış bitkisel lifler yerleştirilirdi. Bu sayede tahtalar arasındaki boşluklar doldurularak geminin su geçirmemesi sağlanırdı. Ayrıca, geminin alt kısmı denize batacak şekilde tasarlanır ve genellikle meşe ya da sedir ağacından yapılan suya dayanıklı tahtalarla güçlendirilirdi.

- **Dış Yüzeyin Sağlamlaştırılması ve Boyama**

Gemi gövdesinin dış yüzeyi, suya dayanıklılığı artırmak için özel olarak boyanır ve koruyucu maddelerle kaplanırdı. Bu aşama, geminin hem görsel estetiğini artırır hem de dış etkenlere karşı dayanıklılığını sağlar. Orta çağ Batı Avrupa'sında, gemiler genellikle kırmızı, mavi ve yeşil tonlarında boyanırdı. Özellikle kırmızı renk, geminin kötü ruhlardan korunması ve denizdeki güvenliğinin sağlanması amacıyla sembolik olarak tercih edilirdi.

- **Gemi Yapımında Kullanılan Ağaçlar**

Ağaçlar, Batı Avrupa'daki Orta çağ gemiciliğinde en önemli malzeme kaynağını oluşturuyordu. Gemi yapımında kullanılan ağaç türleri, geminin dayanıklılığı ve işlevselliği açısından kritik bir rol oynamıştır.

- **Meşe (Quercus)**

Meşe, Batı Avrupa'da gemi yapımında en yaygın kullanılan ağaç türüydü. Meşe, sağlamlığı ve suya dayanıklılığıyla bilinir, bu nedenle gemi gövdelerinde tercih edilirdi. Ayrıca, meşe ağacı, işlenmesi kolay bir malzeme olup, zamanla suya dayanıklılığı artan bir özelliğe sahiptir. Meşe, özellikle geminin iskelet yapısında, taban ve omurga tahtalarında kullanılırdı.

- **Çam (Pinus)**

Çam, özellikle geminin üst yapılarında kullanılırdı. Çam ağacı, meşe kadar sert olmasa da daha hafif ve daha uygun fiyatlıdır. Çam, ayrıca kolay işlenebilir ve büyüme hızının yüksek olması nedeniyle de batı Avrupa'daki gemi yapımında tercih edilirdi. Çamın daha hafif olması, geminin hareket kabiliyetini artırmak için önemli bir faktördü.

- **Karaçam (Larix)**

Karaçam, Batı Avrupa’da gemi yapımında sıklıkla kullanılan bir diğer ağaç türüdür. Özellikle geminin dış yüzeyini güçlendirmek için kullanılan karaçam, suya dayanıklılığı ile bilinir. Ayrıca, karaçamın ağacında bulunan reçine, geminin su geçirmemesi için önemli bir doğal koruyucu madde sağlar.

- **Gemi Yapımının Dinsel ve Kültürel Anlamları**

Batı Avrupa’da Orta çağ boyunca gemi yapımı, sadece bir ticaret aracı olmanın ötesinde, aynı zamanda dinsel ve kültürel bir anlam taşırdı. Gemi yapımındaki bazı ritüeller, gemilerin güvenli ve başarılı olmasını sağlamak amacıyla dini bir önem taşırdı. Özellikle Hristiyan toplumları, gemi inşa ve denize açılma sırasında kutsal dua ve ritüelleri gerçekleştirirlerdi.

- **Kutsal Yolculuklar ve Gemi Yapımı**

Orta çağ Batı Avrupa’sında, gemiler sadece ticaret ve savaş için değil, aynı zamanda hac gibi kutsal yolculuklar için de kullanılırdı. Hristiyanlar, Kudüs’e yapılan kutsal yolculuklar için gemi seyahatlerini tercih ederlerdi. Hac yolculuklarında kullanılan gemiler, yalnızca bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda dini bir anlam taşırdı. Hac yolculuklarına çıkanlar, gemilerinin güvenli bir şekilde yolculuk yapması için dua ederlerdi. Ayrıca, gemi yapımında bu tür yolculuklar için özel olarak hazırlanmış gemilere daha fazla özen gösterilirdi.

- **Denize Açılma Ritüelleri ve Dua**

Gemi inşasında çalışan zanaatkarlar, geminin denize açılmasından önce dini ritüeller gerçekleştirirlerdi. Bu ritüeller, geminin güvenli ve sağlam olmasını sağlamak amacıyla yapılır, denizde kötü ruhlardan ve nazardan korunması için dua edilirdi. Bu tür dini inançlar, gemi yapımının sadece teknik bir faaliyet olmanın ötesinde, kutsal bir süreç olarak kabul edilmesine neden olmuştur.

Orta çağ Batı Avrupa’sında gemi yapımı, denizciliğin gelişmesi, ticaretin yayılması ve dini inançların bir birleşimi olarak şekillenmiştir. Gemi yapım süreci, kullanılan aletler, malzemeler ve işçilik, Batı Avrupa’daki denizcilik kültürünü yansıtırken, gemi inşasında yer alan ritüeller ve sembolizm de gemi yapımının kutsal bir anlam taşımasını sağlamıştır. Gemi yapımı, Batı

Avrupa'daki ekonomik ve kültürel gelişmelerin önemli bir parçası olmuş, denizler ve okyanuslar arasında kurulacak ticaret yollarının temelini atmıştır. Bu süreç, zamanla teknolojik ilerlemelerle desteklenmiş ve Batı Avrupa'nın denizcilik alanındaki üstünlüğünü pekiştirmiştir.

- **4.1.4. Ritüel ve Dinsel Süreçler**

Orta çağ dönemi boyunca, gemi yapımı ve deniz yolculukları, sadece teknik bir faaliyet olmaktan çıkıp kültürel ve dini anlamlar taşıyan ritüellerle iç içe geçmiştir. İslam medeniyetleri, Batı Avrupa ve Vikingler, deniz yolculukları ve gemi inşasında farklı dini ve kültürel ritüeller kullanmışlardır. Bu ritüeller, gemilerin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda manevi ve dini birer araç olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Gemi yapımı ve denize açılmadan önce yapılan bu dini uygulamalar, toplumların denize, gemilere ve deniz yolculuklarına karşı duydukları derin inançların bir yansımasıydı. Bu yazıda, Orta çağ dönemi İslam medeniyetleri, Batı Avrupa ve Vikingler için gemi yapımı ve deniz yolculuklarıyla ilgili ritüellerin ayrıntılarına değinilecek, her bir toplumun ritüellerine dair literatürden alıntılarla desteklenen bir inceleme yapılacaktır.

- **4.1.4.1. Vikingler 'de Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller**

Vikingler, gemi yapımında ve deniz yolculuklarında, tanrılara ve doğa güçlerine duydukları derin inançları simgeleyen ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Vikingler, gemilerin kutsallığını kabul eder ve denize açılmadan önce çeşitli manevi uygulamalara başvururlardı. Vikingler için gemi, sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda bir kutsal semboldü.

- **Gemi İnşasında Tanrılara Yönelik Ritüeller**

Vikingler, gemi inşa ederken tanrılara dua eder, Tanrıların geminin güvenliğine ve yolculuk sırasında karşılaşılabilecek zorlukları aşmada yardımcı olmalarını isterlerdi. Bu süreçte, Thor, Odin ve Freyja gibi önemli İskandinav tanrılarına yönelik dualar yapılır, gemi yapımının her aşamasında ruhsal bir destek alınırdı. Ayrıca, gemilerin başlarına veya burunlarına, kötü ruhları kovmak amacıyla hayvan figürleri yerleştirilir, bu figürler, yolculuk sırasında Viking gemilerinin manevi olarak güçlenmesini sağlardı.

- **Viking Cenaze Gemisi ve Kutsal Yolculuklar**

Vikingler, ölen savaşçılar için cenaze gemileri yapar ve bu gemiler, ölülerin ruhlarının Tanrılara doğru yol almasını sağlayan kutsal araçlar olarak kabul edilirdi. Cenaze törenlerinde, ölüye gemi verilmesi, ölen kişinin Tanrılarına doğru yönlendirilmesi amacıyla yapılan bir uygulamadır. Bu cenaze törenlerinde, gemiye kurbanlar sunulur, dini dualar okunur ve ölen kişinin ruhu için dualar yapılır. Gemi, sadece bir cenaze taşıma aracı değil, aynı zamanda ölen kişinin ruhunun Tanrılara ulaşacağı bir araç olarak görülürdü.

- **Denize Açılmadan Önceki Ritüeller**

Vikingler, denize açılmadan önce gemilerine özel ritüeller gerçekleştirirlerdi. Bu ritüeller, denizin tehlikelerinden korunma amacı güderdi. Gemi inşa ettikten sonra, geminin baş tarafına veya belirli bölümlerine kurbanlar sunar, kötü ruhların ve olumsuz etkilerin gemiye girmesini engellemeye çalışırlardı. Ayrıca, gemiciler arasında, geminin Tanrılardan korunacağına dair dua ve zikirler yapılır, yolculuk boyunca Tanrıların yardımı dilenirdi.

İslam medeniyetleri, Batı Avrupa ve Vikingler için gemi yapımı ve deniz yolculukları, yalnızca teknik süreçlerin ötesinde, derin dini ve kültürel anlamlar taşımaktaydı. Gemi yapımında ve denize açılmadan önce yapılan ritüeller, her üç toplumun da denizle, gemilerle ve yolculuklarla olan manevi bağlarını güçlendirmekteydi. Bu ritüeller, toplumların güvenliklerini sağlamak, yolculuklarını kutsallaştırmak ve Tanrılara olan bağlılıklarını ifade etmek amacı taşıyordu. Gemi, bu toplumlar için sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda dini ve kültürel bir simge haline gelmiştir.

- **4.1.4.2. İslam Medeniyetlerinde Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller**

İslam dünyasında gemi yapımı, deniz yolculukları ve denizle olan ilişkiler derin dini ve kültürel bir anlam taşımaktadır. Orta Çağ'da İslam medeniyetleri, özellikle denizcilik faaliyetleriyle bilinen şehirler olan Basra, Kordoba ve Kahire gibi yerlerde ticaret, keşifler ve hac yolculukları için gemiler kullanılmıştır. Bu gemi yapımı ve deniz yolculukları sırasında yapılan ritüeller hem denizcilerin güvenliği hem de gemilerin manevi olarak korunması amacı taşır.

- **Gemi İnşasında ve Yolculuklarda Dua ve Zikirler**

İslam medeniyetlerinde gemi yapımı, ilk başta sadece bir pratik faaliyet olarak görülse de zamanla dini anlamlar kazandı. Gemiler, deniz yolculuğuna çıkan Müslümanlar için sadece bir taşıma aracı değil, aynı zamanda Allah'ın korumasına ihtiyaç duyulan kutsal bir alan olarak kabul edilirdi. İslam'da, deniz yolculuğuna çıkmadan önce, yolculukta Allah'ın yardımı ve koruması için dua edilirdi. Özellikle "Bismillah" (Allah'ın adıyla) kelimesiyle yolculuk başlatılır ve geminin güvenliği için dua edilirdi. Bu dua, Allah'tan gemiyi korumasını, deniz tehlikelerinden ve kötü ruhlardan uzak tutmasını istemek anlamına gelirdi. Gemi yapımı sırasında da benzer dua ve zikirler yapılırdı.

Ayrıca, gemiciler arasında, gemiye zarar gelmemesi ve yolculukların güvenli bir şekilde tamamlanması için belirli ayetler okunurdu. Özellikle Kur'an'daki denizle ilgili ayetler (örneğin, Bakara Suresi 164. ayet) ve Peygamber Efendimiz 'in (sav) deniz yolculuklarıyla ilgili hadisleri, gemi yapımında ve denize açılmada referans alınan kutsal metinlerdendir. Bu ayet ve hadisler, gemicilere moral verir ve onlara güvenli bir yolculuk için manevi destek sağlar.

- **Denize Açılmadan Önce İslam İbadetleri**

Denize açılmadan önce, İslam medeniyetlerinde çeşitli ritüeller yapılırdı. Gemiye binmeden önce, Müslümanlar Allah'a şükreder, geminin güvenliğini sağlamak için dua ederlerdi. Ayrıca, geminin baş tarafına bazı dini metinler yazılarak, geminin denizdeki yolculuk boyunca korunması sağlanmaya çalışılırdı. Bu metinler genellikle Kur'an'dan seçilen ayetler ya da Peygamber Efendimiz 'in (sav) deniz yolculukları sırasında söylediği hadislerden alıntılar olurdu. Böylece, geminin manevi açıdan "kutsanması" sağlanır ve kötü ruhların

gemiye zarar vermesi engellenmeye çalışılırdı.

Özellikle hac yolculukları sırasında, gemi, sadece bir taşıma aracı değil, aynı zamanda kutsal bir yolculuğa çıkan hacıların ruhsal güvenliği için önemli bir araç olarak kabul edilirdi. Hac yolculuklarına çıkanlar, gemilerine binerken Allah'tan yardım diler ve yolculuk sırasında çeşitli dualar okurlardı.

- **Gemi ve Dinsel Ritüeller: Hac Yolculuğu ve Kutsal Deniz Yolculukları**

Hac yolculuğu, İslam dünyasında büyük bir dini anlam taşır. Hacılar, Mekke'ye gitmek için çoğu zaman deniz yolculuğu yaparlardı. Bu yolculuklar hem manevi bir deneyim hem de dini bir yükümlülüktü. Gemi, hac yolculuklarında, hacıların kutsal bir yere ulaşmalarını sağlayan, Allah'a yakınlaşmalarını temin eden kutsal bir taşıma aracı olarak görülürdü. Gemi, aynı zamanda hacıların ruhsal bir temizliğe ulaşmalarına yardım eden bir araç olarak kabul edilirdi.

Denize açılmadan önce, hacıların gemiye binerken belirli duaları okumaları, geminin deniz yolculuğu boyunca onlara koruma sağlaması amacıyla yapılan bir ritüeldi. Ayrıca, deniz yolculuğu sırasında gemiye kurbanlar sunulur,

Tanrı'ya olan bağlılıklarını ifade etmek amacıyla çeşitli dini uygulamalar gerçekleştirilirdi.

- **Batı Avrupa'da Gemi Yapımı ve Dinsel Ritüeller**

Batı Avrupa'da Orta çağ 'da gemi yapımı ve deniz yolculukları, özellikle Hristiyan inançları ile iç içe geçmişti. Hristiyanlık, gemi yapımı sürecinde ve denize açılmadan önceki ritüellerde belirleyici bir rol oynamıştır. Batı Avrupa'daki denizcilik, daha çok ticaret, askeri seferler ve keşifler amacını güderken, denizciler de gemi inşa ederken ve yolculuğa çıkarken Hristiyanlık inançları doğrultusunda çeşitli dini ritüelleri yerine getirirlerdi.

- **Denize Açılmadan Önce Dua ve Korunma**

Batı Avrupa'da, gemiye binmeden önce yapılan dua ve ritüeller, deniz yolculuklarında denizcilerin güvenliğini sağlamak amacı taşırdı. Hristiyanlar, gemiye binmeden önce dua eder, Tanrı'dan yolculuk boyunca korunma dilerlerdi. Bu dua, aynı zamanda Tanrı'nın geminin güvenliğini sağlamak ve denizdeki tehlikelerden korunmak için yapılan bir başvuru olarak kabul

edilirdi. Hristiyanlar, yolculuklarına çıkmadan önce Tanrı'nın adını anar, gemiyi Tanrı'ya teslim ederdi. Özellikle Papa tarafından onaylanan ritüellerde, gemiler ve denizciler için özel olarak hazırlanan dua kitapları kullanılırdı.

- **Gemi ve Kutsal Koruma**

Batı Avrupa'da gemiler, Tanrı'nın koruması altında olduğuna inanılırdı. Bu, geminin her kısmına yapılan dini uygulamalarla sağlanmaya çalışılırdı. Gemiye binerken ya da gemiye yaklaşırken Hristiyanlar, Allah'a dua eder, denizdeki tüm tehlikelerden korunmayı talep ederlerdi. Bunun yanı sıra, geminin baş tarafına veya diğer önemli alanlarına Kutsal Kitap'tan bölümler yazılır veya kutsal simgeler yerleştirilirdi.

Orta çağ Batı Avrupa'sında, gemi yapımında kullanılan ağaçlar, denizciler için kutsal sayılırdı. Geminin yapımında kullanılan ağaçlar ve malzemeler, Tanrı'nın isteğiyle doğru şekilde seçilir, bu süreçte dualar edilir ve denizcilerin güvenliği için Tanrı'dan yardım dilenir.

Ayrıca, gemi yapımında, Hristiyan ikonografisi ve sembolizmi de önemli bir yer tutardı.

- **Hac Yolculuğu ve Deniz Yolculukları**

Batı Avrupa'da deniz yolculukları, özellikle Hristiyanların kutsal yerlere yaptığı hac yolculuklarıyla önemli bir dini bağa sahiptir. Hristiyanlar, Roma'ya, Kudüs'e veya Santiago de Compostela'ya yapılan kutsal yolculuklar sırasında deniz yolculukları yapar ve bu yolculuklarda da çeşitli dini ritüelleri yerine getirirlerdi. Hac yolculuğunda, gemiye binerken özel dualar okunur, geminin Tanrı tarafından korunduğuna dair güvence sağlanır ve yolculuk sırasında dinsel ibadetler yapılırdı. Ayrıca, gemiler bazen hacıların ruhlarının Tanrı'ya doğru ilerlemesini simgeleyen kutsal taşıyıcılar olarak kabul edilirdi.

4.2. Grafik Tasarımda Gemi

Orta çağ boyunca grafik tasarım, özellikle dini etkilerle şekillenmiştir. Grafik tasarım, kutsal metinlerin görselleştirilmesi, ahlaki değerlerin yayılması ve dini mesajların iletilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde grafik tasarım, detaylara ve sembollere dayalı, zengin bir estetik anlayışı ile gelişmiştir. Özellikle el yazmalarında ve dini süslemelerde kullanılan grafik tasarım unsurları, el işçiliğinin inceliklerini ve sanatsal sembolizmi barındırır (Harthan, 1977).

Orta çağ grafik tasarımında kullanılan figürler ve motifler, çoğunlukla stilize ve soyutlanmış formlar içerir. Bu dönemde doğrudan gerçekçi tasvirlerden çok, sembolik bir anlatım tercih edilmiştir. Grafik tasarımın ana unsurlarından olan çizgi, desen ve kompozisyon, oldukça ayrıntılı ve sistematik bir yapıya sahiptir. Özellikle İrlanda ve İngiltere'deki "İncil İllüstrasyonları" gibi el yazması örneklerinde görülen karmaşık motifler, bu dönemin detaycılığını ve sanatsal sembolizmini gösterir (Alexander, 1978).



Şekil 62: Lindisfarne İncilleri İllüstrasyonu

Kaynak: İngiltere. (715-720). Hristiyan motifleriyle bezeli bir tasarım incil [El yazması]. *British Library*. <https://www.bl.uk/>

Vikingler, denizcilik ve savaşçılık kültürleriyle öne çıkan bir toplum oldukları için gemi, Vikingler için yalnızca bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda kültürel ve dini bir sembol olarak da önemli bir yere sahiptir. Viking sanatında gemi, güç, koruma ve öteki dünyaya geçişin bir simgesi olarak betimlenmiştir. Viking gemileri, aynı zamanda mezar eşyası olarak kullanılan birer geçiş aracı olarak da düşünülmüş; ölen kişinin ruhunun öbür dünyaya bu gemilerle taşınacağına inanılmıştır (Fitzhugh ve Ward, 2000).

Viking gemi tasarımlarında "Longship" ve "Dragonship" gibi modeller sıkça kullanılmıştır. Bu gemilerin baş kısımlarında ejderha, yılan ya da kurt başı gibi korkutucu figürler bulunur; bu tasarımlar düşmanları korkutmayı ve geminin kutsal bir güçle donatıldığını vurgulamayı amaçlar. Viking gemileri genellikle ahşap oymalarla süslenmiş ve bu oymalar, geminin koruyucu bir sembol olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu tarz süslemeler, grafik tasarım açısından detaylı bir biçim dili yaratmakta ve izleyiciye güç temalı bir estetik sunmaktadır (Graham-Campbell, 2013). Viking gemilerinde renk kullanımı, doğal tonlar ve sınırlı parlaklıkla karakterize edilmiştir. Ahşap renginde bırakılan gemiler, belirli durumlarda savaş veya tören için kırmızı ve siyah gibi renklerle süslenirdi. Bu renklerin kullanımı, gemiye güçlü ve etkileyici bir görünüm kazandırırken, kırmızı güç ve kanı, siyah ise düşmana korku salmayı simgelemekteydi. Viking gemilerinin oyma süslemelerinde ise doğal ahşap tonlarına ek olarak mavi, yeşil ve kahverengi gibi tonlar göze çarpar; bu tonlar doğaya ve deniz kültürüne yakınlığı ifade eder (Price, 2015).

Viking sanatının grafik tasarımda önemli örneklerinden biri, Norveç'teki *Oseberg Gemi Mezarı* gibi eserlerde görülen ahşap oymacılığıdır. Bu gemi süslemeleri, karmaşık desenlerle oyulmuş, simetrik ve güçlü motiflerle süslenmiştir. Ayrıca, taş anıtlarda bulunan runik yazılar, Vikinglerin grafik tasarım anlayışını yansıtır. Bu yazılarda kullanılan semboller, Viking kültüründeki mitolojik temaları ve doğaüstü varlıkları anlatır (Williams, 2010).



Şekil 63: Oseberg Gemisi İşlemeleri

Kaynak: Viking Gemi Müzesi. (2010). Oseberg gemi baş bölüm işlemeleri, ahşap oyma [İşleme]. *Vikingtidsmuseet*. <https://www.vikingtidsmuseet.no/english/>

Orta çağ İslam sanatı, bilim, keşif ve denizcilik kültürünün geliştiği bir dönemi yansıtır. İslam dünyasında gemi, bilimsel haritalar ve coğrafi eserlerde sıklıkla yer alan bir figürdür. Gemi, Müslüman coğrafyacılar ve denizciler için ticaret ve kültürel etkileşim aracı olarak önem taşımıştır. Aynı zamanda, gemi sembolü, İslam kültüründe bilgiye yolculuk yapma, keşif ve ilim yolculuğunu ifade eden bir metafor olarak da kullanılmıştır (Soucek, 1992). Haritalarda ve el yazmalarında kullanılan gemi figürleri, bilimsel ilerleme ve dünya keşfinin önemini simgeler.

İslam sanatında gemi tasarımları, daha soyut ve stilize edilmiş bir tarzda çizilmiştir. Haritalarda ve denizcilik el yazmalarında kullanılan gemi figürleri, minimal çizgiler ve sade bir formda tasvir edilmiştir. Bu gemiler genellikle yan profilden, yelkenleri ve direkleri abartısız biçimde gösterilerek sunulur. İslam sanatında gemi illüstrasyonları, estetik bir dengeye vurgu yapar ve izleyiciye denizin genişliğini ve bilinmeyi keşfetme arzusunu hissettirir. Stilize ve soyut biçimler, gemiyi doğrudan simgesel bir anlama büründürür (Harley & Woodward, 1992).

İslam sanatında renk, ruhani bir anlam taşır ve belirli sembollerle ilişkilendirilmiştir. Gemi tasarımlarında kullanılan mavi, yeşil ve turkuaz tonları, su ve gökyüzü ile bağlantılı renkler olup, İslam dünyasında huzur ve maneviyatı ifade eder. Denizcilik haritalarında ve kitap süslemelerinde gemi figürleri canlı fakat abartısız renklerle işlenmiştir. Mavi, bilgeliği ve suyun sakinliğini simgelerken; yeşil, cennet ile ilişkilendirilir ve huzuru ifade eder. Minyatürlerde bazen altın yıldız gibi süslemeler kullanılarak gemi, kutsal ve değerli bir figür olarak sunulmuştur. Bu renklerin kullanımı, İslam sanatının estetik bütünlüğünü sağlarken aynı zamanda izleyiciye derin anlamlar sunar (Blair & Bloom, 2003).

Orta çağ İslam grafik tasarımının en etkileyici örneklerinden biri *Kitab-ı Bahriye* gibi denizcilik eserlerinde bulunan haritalardır. Bu haritalarda denizler, kıyılar ve adalar stilize edilmiş bir grafik dil ile sunulmuş, renkler ve şekiller kullanılarak coğrafi bilgiler estetik bir anlatıya dönüştürülmüştür. Aynı zamanda İslam minyatür sanatı da grafik tasarım açısından önemli bir örnektir. *Şehname* minyatürleri, renk kullanımı, kompozisyon ve desen düzenlemesi açısından dikkat çekici bir grafik tasarım yaklaşımını yansıtır (Canby, 1993).



Şekil 64: İsfendiyar'ın Gürkser'i attan düşmesi

Kaynak: Şehname. (15. yüzyıl). Rustam, İsfandiyar'ın gözlerine çift uçlu bir okla ateş ediyor [El yazması]. Berlin Devlet Kütüphanesi. <https://www.berlin.de/stadtbibliothek-mitte/>



Şekil 65: Piri Reis Kitab-ı Bahriye

Kaynak: İstanbul. (2013). Murat Öneş tasarımı ile Kitap-ı Bahriye çizimleri. Venedik Pîri Reis, Kitâb-ı Bahriye (Kitap). İ.Ü. Nadir Eserler, Boyut Kitapevi. https://www.academia.edu/71056762/Piri_Reis_Kitab_Bahriye

Orta çağ Avrupa’sında gemi, Hristiyan ikonografisinde sıkça rastlanan bir metafordur. Kilise’nin topluluğu koruyan ve onları Tanrı’nın yolunda yönlendiren bir “kurtuluş aracı” olarak algılandığı bu dönemde, gemi figürü de kilisenin sembolü olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda gemi, özellikle Nuh’un Gemisi ve Hristiyanların kurtuluşunu simgeleyen bir sembol olarak resmedilmiştir (Panofsky, 1955). Gemi, Avrupa’daki dini resimlerde ve mimaride toplulukların birliğini temsil eden kutsal bir figür olarak gösterilir.

Orta çağ Avrupa sanatında gemi figürleri, kilise freskleri, el yazmaları ve mozaiklerde sıkça yer alır. Bu temsiller, genellikle yan profilden gösterilerek, geminin yelkenleri ve ahşap yapısı detaylandırılmıştır. Nuh’un Gemisi tasvirlerinde gemi biçimleri, ahşap ve yüksek yelkenler gibi unsurlarla öne çıkar. Bu detaylar, geminin sağlamlığını ve kutsallığını vurgulamak amacıyla tercih edilmiştir. Gemi tasarımlarında simetri ve detaylar öne çıkarak geminin su üstünde güçlü ve dengeli bir duruş sergilemesi sağlanmıştır (Hall, 1979).

Orta çağ Avrupa sanatında renkler sembolik anlamlarla kullanılmıştır. Gemi figürlerinde kullanılan mavi, Tanrı'nın koruyucu gücünü ve suyun derinliğini ifade ederken; altın ve kırmızı tonları, ilahi bir koruma ve kutsallık algısı yaratmak için tercih edilmiştir. El yazması İncil'lerde Nuh'un Gemisi gibi sahnelerde koyu mavi ve altın detaylar gemiyi kutsal bir alan olarak tasvir etmektedir. Bu renkler, dini anlamları pekiştirirken, grafiksel bir uyum ve görsellik sağlamak amacıyla özenle seçilmiştir (Gage, 1999).

Orta çağ Avrupa'sında üretilen el yazmaları, grafik tasarım açısından önemli örnekler sunar. Örneğin, *Lindisfarne İncil'i* ve *Book of Kells*, baş harf süslemeleri ve karmaşık motiflerle dikkat çeker. Bu eserlerde, ikonografi ve sembolik motifler bir araya getirilerek bir anlatı bütünlüğü oluşturulmuştur. Bu grafik süslemeler hem sanatsal hem de anlatısal değer taşır (Brown, 2003).



Şekil 66: Lindisfarne İncilleri İllüstrasyonu 2

Kaynak: İngiltere. (715-720). Hristiyan motifleriyle bezeli bir tasarım incil (El yazması). *British Library*. <https://www.bl.uk/>

Günümüzde ise;

Günümüzde kullanılan gemi figürlerinde renkler genellikle ulusal sembollere ya da geminin bağlı olduğu firma kimliğine uygun seçilir. Örneğin, beyaz ve mavi tonları denizin sakinliğini ifade ederken kırmızı ve siyah renkler gücü ve kararlılığı vurgular. Metal, cam elyafı ve kompozit malzemeler, figürlerin dayanıklılığı ve estetik görünümü artırmak için kullanılır. Paslanmaz çelik ve bronz gibi malzemeler, modern gemi figürlerine hem sağlamlık hem de zarafet kazandırır.

Modern gemi pruvalarında ve dekoratif unsurlarında sıkça görülen hayvan figürleri, genellikle gücü, çevikliği ve dayanıklılığı simgeler. Örneğin, Amerikan donanmasındaki bazı savaş gemilerinde kartal figürleri, ulusal sembollerle bağlantılıdır.

Sanatçılar, hayvan figürlerini hiperrealist tarzda ya da soyut formlarda tasarlayarak çağdaş estetik anlayışıyla buluşturur. Metal kabartmalar ve ışıklandırma efektleri bu tasarımlara modern bir dokunuş katar.



Şekil 67: USS Constitution Gemisi

Kaynak: Boston. (2013). USS Constitution, Old Ironsides olarak da bilinir, Amerika Birleşik Devletleri Donanması'na ait üç direkli, ahşap gövdeli ağır bir firkateyndir (Makale). https://ibiblio.org/anrs/docs/E/E3/nd_barbarywars_v02p03.pdf

- **Örnek:** "USS Constitution" gemisinin pruvasındaki kartal figürü hem tarihi hem de modern motifleri birleştiren bir örnektir (Fitzgerald, 2018, s. 34).

Günümüzde gemi figürleri, çoğu zaman minimalist ve geometrik şekillerde tasarlanır. Bu tasarımlar, gemilerin teknik işlevlerini tamamlar ve estetik bir değer katar. Sanatçılar, denizin dalgalı yapısını temsil eden kıvrımlı hatları veya modernizmin düz çizgilerini kullanır. Bu tür motifler genellikle yolcu gemilerinde ve yatlarda tercih edilir.

- **Örnek:** "Queen Mary 2" yolcu gemisinde kullanılan dalga motifleri, denizcilik geleneğini modern bir estetikle birleştirir.

Deniz canavarları, ejderhalar veya mitolojik varlıklar gibi figürler günümüzde kruvaziyer gemilerinin tematik dekorasyonlarında görülür. Bu figürler genellikle seyahate macera duygusu katmayı amaçlar. Sanatçılar, bu motifleri genellikle heykelsi veya dijital projeksiyonlar şeklinde sunar.

- **Örnek:** Norveçli sanatçı Lars Backer'in "Norwegian Bliss" kruvaziyer gemisi için tasarladığı ejderha ve deniz figürü, geminin dış yüzeyinde dramatik bir etki yaratır (Backer, 2021).

4.2.1. Sanatçılar ve Üslupları

- **Robert Wyland**

Norveçli sanatçı Robert Wyland, modern kruvaziyer gemilerinin dış dekorasyonunda deniz mitolojisini ve modern estetik anlayışını birleştirmesiyle tanınır.



Şekil 68: "Norwegian Bliss" Ve "Norwegian Joy" Gemileri

Kaynak: Norveç. (2019). Norwegian Bliss'in gövde sanatı deniz yaban hayatı sanatçısı Robert Wyland tarafından tasarlandı (Web sayfası). *Norwegian Cruise Line*. <https://www.ncl.com/fr/en/cruise-ship/bliss>

- **Jeff Koons**

Ünlü Amerikalı sanatçı Jeff Koons, lüks yatlarda figüratif ve pop-art temalı dekorasyonlar tasarlamıştır.

Eserleri: Koons'un "Guilty" adlı yatı için tasarladığı parlak renkli motifler, denizcilikte sanatsal yaratıcılığın bir örneğidir (Koons, 2015, s. 78).



Şekil 69: Jeff Koons- Guilty Gemisi

Kaynak: İstanbul. (2019). Kamufraj tekniği ile gemi dış yüzey tasarımı (Web sayfası). <https://www.jeffkoons.com/>

4.2.2. Günümüz Gemilerinde Figürlerin İşlevi ve Anlamı

- **Estetik:** Modern gemilerde figürler, geminin marka kimliğini ve estetik değerini artırır.
- **Kimlik:** Figürler, geminin ulusal ya da kurumsal kimliğini temsil eder.
- **Reklam:** Özellikle kruvaziyer gemilerde figürler, turistik cazibe yaratmak için kullanılır.
- **Anlam:** Geleneksel motiflerin modern yorumları, tarih ile güncel sanat anlayışını bir araya getirir. Figürler, denizcilik kültürünü yaşatmanın bir yolu olarak görülür.

Günümüzde gemi figürleri ve tasarımları hem geleneksel denizcilik motiflerini yaşatmak hem de çağdaş sanat anlayışını yansıtmak amacıyla kullanılır. Modern sanatçılar, teknolojinin sunduğu imkanları estetikle birleştirerek, gemilere sadece bir taşıma aracı olmanın ötesinde sanatsal bir değer kazandırır.

4.2.3. Gemi Figürleri ve Sembolizmi

Grafik tasarımda gemi figürleri genellikle şu temaları ifade etmek için kullanılır;

- **Keşif ve Macera:** Gemi, uzak topraklara yapılan yolculukların, yeni ufukların keşfinin simgesi olarak kabul edilir. Özellikle logolarda kullanılan gemi silüetleri, şirketlerin keşif ve yenilikçi yaklaşımlarını vurgular.
- **Güvenlik ve Dayanıklılık:** Gemi figürleri, denizcilik kültürünün sağlamlık ve güven unsurlarıyla ilişkilendirilir. Bankacılık veya sigorta şirketleri gibi sektörlerde güveni temsil etmek için tercih edilir.
- **Tarih ve Kültür:** Geleneksel gemi figürleri, tarihi anımsatır ve özellikle müze, denizcilik temalı etkinlikler ya da kültürel miras projelerinde kullanılır.

4.2.4. Grafik Tasarımda Kullanılan Teknikler

- **Minimalist Yaklaşım**

- **Örnek:** Modern logo tasarımlarında gemi silüetleri genellikle basit hatlarla ve az sayıda renk tonuyla sunulur.
- **Örnek:** UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bir gemi müzesi için tasarlanan minimalist logolar.



Şekil 70: Deniz Ticareti Tarihi Müzesi Logosu

Kaynak: Kuşadası. (2019). Kuşadası'nın tarihini ve deniz unsurlarını birleştiren logo tasarımı çalışması (Web sayfası). *Kuşadası Belediyesi*. <https://kusadasi.bel.tr/>

- **Soyut Figürasyon**

- **Özellikler:** Grafik tasarımda gemi figürleri, deniz dalgalarını veya yelkenleri temsil eden soyut formlarla tasarlanır.
- **Örnek:** "Sailing into Innovation" temalı poster tasarımlarında soyut geometrik figürlerin gemi formunda düzenlenmesi.



Şekil 71: Sailing into Innovation Poster

Kaynak: Spain. (2024). Deniz temalı stilize poster tasarımı (Web sayfası). *IAPCO*. <https://www.iapco.org/news/sailing-into-innovation-the-2024-ifes-world-summit-sets-course-for-change/>

- **Retro ve Vintage Stil**

- **Özellikler:** Geleneksel gemi tasarımlarını çağrıştıran el çizimi efektleri, retro renk paletleri ve dokulu yüzeyler kullanılır.
- **Örnek:** 19. yüzyıl ticaret gemilerini tasvir eden grafikler, özellikle restoran ya da kafe menüleri gibi tasarım projelerinde tercih edilir.

- **Fotoğraf Manipülasyonu**

- **Özellikler:** Tarihi gemilerin fotoğraflarına grafik efektler eklenerek çağdaş tasarımlar yaratılır.
- **Örnek:** Deniz müzeleri için poster tasarımlarında kullanılan manipüle edilmiş görseller.

- **Markalaşma ve Logo Tasarımı**

- **Örnek:** Hollanda merkezli bir lojistik şirketi için tasarlanan logo, gemi pruvasını simgeler ve şirketin global erişimini ifade eder.
Kramer, P. (2019). Corporate Identities in the Maritime Industry.



Şekil 72: FC Lojistik Logo Tasarımı

Kaynak: Türkiye. (2024). Deniz ulaşımıyla yaptığı işleri ve hızlı teslimatları bir arada anlatan, logo çalışması (Web sayfası). *FCL Lojistik*. <https://fclojistik.com/>

- **Afiş ve Dijital Sanat**

- **Örnek:** Bir yelken yarışını tanıtmak için hazırlanan afişlerde, gemi figürleri dalgalarla bütünleşmiş soyut grafiklerle sunulmuştur.
Taylor, J. (2022). Visual Storytelling in Maritime Graphics.



Şekil 73: Yelken ve Yat Yarış Afiş Tasarımı

Kaynak: Türkiye. (2022). Dijital afiş tasarımı (Web sayfası). *Türkiye Yelken Federasyonu*. <https://www.tyf.org.tr/duyurular/yaris/sahil-guvenlik-40-yil-yelken-kupasi-yarislari-duyurusu/254019/>

- **Web Tasarımı:**

- **Özellikler:** Gemi figürleri, gezinti barlarında veya ana sayfa arka planlarında kullanılan interaktif grafiklerle web tasarımlarına dahil edilir.
- **Örnek:** Lüks yat kiralama şirketlerinin web sitelerinde animasyonlu gemi figürleri.

4.2.5. Günümüz Sanatçıları ve Projeleri

- **Olivier Bruand:** Fransız grafik tasarımcı Olivier Bruand, gemi figürlerini modern minimalizmle buluşturur. Çalışmaları genellikle dijital platformlarda, logolar ve afişlerde öne çıkar.
- **Örnek:** Uluslararası Yelken Federasyonu için hazırlanan minimalist poster serisi.



Şekil 74: Uluslararası Yelken Yarışı Afiş Tasarımı

Kaynak: Fransa. (2025). Dijital afiş, minimal tasarım (Web sayfası). *World Sailing*. <https://www.sailing.org/events/>

- **Rong Pham:** Vietnam'lı sanatçı Rong Pham, gemi figürlerini ve denizcilik unsurlarını dijital kolajlarında işler.
- **Örnek:** "Atlantic Voyage" adlı grafik serisi, tarihi gemi figürleriyle soyut geometrik tasarımları bir araya getirir.



Şekil 75: Vietnam'lı sanatçı Rong Pham'ın Gemi Çalışması

Kaynak: Vietnam. (2023). İllüstrasyon ve kolaj tekniği birleşimi (Web sayfası). *Behance*. <https://www.behance.net/rongphamart>

- **Studio Afloat:** Deniz temalı tasarımlar üzerine uzmanlaşmış bu tasarım stüdyosu, gemi figürlerini kullanarak markalar için özgün görseller yaratır.

o **Örnek:** Lüks bir yat markası için tasarlanan logo ve afiş serisi.

Grafik tasarımda gemi ve gemi figürleri, tarihsel sembolizm ile modern estetik anlayışını bir araya getirir. Bu figürlerin kullanımı, markaların hikayelerini daha etkili bir şekilde iletmesine yardımcı olur. Günümüzde, denizcilik kültürüne dair geleneksel motifler, grafik tasarımcıların yenilikçi yaklaşımlarıyla çağdaş sanatın bir parçası haline gelmiştir.



4.3. Semiyotik de Gemi

Semiyotik, anlam ve işaret sistemlerini inceleyen bir bilim dalıdır. Temel olarak, semboller, işaretler, dil, işaretlerin ve sembollerin toplumdaki anlamlarını nasıl taşıdığını ve bu anlamların nasıl iletişim kurduğunu araştırır. Semiyotik, anlamın nasıl oluşturulduğunu ve algılandığını anlamaya çalışır ve bu süreçte işaretlerin (sözlü ya da sözsüz) ve sembollerin toplumlar ve kültürler arasında nasıl işlediğine dair teoriler geliştirir.

Semiyotik, kültürlerarası anlam farklarını, dilin ötesinde simgesel iletişimin nasıl gerçekleştiğini ve toplumsal yapıları çözümlemeye yardımcı olur. Bu bağlamda, semiyotik özellikle edebiyat, sanat, sosyoloji, psikoloji, medya çalışmaları ve iletişim alanlarında önemli bir yer tutar.

Semiyotikte gemi kavramı, farklı kültür ve dönemlerde çeşitli anlam katmanlarına sahip, çok boyutlu bir sembol olarak kabul edilir. Gemi hem fiziksel hem de metaforik anlamlarıyla, insanların doğayla, hayatla ve ölümle olan ilişkisini yansıtır. Farklı toplumlar ve inanç sistemlerinde gemi, yolculuk, koruma, bilgi aktarımı ve ruhsal geçiş gibi çeşitli sembolik değerler taşır. Gemi, yalnızca bir ulaşım aracı değil; aynı zamanda toplulukları, inançları, kimlikleri ve geçiş süreçlerini temsil eden güçlü bir kültürel ve simgesel unsurdur.

Gemi ve Yolculuk sembolizmi olarak bakıldığında;

Gemiler, ilk olarak seyahat ve keşifle ilişkilendirildiğinden, birçok kültürde yolculuğun, bilinmeyene yapılan bir keşfin, yeniliklerin ve değişimin sembolü olarak kabul edilir. Bu bağlamda, gemi yolculukları, bireyin ya da bir toplumun yeni keşifler peşinde gittiği süreci temsil eder. Semiyotik olarak yolculuk, gemi aracılığıyla bireyin hayatın farklı aşamalarını geçmesini, fiziksel ve ruhsal gelişimini de simgeler. Örneğin, Antik Yunan'da gemi, Tanrı Poseidon'un koruması altındaki bir seyahat aracıyken, Orta çağ Hristiyan ikonografisinde Nuh'un Gemisi, inananları koruyan ve kurtuluşu simgeleyen bir figür olarak görülmüştür (Panofsky, 1955).



Şekil 76: The Return Of Neptune

Kaynak: Copley, J. S. (1751). Neptün'ü ve maiyetini tasvir eden yağlı boya çalışma [Yağlı boya tablo]. *Metropolitan Museum of Art*. <https://artsandculture.google.com/asset/the-return-of-neptune/4AFy05FZgTyduQ?hl=tr>

Gemi Koruma ve Topluluk sembolizmi olarak bakıldığında;

Orta çağ Avrupa'sında, özellikle Hristiyanlık bağlamında gemi, kiliseyi ve koruma altındaki cemaat topluluğunu simgeler. Nuh'un Gemisi örneği bu sembolizmi taşır; Tanrı'nın seçtiği insanları koruyan bir araç olarak, cemaatin tehlikelerden korunarak Tanrı'nın yolunda ilerleyişini temsil eder (Hall, 1979). Gemi, burada sadece fiziksel bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda kutsal bir barınağı, korunan bir topluluğu ve Tanrı'nın elindeki bir kurtuluş aracını ifade eder. Aynı zamanda Hristiyan ikonografisinde kilisenin dünya üzerinde varlığını sürdüren gemiye benzetilmesi, gemiyi koruma ve dayanışma sembolü haline getirir.

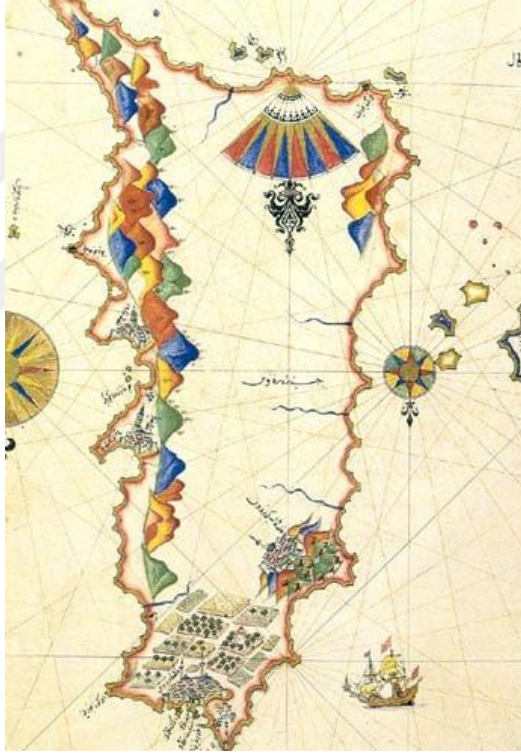
Gemi ve Ruhsal Geçiş sembolizmi olarak bakıldığında;

Çeşitli kültürlerde, gemi ruhsal geçişi simgeleyen bir semboldür. Özellikle Viking kültüründe gemi, ölümden sonraki yaşama geçişi temsil eder. Ölen bir kişinin gemiyle gömülmesi, ruhun öteki dünyaya taşındığı inancını yansıtır ve gemi, bu dünyadan bir sonraki dünyaya yapılan yolculuğun bir aracı olarak kabul edilir (Fitzhugh & Ward, 2000). Viking gemi mezarları, kişinin savaşçı kimliğini ve güçlerini öteki dünyada da sürdüreceği anlamına gelir ve bu mezarların şekli, desenleri ve süslemeleri, bu geçişin anlamını daha da güçlendirir.

Gemi, burada bir geçişin simgesi olarak yeniden hayat bulur ve ölen bireyin toplumda üstlendiği rolün sembolik bir yansıması olarak kültürel hafızada yer alır.

Gemi ve Bilgi sembolizmi olarak bakıldığında;

İslam sanatında ve kültüründe gemi, bilgi aktarımının ve keşfin bir aracı olarak da önemli bir yere sahiptir. İslam coğrafyacıları ve bilim insanları için gemi, yalnızca denizlerde bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda ilmin ve bilimsel keşfin sembolüdür. Bu bağlamda gemi, İslam medeniyetinde bilgiye yapılan yolculuğu, coğrafi keşifleri ve kültürler arası etkileşimi temsil eder (Soucek, 1992). İslam bilimsel haritalarında gemi, insanların bilgiye ve bilinmeyene olan arzusunu ve kültürel birikimlerini aktarabilme yeteneklerini simgeler.



Şekil 77: Piri Reis, Kitab-ı Bahriye- Rodos Adası,

Kaynak: İstanbul. (1526). Kitab-ı Bahriye'nin ilk versiyonu, Rodos'un fethi hakkında tavsiyeler içeriyordu (El yazması). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi*.
<https://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/arama/kitap-%C4%B1%20bahriye>

Gemi ve Renk sembolizmi olarak bakıldığında;

Orta çağ'da gemi tasarımlarında kullanılan renkler de semiyotik açıdan farklı anlamlar taşır. Orta çağ Avrupa'sında dini sembollerle kullanılan mavi ve altın tonları, gemilerin kutsallığını ve koruyuculuğunu simgeler. Viking kültüründe

kullanılan kırmızı renk, gemilerin savaşçı ruhunu ve gücünü simgelerken, İslam haritalarında gemi tasvirlerinde yeşil ve mavi tonları, cennet, bilgelik ve huzur gibi metafiziksel anlamları barındırır (Gage, 1999).

Konuyu derinlemesine incelemek gerekirse;

Viking kültüründe gemi, en önemli sembolik figürlerden biridir ve güç, koruma ve ölümden sonraki yaşamla ilişkilendirilmiştir. Viking gemileri, özellikle mezar gemileri olarak kullanılmış ve ölümden sonra ruhun öteki dünyaya geçişini temsil eden bir sembol olarak görülmüştür (Fitzhugh & Ward, 2000). Vikingler için gemi hem fiziksel hem de ruhsal bir yolculuk aracı olarak kabul edilmiştir. Viking sanatında bu gemiler, sembolik olarak toplumun değerlerini ve inançlarını yansıtır ve ölümden sonraki yaşam kavramını simgeler.

Viking sanatı, doğaya olan güçlü bağı yansıtan motifler içerir. Hayvan figürleri, ejderha, yılan gibi semboller, Viking gemilerinde ve süslemelerinde sıkça görülür ve savaşçı ruhu ile koruma işlevini sembolize eder. Örneğin, Viking gemilerinin baş kısmında yer alan ejderha figürü, düşmanları korkutmak ve gemiyi korumak için kullanılan bir semboldür (Graham-Campbell, 2013). Bu motifler, Viking kültüründe cesaret, güç ve korkusuzluğu temsil eder. Ayrıca, mezar taşları ve duvar süslemelerinde görülen runik yazılar, mitolojik ve dini anlamları temsil eden sembollerle işlenmiştir.

Viking sanatında renk kullanımı, doğal tonlarla sınırlıdır. Kahverengi, siyah ve kırmızı gibi renkler, ahşap ve metal işçiliklerinde sıkça kullanılmıştır. Kırmızı, savaş ve gücü simgelerken siyah, korku ve ölüm temalarını temsil eder. Vikingler, doğal materyallere sadık kalmayı tercih etmişlerdir, bu yüzden renk paletleri sınırlıdır ancak sembolik anlamları güçlüdür (Price, 2015). Bu renkler, Viking toplumunun doğaya olan bağı ve savaşçı kimliğiyle uyumludur.

Orta çağ İslam sanatında gemi, yalnızca bir ulaşım aracı değil aynı zamanda bilgi ve keşif metaforu olarak kabul edilmiştir. İslam kültüründe gemi, denizcilik keşiflerini ve ticareti simgelediği kadar, insanın bilgiye olan yolculuğunu da sembolize eder (Soucek, 1992). Bu bağlamda, İslam bilimsel haritalarında ve coğrafi yazmalarda

gemi sembolleri, genellikle bilimsel ilerlemenin bir ifadesi olarak kullanılmıştır. Bilhassa İslam coğrafyacılarının haritalarında gemi figürleri, insanın hem fiziksel hem de entelektüel bir yolculuğunu temsil eder.

İslam sanatı, figüratif tasvirlerden ziyade soyut ve geometrik desenlere yoğunlaşmıştır. Bu motifler, sonsuzluk, Tanrı'nın birliği ve düzen gibi kavramları sembolize eder. Özellikle İslam mimarisi ve kitap sanatında yer alan desenler, sonsuz bir düzeni ifade eden karmaşık geometrik şekillerden oluşur (Grabar, 1984). Bu desenler, İslam'ın birliği ve evrensel düzenini sembolize eden, Tanrı'nın yaratılıştaki düzenini ifade eden anlamlar taşır. Kaligrafi, İslam sanatında merkezi bir sembol olarak kutsal metinleri görselleştirirken, estetik bir denge kurar ve ilahi mesajı daha anlamlı bir hale getirir.

İslam sanatı, renklerin sembolik anlamlarıyla ruhani bir deneyim yaratma amacındadır. Mavi, suyun derinliği ve bilgelik anlamına gelirken, yeşil ise cennet ve huzur ile ilişkilidir. Altın yıldız gibi renkler, el yazmalarında ilahi bir gücü sembolize etmek için kullanılır (Blair & Bloom, 2003). Renklerin bu sembolik anlamları, İslam kültürünün dini ve kültürel anlatılarıyla uyum içinde izleyiciye anlam katmaktadır. Özellikle İslam sanatında kullanılan bu renkler, grafik tasarım açısından izleyiciye derin ve manevi bir mesaj sunar.

Orta çağ Avrupa'sında gemi, Hristiyanlık ikonografisinde kilisenin koruyucu yapısını ve Tanrı'nın kurtuluşuna giden yolu simgeleyen bir metafor olarak sıkça kullanılmıştır. Nuh'un Gemisi, dini metinlerde sıkça betimlenir ve kilisenin, müminleri tehlikelerden koruyan bir yapı olarak algılanmasına dayanır. Geminin suyun üzerinde güvenle yol alması, Tanrı'nın himayesindeki bir topluluğun sıkıntılardan arınmış olarak yol almasını simgeler (Panofsky, 1955). Bu figür, el yazmalarında ve kilise duvarlarındaki fresklerde kutsal bir imge olarak temsil edilmiştir. Semiyotik olarak, gemi sembolü topluluğu ve birliktelik idealini vurgularken aynı zamanda Tanrı'nın koruyucu kollarına bir çağrışım yapar.

Orta çağ Avrupa'sında grafik tasarımda kullanılan motifler, genellikle dini ve mitolojik figürlerle doludur. Haç, melek figürleri, aslan gibi semboller, metinlerde ve kiliselerde sıklıkla yer alır. Bu figürlerin çoğu, güç, ilahi bilgelik ve kutsal koruma gibi anlamları taşır ve sembol olarak Tanrı'nın bu özelliklerini izleyicilere aktarır (Hall, 1979). Özellikle baş harf süslemelerinde kullanılan zengin süsleme motifleri, kutsal metinleri onurlandırma ve görselliği artırma amacı güder. El yazmalarında baş harflerin etrafına yerleştirilen sahneler, Hristiyanlık mitolojisine atıfta bulunarak kutsal anlatıyı daha da güçlendirir.

Orta çağ Avrupa'sında renklerin güçlü sembolik anlamları vardır. Mavi, Tanrı'nın koruyuculuğunu ve göksel gücü simgelerken, kırmızı ise İsa'nın çilesini ve kanını ifade eder. Altın ve sarı tonları, Tanrı'nın ışığını ve kutsallığı temsil eder ve genellikle el yazmalarında, özellikle İncil süslemelerinde sıklıkla kullanılır (Gage, 1999). Renklerin bu sembolik anlamları, grafik tasarım ve görsel anlatım açısından izleyicinin dini duygularını harekete geçiren, ruhani bir deneyim sunar.

4.3.1. Ferdinand de Saussure ve Gösterge Teorisi

Saussure'ün gösterge teorisine göre, işaretler iki bileşenden oluşur:

- **Gösteren (Signifier):** İşaretin fiziksel biçimi ya da duyularla algılanabilen yönü.
- **Gösterilen (Signified):** Bu fiziksel biçimin zihinde oluşturduğu kavram ya da anlam.

Gemi sembolü üzerinden düşünersek, geminin fiziksel görünümü "gösteren"dir; bir ulaşım aracı, yelken ya da ahşap bir yapı olarak algılanabilir. Ancak bu fiziksel formun ötesinde, "gösterilen" tarafında yolculuk, keşif, koruma ya da ruhsal geçiş gibi kavramlar bulunur. Saussure'ün teorisi, geminin yalnızca bir fiziksel nesne olmadığını, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bağlamlarda değişen anlamlar taşıdığını ifade eder (Saussure, 1916).

4.3.2. Roland Barthes ve Mit Çözümlemesi

Barthes, Saussure'ün temellerini alarak semiyotik analizi kültürel mitlere genişletmiştir. Ona göre mitler, toplumsal değerlerin işaretler aracılığıyla doğal ve kaçınılmaz gösterildiği anlatılardır. Barthes'ın bu yaklaşımı, gemi figürünün, farklı kültürlerdeki mitolojik ve ideolojik anlamlarını incelemek için kullanışlıdır. Örneğin:

- **Hristiyanlıkta Nuh'un Gemisi:** Barthes'ın kavramıyla bir "mit"tir, çünkü yalnızca bir gemi değil, aynı zamanda Tanrı'nın kurtarıcılığı ve toplulukların korunmasını sembolize eder. Bu bağlamda, gemi, dinsel bir mit aracılığıyla kutsal bir işlev kazanır (Barthes, 1957).
- **Vikinglerde Gemi:** Öteki dünyaya geçişin bir sembolüdür ve ölümden sonraki yaşam hakkındaki ideolojik bir anlatıyı yansıtır. Bu mit, Viking toplumunun ölüm anlayışını ve savaşçı kimliğini temsil eder (Fitzhugh & Ward, 2000).

4.3.3. Gemi Sembolizminin Semiyotik Analizi

- **Yolculuk ve Keşif**
 - **Saussure'ün Perspektifi:** Gemi, gösteren olarak yelkenli bir yapı olsa da gösterilen düzlemde yolculuk, keşif ve bilinmeyene açılmayı temsil eder. Bu anlam, her toplumun gemiyi nasıl kullandığına bağlı olarak değişir.
 - **Barthes'ın Perspektifi:** Yolculuk teması, modern zamanlarda ilerleme ve bireysel gelişim mitleriyle ilişkilendirilir. Örneğin, 16. yüzyılda okyanusları aşan keşif gemileri, modernizmin doğuşunu destekleyen bir mitin parçasıdır.
- **Koruma ve Topluluk**
 - **Saussure:** Gösteren olarak Nuh'un Gemisi, gösterilen düzlemde bir koruma ve kurtuluş sembolüdür. Bu, dini metinlerdeki bağlamına göre anlam kazanır.
 - **Barthes:** Bu gemi, aynı zamanda Hristiyan topluluklarının dayanışma ve kurtuluş mitini ifade eder. Mitolojik anlatılar, gemiyi kutsal bir figüre dönüştürür.

- **Ruhsal Geçiş**

- **Saussure:** Viking gemilerinde gösteren, geminin fiziksel formudur; gösterilen ise ruhsal geçişin anlamıdır. Bu anlam, Vikinglerin lme dair inanç sistemlerinden kaynaklanır.

- **Barthes:** Viking gemisi, ölümden sonra yaşam ve savaşçı değerleri yücelten bir mit yaratır. Bu mit, toplumun kolektif belleğinde önemli bir yer tutar.

- **Bilgi ve Keşif**

- **Saussure:** İşlam haritalarında gemi figürü, fiziksel bir araç olarak gösteren, bilgi ve bilimsel keşifleri temsil eden bir gösterilendir.

- **Barthes:** Gemi, bilginin ulaşılabilirliği ve İşlam'ın bilimsel ilerlemelerle ilişkilendirilmesi üzerinden bir kültürel mit oluşturur.

4.4. Grafik Tasarım ve Semiyotik Açidan Gemilerin Karşılaştırılması

Semiyotikte gemi tasviri ile grafik tasarımdaki gemi tasviri, farklı bağlamlarda ele alınsa da benzer temel öğelerden yararlanır. Semiyotik, bir sembol olarak geminin derin anlamlarını ve kültürel bağlamını incelemeye odaklanırken; grafik tasarım, izleyiciyi etkilemek ve belirli bir mesajı görsel öğelerle iletmek amacıyla gemi figürünü kompozisyona dahil eder. Semiyotik açıdan gemi, çoğunlukla yolculuk, koruma, bilgelik, geçiş gibi kültürel ve ruhsal temaları ifade ederken, grafik tasarımda ise iletişim, estetik ve izleyici üzerinde etki yaratma ön plandadır.

- **Anlam ve Amaç Olarak Karşılaştırılması;**

- **Semiyotik:** Semiyotik, gemiyi bir sembol olarak inceler ve kültürel, tarihsel ya da dinsel bağlamda taşıdığı anlamları çözümler. Örneğin, gemi bazen bir kurtuluş aracını simgeler (Nuh'un Gemisi), bazen de ölümden sonra yaşam ya da ruhsal geçişi temsil eder (Viking gemi mezarları). Bu tür anlamlar, izleyicinin kültürel bilgisine bağlı olarak gelişir ve her kültürde farklı anlamlar taşır (Hall, 1979).
- **Grafik Tasarım:** Grafik tasarımda gemi tasvirleri, görsel anlatımı zenginleştirme, belirli bir fikri ya da duygu durumunu aktarma amacı güder. Örneğin, bir poster ya da logo tasarımında kullanılan gemi, bir markanın maceracı ruhunu, keşif odaklı yaklaşımını veya güvenilirliğini sembolize edebilir. Grafik tasarımda gemi figürü çoğunlukla iletişim odaklıdır ve izleyiciye hızlı bir mesaj iletmek için stilize edilir.

- **Renk Kullanımı Olarak Karşılaştırılması;**

- **Semiyotik:** Semiyotikte renkler, genellikle kültürel ya da dini bir bağlama göre yorumlanır. Örneğin, Orta çağ Avrupa'sında mavi renk gemilerde koruyuculuğu ve kutsallığı simgelerken, İslam sanatında yeşil, bilgelik ve cennetle ilişkilendirilir. Viking sanatında kırmızı, cesareti simgeler (Gage, 1999). Renkler, toplumun gemiye yüklediği sembolik değerleri yansıtmaya işlevi görür ve kültürel anlam taşıyan bu renkler, geminin kendisine anlam yükler.

- **Grafik Tasarım:** Grafik tasarımda renkler, çoğunlukla izleyiciye hızlı bir mesaj iletmek ve duygusal bir etki yaratmak amacıyla kullanılır. Renk seçimleri, kültürel anlamların yanı sıra marka kimliği, uyum ve estetik gibi öğelere göre belirlenir. Örneğin, bir seyahat firmasının logosunda kullanılan mavi bir gemi, güven ve huzur algısını pekiştirmeyi hedeflerken; kırmızı renk, bir ürünün macera ve enerji temalarını destekler.

- **Biçim ve Stilizasyon Olarak Karşılaştırılması;**

- **Semiyotik:** Semiyotik açıdan geminin biçimi, dönemin estetik anlayışı ve inançlarına göre şekillenir. Örneğin, Viking gemilerinde ejderha başı gibi motiflerin kullanılması, gemiyi hem koruyucu hem de korkutucu bir sembol haline getirir. İslam sanatı gibi figüratif tasvirlerin daha soyut ve sembolik olarak ifade edildiği kültürlerde, gemi tasvirleri de soyut şekillerle simgeleştirilebilir (Soucek, 1992).

- **Grafik Tasarım:** Grafik tasarımda gemi figürü stilize edilerek daha yalın, anlaşılır ve etkileyici hale getirilir. Detaylardan arındırılan gemi sembolleri, izleyicinin dikkati dağılmadan ana mesajı anlamasına yardımcı olur. Örneğin, minimalist bir logoda gemi sadece birkaç çizgi ve simgeyle gösterilebilir, bu da onun modern ve yenilikçi bir imaj yaratmasını sağlar.

- **Kültürel ve Evrensel İletişim Olarak Karşılaştırılması;**

- **Semiyotik:** Semiyotik, geminin toplumların kolektif hafızasında nasıl bir yere sahip olduğunu inceleyerek kültürel bağlamı vurgular. Geminin Avrupa’da, İslam kültüründe ya da Viking toplumlarında farklı şekillerde simgeleşmesi, her toplumun kendine özgü değerleri ve inanç sistemleri ile doğrudan ilişkilidir (Grabar, 1984). Gemi, bu bağlamda kültürel bir işarete dönüşür ve toplumun değerlerini yansıtır.

- **Grafik Tasarım:** Grafik tasarımda ise gemi figürü, kültürel bağlamın ötesine geçerek evrensel bir iletişim aracı olabilir. Modern grafik tasarım, kültürlerarası etkileşimi göz önünde bulundurarak, geniş bir izleyici kitlesine

hitap eden evrensel semboller oluşturma eğilimindedir. Örneğin, bir gemi sembolü yolculuk veya keşif gibi evrensel kavramları temsil edebilir ve bu nedenle çok farklı kültürlerden gelen insanlara hitap edebilir.

- **Hedef Kitleye Ulaşımı Olarak Karşılaştırılması;**

- **Semiyotik:** Semiyotik analizde geminin temsil ettiği anlam, izleyicinin kültürel ve tarihsel bilgisini varsayar ve bu bilgiyi dikkate alarak anlam yaratır. İzleyici, gemi sembolünü kendi kültürel arka planına göre yorumlayarak derin ve katmanlı bir anlam çıkarabilir.
- **Grafik Tasarım:** Grafik tasarımda izleyici, mesajı hızlı bir şekilde anlamalıdır; bu yüzden tasarım, minimal ve doğrudan bir mesaj içerir. Gemi tasvirleri, tüketiciye veya izleyiciye kolayca ulaşacak şekilde sadeleştirilir ve hedef kitle üzerinde olumlu bir izlenim yaratacak şekilde düzenlenir.

Semiyotikte gemi kavramı, bir sembol olarak derin anlamlar ve kültürel bağlamlar barındırırken, grafik tasarımda gemi figürü daha sade ve evrensel mesajlar vermek üzere stilize edilir. Semiyotik gemiyi toplumların tarihsel ve kültürel anlamda yüklediği anlamlarla incelerken, grafik tasarım gemi figürünü izleyiciye estetik ve anlamlı bir mesaj iletmek için kullanır. Her iki alanda da gemi figürü, amaç ve bağlama göre farklı anlamlar taşısa da her iki disiplinde de geminin güçlü bir sembol olarak izleyici üzerinde derin bir etki bırakabileceği söylenebilir.

Tablo 2: Grafik Tasarım ve Semiyotik Açından Gemilerin Karşılaştırılması

KRİTER	SEMİYOTİK	GRAFİK TASARIM
ANLAM VE AMAÇ	Gemi, kültürel, tarihsel ve dinsel bağlamda sembolik anlamlar taşır. Nuh'un Gemisi: Kurtuluş, Viking gemi mezarları: Ruhsal geçiş (Hall, 1979).	Gemi, görsel anlatımı zenginleştirmek ve hızlı mesaj iletmek için kullanılır. Örneğin, bir markanın maceracı veya güvenilir yapısını ifade eder.
RENK KULLANIMI	Kültürel ve dini bağlama göre renkler sembolik anlam taşır. Orta çağ'da mavi: Koruma, İslam'da yeşil: Cennet, Vikinglerde kırmızı: Cesaret (Gage, 1999).	İzleyiciye hızlı mesaj iletmek ve duygusal etki yaratmak için renkler seçilir. Örneğin, mavi: Güven, huzur; kırmızı: Macera, enerji.
BİÇİM VE STİLİZASYON	Bişim, dönemin estetik anlayışı ve inançlarına göre şekillenir. Viking gemilerinde ejderha başı gibi motifler semboliktir (Soucek, 1992).	Gemi figürü stilize edilerek minimalist ve modern hale getirilir. Minimalist logolarda gemi birkaç çizgiyle gösterilebilir.
KÜLTÜREL VE EVRENSEL İLETİŞİM	Gemi, kültürel bağlamı yansıtarak kolektif hafızanın bir parçası olur. Avrupa, İslam ve Viking toplumlarında farklı anlamlar taşır (Grabar, 1984).	Evrensel bir iletişim aracı olarak kullanılabilir; yolculuk ve keşfi temsil eder. Kültürlerarası bir izleyici kitlesine hitap eden evrensel semboller oluşturur.
HEDEF KİTLEYE ULAŞIM	Anlam, izleyicinin kültürel ve tarihsel bilgisine dayanır. İzleyici, sembolü kendi kültürel bağlamına göre yorumlar.	Mesaj, izleyiciye hızlı ve doğrudan ulaşır; tasarım sadeleştirilir. Gemi figürü tüketiciye olumlu bir izlenim bırakacak şekilde tasarlanır.

Kaynak: “Yazarın kendisi tarafından oluşturulmuştur.”

4.5. Orta Çağ Döneminden Günümüze Gemilerin Karşılaştırılması

Gemilerin tarihi, insanlığın teknolojik ilerlemesi, sanatsal ifadesi ve ticari gereksinimleri ile şekillenmiştir. Orta çağ'dan başlayarak günümüze kadar gemi tasarımında yaşanan gelişmeler, toplumların ekonomik, kültürel ve askeri ihtiyaçlarına yanıt veren şekilde gelişimlerine devam etmektedirler. **4.5.1.**

Orta Çağ'da Gemiler: Temellerin Atılması

Orta çağ boyunca gemiler, temel olarak ticaret ve askeri amaçlarla kullanılmıştır. Avrupa'da Viking uzun gemileri (longships), Akdeniz'de ise Bizans ve İslam donanmalarının kullandığı dhow ve galley tipi gemiler yaygındır. Viking gemilerindeki oymalar, genellikle mitolojik figürler ve hayvan motiflerinden oluşur. Bu dönemde ahşap, ana malzeme olarak tercih edilmiş; bağlantılar için demir çiviler ve bitkisel ipler kullanılmıştır (Fitzhugh & Ward, 2000).

İslam dünyasında gemi tasarımı, Hint ve Çin etkileriyle birleşerek ticaret gemilerinde daha geniş gövde tasarımlarını mümkün kılmıştır. 9. yüzyılda Basra Körfezi'nde kullanılan dhow tipi gemiler, aynı zamanda seramik ve süslemelerdeki geometrik desenlerle dikkat çeker (Hourani, 1995). Bu gemilerde yer alan küçük şiirsel yazılar ve hat sanatı, gemiciliğin estetik boyutunu ortaya koyar.

Orta çağ gemilerinin ön armaları, gemilerin kimliklerini ifade etmek ve denizcilerin manevi koruyucusu olarak kullanılırdı. Viking gemilerinde görülen ejderha başları, düşmanları korkutmak ve gemiyi kötü ruhlardan korumak amacıyla tasarlanmıştı. Bu figürler aynı zamanda dönemin oymacılık tekniklerini ve sanat anlayışını da yansıtır.

• Rönesans ve Erken Modern Dönem: Bilimsel ve Estetik Değişim

15. yüzyılda Avrupalıların keşif yolculuklarına başlamasıyla gemi teknolojisinde büyük yenilikler yaşanmıştır. Karavela (carrack) ve kalyon (galleon) tipi gemiler hem okyanus yolculuklarına uygunluk hem de askeri avantaj sağlayan tasarımlarıyla öne çıkar. Bu dönemde gemi figür başları, gemilerin kimliğini ve denizcilerin manevi koruyucusu olarak tasarlanmıştır. Örneğin, aslan başı veya deniz perisi figürleri yaygın olarak tercih edilmiştir (Hocker, 1995).

Sanatsal açıdan, gemilerin iç ve dış yapılarında oymacılık ve resim sanatına verilen önem artmıştır. İspanyol ve Portekiz gemilerinde, dini ikonografiyi yansıtan detaylı işlemler ve altın kaplamalar sıkça görülür. Özellikle Santa Maria gibi gemilerde bu motifler hem gemicilerin moralini yüksek tutma hem de gemilerin kutsanması için kullanılmıştır.

Bu dönemde gemilerin renk seçimleri, estetik ve işlevsel bir dengeyi temsil etmiştir. Kırmızı, mavi ve altın sarısı gibi renkler, genellikle gemilerin hem gücünü hem de ulusal kimliğini göstermek için kullanılmıştır. Ayrıca, suya dayanıklı boyalar, gemilerin dayanıklılığını artırmak için geliştirilmiştir.

- **Sanayi Devrimi ve Modernleşme**

18. ve 19. yüzyıllarda Sanayi Devrimi ile birlikte gemi yapımında demir ve çelik kullanımı artmış, buhar makineleri yelkenli sistemlerin yerini almaya başlamıştır. Bu dönemin gemileri, teknik olarak daha dayanıklı ve büyük miktarda yük taşıyabilecek kapasitededir. İngiltere'de inşa edilen SS Great Britain (1845), demir gövdesi ve pervaneli sistemiyle modern gemi yapımının öncüsü olarak kabul edilir (Marsden, 2003).



Şekil 78: İsambarð Kingdom Brunel'in Devrim Gemisi SS Great Britain

Kaynak: Londra. (2000). 1843'te Bristol'da suya indirilmesi [Web sayfası]. *SS Great Britain*. <https://www.ssgreatbritain.org/>

Sanatsal anlamda, figür başlarının kullanımı bu dönemde azalmaya başlasa da gemi isimlikleri ve armaları sanatsal detaylarla süslenmeye devam etmiştir. Ayrıca, gemilerin iç mekanlarında kullanılan ahşap işçiliği ve mobilyalar, Viktorya dönemi tasarım estetiğini yansıtmıştır. Örneğin, Cutty Sark gibi yelkenli gemilerin gövdesindeki dekoratif detaylar bu döneme özgüdür.

Sanayi Devrimi'nin teknik yenilikleri, gemilerin işlevsel tasarımında da köklü değişimlere yol açmıştır. Buharlı gemilerin geliştirilmesiyle birlikte, uzun mesafeli ticaret rotalarında daha hızlı ve güvenilir taşımacılık mümkün olmuştur. Aynı zamanda, buhar motorlarının tasarımındaki gelişmeler, daha büyük gemi inşasını olanaklı kılmıştır.



Şekil 79: İngiliz Gemisi Cutty Sark

Kaynak: Londra. (1869). Geminin baş kısmındaki süslemede yer alan karakter heykeltraş Fredrick Hellyer tarafından yapılmıştır ve elinde Meg adlı gri atın kuyruğu olan Nannie Dee yarı çıplak olarak resmedilmiştir (Web sayfası). *Royal Museums Greenwich*. <https://www.rmg.co.uk/cutty-sark>

20. ve 21. Yüzyılda Gemiler: Fonksiyonel ve Minimalist Tasarımlar

20. yüzyılın başlarından itibaren gemiler, estetikten ziyade işlevselliği ön planda tutacak şekilde tasarlanmaya başlanmıştır. Özellikle savaş gemileri ve ticari kargo gemilerinde aerodinamik tasarımlar ve radar sistemleri gibi teknolojiler kullanılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Liberty gemileri, seri üretim tekniklerinin uygulandığı ilk örneklerdir (Van der Vat, 1997).

Modern gemilerde, karbon fiber ve titanyum gibi hafif malzemeler tercih edilmektedir. Gemi tasarımında figür ve sanatsal motiflerin yerini, minimalist ve işlevsel tasarımlar almıştır. Ancak lüks yolcu gemilerinde (örneğin, Queen Mary 2), iç dekorasyonda klasik ahşap işçiliği ve modern sanat eserleri bir arada kullanılmaktadır. Öte yandan, gemilerin LED aydınlatmalarla desteklenmiş dış yapısı modern estetik anlayışın bir parçasıdır.

20. yüzyıldan itibaren gemilerin renk paleti, kamuflaj ve işlevsel estetik arasında bir dengeyi temsil etmeye başlamıştır. Askeri gemiler, düşük görünürlük sağlamak için gri ve mavi tonlarında boyanırken, yolcu gemileri beyaz ve parlak renklerle dikkat çekmektedir. Bu renk seçimi hem pratik hem de estetik ihtiyaçlara yanıt verir.

Tablo 3: Orta Çağ Döneminden Günümüze Gemilerin Karşılaştırılması

DÖNEM	TEKNİK ÖZELLİKLER	SANATSAL DETAYLAR	İŞLEV VE KULLANIM AMAÇLARI
ORTA ÇAĞ	Ahşap malzeme, ip bağlama teknikleri	Mitolojik ve tanrısal figürler, geometrik desenler	Ticaret ve savunma
RÖNESANS	Karavela ve kalyon tasarımı	Dini ikonografi, altın kaplama	Keşif ve askeri güç
SANAYİ DEVRİMİ	Demir ve çelik gövdeler, buhar motorları	Ahşap işçiliği, minimal figür başları	Uzun mesafeli ticarete uygun, sanayi taşımacılığı
MODERN DÖNEM	Karbon fiber ve radar sistemleri	Minimalist dış tasarım, modern iç dekor	Savaş, kargo, yolcu taşımacılığı

Kaynak: “Yazarın kendisi tarafından oluşturulmuştur.”

SONUÇ

Orta Çağ gemi sanatı, dönemin sosyal, kültürel ve dini değerlerini yansıtan önemli bir ifade biçimidir. Gemi tasarımlarında kullanılan figürler ve armalar, yalnızca estetik birer öge olarak değil, aynı zamanda sembolik bir iletişim aracı olarak da işlev görmüştür. Bu çalışmada, Orta Çağ'da gemi tasarımında kullanılan görsel unsurların semiyotik bir yaklaşımla incelenmesi, dönemin kültürel dokusunu anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

Gemi figürleri ve armaların tarihsel bağlamdaki önemi, farklı medeniyetlerin sanatsal ve kültürel etkilerini bir araya getirerek bir tür kültürel etkileşim alanı yaratmıştır. Örneğin, Viking gemilerindeki ejderha motifleri, gücü ve cesareti simgelerken, İslam medeniyetlerinde kullanılan geometrik desenler ve yazılar, ilahi düzenin bir yansıması olarak görülmüştür. Batı Avrupa gemilerinde ise dini semboller, gemi sahiplerinin sosyal statüsünü ve inançlarını vurgulamıştır.

Semiyotik analiz, gemi figürleri ve armaların anlam katmanlarını çözümlemek için güçlü bir yöntem sunar. Ferdinand de Saussure'ün gösterge teorisi ve Roland Barthes'ın mitolojiler yaklaşımı, bu analizde yol gösterici olmuştur. Gösterge sistemleri olarak gemi figürleri, dönemin toplumsal yapısını, güç dinamiklerini ve kültürel değerlerini yansıtan birer metin olarak değerlendirilebilir.

Örneğin, Viking gemilerinde bulunan ejderha figürleri, dönemin savaşçı ruhunu ve cesaret vurgusunu temsil ederken, İslam medeniyetlerinde yer alan kaligrafik süslemeler ve geometrik desenler, ilahi düzeni ve sonsuzluğu simgelemektedir. Batı Avrupa gemilerindeki dini ikonografiler ise toplumsal statüyü ve Tanrı'ya bağlılığı ifade etmektedir. Bu unsurlar, gemi tasarımının sadece estetik bir uğraş olmadığını, aynı zamanda birer kimlik ve iletişim aracı olduğunu göstermektedir.

Orta Çağ boyunca gemiler, sadece denizcilik araçları değil, aynı zamanda birer statü göstergesi ve sembol olarak görülmüştür. Gemi figürlerinde kullanılan semboller, toplumun hiyerarşik yapısını yansıtırken, aynı zamanda dönemin dini ve kültürel değerlerini de gözler önüne sermektedir.

Örneğin, Viking gemilerinde ejderhalar, gemi sahibinin cesaretini ve gücünü temsil

ederken, Batı Avrupa gemilerindeki Hristiyanlık temalı semboller, dini inancın ve sosyal statünün bir göstergesi olmuştur. İslam medeniyetlerine ait gemilerde ise geometrik desenler ve yazılar, ilahi düzeni ve sonsuzluğu simgelerken, aynı zamanda dönemin sanat anlayışını da yansıtmaktadır.

Bu semboller, yalnızca gemi sahiplerinin kişisel ifadelerini değil, aynı zamanda toplumun ortak değerlerini ve inançlarını da temsil etmektedir. Bu nedenle, gemi figürleri ve armaları, dönemin toplumsal yapısını anlamak için önemli bir araç olarak değerlendirilebilir.

Orta Çağ gemi sanatında kullanılan figür ve semboller, modern grafik tasarımda da ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Özellikle armaların tasarımında kullanılan simetrik düzen, tekrar eden motifler ve stilize edilmiş figürler, günümüzde marka tasarımı ve logolarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu figürlerin taşıdığı kültürel ve tarihi anlamlar, modern tasarımlara derinlik kazandırmaktadır.

Modern grafik tasarımda, Orta Çağ figürlerinden ilham alan tasarımlar, estetik değerlerin yanı sıra bir hikâye anlatma aracı olarak da öne çıkmaktadır. Örneğin, Viking motiflerinin güçlü ve cesur tasarımları, markaların kararlılık ve dayanıklılık gibi özelliklerini vurgulamak için kullanılmaktadır. Benzer şekilde, İslam sanatından esinlenen geometrik desenler, günümüzde minimalizm ve düzen kavramlarını temsil eden tasarımlarda tercih edilmektedir.

Bu çalışma, Orta Çağ gemi sanatının grafik tasarım açısından incelenmesi için bir başlangıç niteliği taşımaktadır. Gelecek çalışmalarda şu konuların ele alınması önerilmektedir:

- Orta Çağ gemi figürlerinin farklı coğrafyalardaki kullanım biçimlerinin karşılaştırmalı analizi.
- Modern grafik tasarımda Orta Çağ figürlerinin yeniden yorumlanması.
- Arkeolojik buluntuların dijital tasarım araçlarıyla yeniden görselleştirilmesi.
- Semiyotik analiz yöntemlerinin diğer tarihsel dönemlerdeki gemi tasarımlarına uygulanması.
- Gemi figürlerinin kültürel ve dini anlamlarının derinlemesine incelenerek bir katalog oluşturulması.

Bu bağlamda, Orta Çağ gemi sanatı, sadece tarihsel bir araştırma konusu değil, aynı zamanda günümüz tasarım dünyasına ilham veren zengin bir kaynak olarak

değerlendirilebilir. Gemi figürlerinin ve armalarının taşıdığı zengin anlamlar, bu alandaki akademik çalışmaları ve tasarım dünyasını beslemeye devam edecektir.

Orta Çağ gemi sanatının taşıdığı kültürel ve sanatsal miras, tarihsel bağlamının ötesine geçerek modern dünyada da varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmada incelenen semiyotik unsurlar, görsel tasarımın sadece estetik bir araç değil, aynı zamanda güçlü bir anlatım biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Gelecekte bu alanda yapılacak daha kapsamlı araştırmalar hem akademik literatüre hem de tasarım uygulamalarına değerli katkılar sağlayacaktır.

Bu sonuçlar ışığında, Orta Çağ gemi sanatı, sadece geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda modern tasarım dünyasına ilham veren bir miras olarak kabul edilmelidir. Grafik tasarımcılar, tarihsel unsurlardan ilham alarak yeni ve özgün tasarımlar oluşturabilirler. Ayrıca, bu alandaki çalışmalar, sanat tarihine ve kültürel mirasa yönelik farkındalığı artırabilir.

KAYNAKÇA

- Agibalova, E.-G., & Donskoy, O. (2017). *Orta çağ tarihi* (Çev. Çağdaş Sümer). Yordam Kitap.
- Allen, M. (2006). *Medieval heraldry and iconography in the sea*. Cambridge University Press.
- Andersson, H. (2000). *Birka: Viking Age trading centre*. Uppsala University Press.
- Anderson, R. C. (1945). Jal'ın 'Memoire No. 5' ve elyazması 'Fabbrica Di Galere'. *Denizcinin Aynası*, 31, 160-167.
- Badamo, H. A. (2011). *Image and community: Representations of military saints in the medieval eastern Mediterranean* (Yayınlanmamış doktora tezi). Michigan Üniversitesi, Sanat Tarihi, Michigan.
- Başegit, Y. (2008). *Türk-İslam seramiklerinin çağdaş seramik sanatına etki ve yansımaları* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Beydiz, M. G. (2016). *Mitolojiden sanata hayvan imgesi*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Beydiz, M. G. (2019). *Gemibaş figürleri*. Çizgi Kitabevi.
- Bill, J. (1997). *The Tune ship: The oldest of the Viking ships*. Viking Ship Museum Publications.
- Bloom, J. M., & Blair, S. S. (2009). *Rivers of paradise: Water in Islamic art and culture*. Yale University Press.
- Bloch, M. (1961). *The historian's craft* (P. Putnam, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1949).
- Bloch, M. (2014). *Feudal society*. Routledge.
- Chittick, W. C. (2020). *The Sufi path of love: The spiritual teachings of Rumi*. State University of New York Press.
- Christensen, A. E. (1997). *The Ladby ship*. National Museum of Denmark.
- Chartrand, R., Durham, M., Harrison, J., & Heath, D. (2020). *The Vikings*. Osprey Publishing.
- Crumlin-Pedersen, O. (1997). *Viking-age ships and shipbuilding in Hedeby and Schleswig*. Viking Ship Museum.
- Çavuşoğlu, M. (2023). *İslam dünyasında denizcilik ve teknoloji tarihi*.
- Dawson, J. (2000). *The French legacy in the Gulf of Mexico: La Belle shipwreck*. Texas A&M University Press.

- Duby, G. (1974). *The early growth of the European economy: Warriors and peasants*. Cornell University Press.
- Ellmers, D. (1985). *The cog as a cargo carrier: Archaeological and historical aspects*. Deutsches Schifffahrtsarchiv.
- Ferguson, R. (2009). *The Vikings: A history*. Penguin Books.
- Fitzhugh, W., & Ward, E. (2000). *Vikings: The North Atlantic saga*. Smithsonian Institution Press.
- Flecker, M. (2001). *The archaeological excavation of the 9th-century Belitung shipwreck*. International Journal of Nautical Archaeology, 30(2), 199-206.
- Foster, S. (2011). *Medieval ship design and symbolism*. Oxford University Press.
- Gershenson, H. (2017). *Mythological figures in medieval ship decorations*. Journal of Maritime History, 29(2), 34-50.
- Gombrich, E. H. (2019). *Symbolic images*. Phaidon Press.
- Goody, J. (2004). *Comparative studies in kinship*. Routledge.
- Haywood, J. (2016). *Northmen: The Viking saga AD 793–1241*. Thomas Dunne Books.
- Hocker, F. M. (2011). *The Vasa: A Swedish warship*. Medströms Bokförlag.
- Hodges, R. (1998). *Geometric symbolism in medieval art and architecture*. Thames & Hudson.
- Hollister, C. W. (1961). *Norman fethi ve İngiliz feodalizminin doğuşu*. American Historical Review, 66(3), 641-663.
- Honour, H., & Fleming, J. (2020). *A world history of art*. Laurence King Publishing.
- Hourani, G. F. (1951). *Arab seafaring in the Indian Ocean in ancient and early medieval times*. Princeton University Press.
- Hourani, G. F. (1995). *Arab seafaring in the Indian Ocean in ancient and early medieval times*. Princeton University Press.
- Jesch, J. (1991). *Women in the Viking Age*. Boydell & Brewer Ltd.
- Jochens, J. (1995). *Women in Old Norse society*. Cornell University Press.
- Jones, G. (1968). *A history of the Vikings*. Oxford University Press.
- Jørgensen, L. (2003). *Manor and market at Lake Tissø in the 6th to 11th centuries: The Danish "productive" sites*. Antiquity, 77(295), 545-546.
- Lindqvist, S. (2005). *Rune stones and ship settings in Viking burials*. Scandinavian University Press.
- Logan, F. D. (1991). *The Vikings in history* (2nd ed.). Routledge.
- Mackie, J. D. (1966). *The earlier Tudors. 1485–1558*. Oxford University Press.

- Müller-Wille, M. (1970). *Bestattungen in Booten und Schiffen*. *Prähistorische Zeitschrift*, 45, 45–72.
- Neilsen, S. (2008). *Viking art and its symbolic meanings*. *Journal of Scandinavian Studies*, 30(4), 223–240.
- Olsen, O. (1966). *Viking age settlements and ship technology*. National Museum of Denmark.
- Parker, G. (1996). *The military revolution: Military innovation and the rise of the West. 1500–1800*. Cambridge University Press.
- Price, N. (2002). *The Viking way: Religion and war in Late Iron Age Scandinavia*. Uppsala University Press.
- Roesdahl, E. (1991). *The Vikings*. Penguin Books.
- Sawyer, P. H. (1971). *The age of the Vikings* (2nd ed.). Edward Arnold.
- Sørensen, P. M. (1995). *Themes and motifs in Viking ship iconography*. University of Oslo Press.
- Steffensen, J. (1957). *Boats and ships in the Viking age*. *Norwegian Archaeological Review*, 10(1), 14–23.
- Stenton, F. M. (1971). *Anglo-Saxon England* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Williams, G., Pentz, P., & Wemhoff, M. (2014). *Vikings: Life and legend*. British Museum Press.
- Winroth, A. (2014). *The age of the Vikings*. Princeton University Press.

TOPLUMSAL KATKI

Bu tez, Orta Çağ dönemi gemi sanatının grafik tasarım açısından incelenmesiyle, kültürel mirasın ve görsel anlatımın önemini ortaya koymaktadır. Araştırma, geçmişte kullanılan figür ve armaların yalnızca estetik birer unsur olmadığını, aynı zamanda toplumsal kimliği ve tarihsel süreçte güç ilişkilerini yansıtan önemli göstergeler olduğunu kanıtlamaktadır. Bu çalışma, denizcilik tarihine dair yeni perspektifler sunarak, geçmişte gemi süslemelerinin sosyal, ekonomik ve dini açıdan nasıl bir anlam taşıdığını açıklığa kavuşturmaktadır.

Gemi figürleri ve armalarının toplumlar üzerindeki etkisi değerlendirilerek, kültürel sembollerin tarih boyunca nasıl bir iletişim aracı olarak kullanıldığı ortaya konmuştur. Tez, grafik tasarım, sanat tarihi ve denizcilik kültürü ile ilgilenen araştırmacılar için önemli bir kaynak olma niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda, geçmişten günümüze sanatsal öğelerin nasıl evrildiğini ve modern tasarım anlayışı üzerindeki etkilerini incelemek isteyenler için rehber niteliğindedir.

Kültürel mirasın korunması ve geçmiş sanat anlayışının günümüz tasarım dünyasına nasıl ilham verebileceğini göstermesi açısından da toplumsal katkı sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, denizcilik tarihi, sanat ve tasarım disiplinleri arasındaki etkileşimi güçlendiren bir akademik katkı sağlayarak, kültürel değerlerin korunması ve anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.